

శ్రీరస్తు. ప్రీతిక.

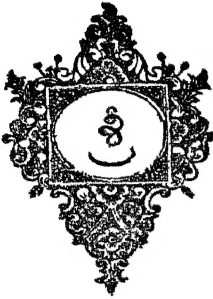
శ్రీమముద్వతీపరిణయము :— ఇది కాకినాడపురంబునకు సమీపమున నున్న తమ్మవరగ్రామమున నుండు చిరంజీవి శ్రీ ద్విభాషి సోమనాథశాస్త్రి రచించెను. సోమనాథశాస్త్రి యారామద్రావిడబ్రాహ్మణుండు. వాలభిల్యసగోత్రుండు. సోమ యాగ్యపాత్రుండు. బాపనాగ్యపుత్రుడు. తల్లి వేంకటరత్నాంబ. ఇతనివయస్సిరువదిరెండు సంవత్సరములు. ఇదివఱ కిఁక తనమేనమామయుగు కాకరపర్తి కృష్ణశాస్త్రిచే రచింపఁబడిన “సదాముక్తినుధాగ్వ” మనుసంస్కృతజేదాంతగ్రంథమునకుఁ దెలుగుటీక వ్రాసెం గాని యితరగ్రంథము లేవియు వ్రాసియుండలేదు. ఇతఁడు తన మతా మహుండు, నుభయభాషాపాండితీవిశారదుండు నగు బ్రహ్మశ్రీ కాకరపర్తి వేంకటరాయమనీషియొద్దఁ గావ్యనాటకాలంకారవ్యాకరణములు చదివి మంచిసాహిత్యమును సంపాదించి, సంస్కృతాంధ్రములలోఁ జక్కనికవిత్వము చెప్ప నేర్చియున్నవాఁడు ఈతని నేను గొన్ని సంవత్సరములనుండి యెఱుంగుదును పూర్వకవిసంప్రదాయ మొక్క త్రాసరేణుమాత్రమైన మీతీ ప్రవర్తించుట కిష్టతలేనివాఁడు. ఇప్పటివ్యాకరణికభాష యనుగ్రామ్యమును జేవ్వించువారిలో నగ్రగణ్యుండు. ఏకార్యములందు నే నింత వాఁడ నని గర్వపడుట చెల్లదు. అందు ముఖ్యముగాఁ గవిత్వమందుఁ జెల్లనే చెల్లదు. ఈతం డీకాలపు చప్పిడిపోకళ్లం బోక పూర్వమాగ్ధము ననుసరించి కవిత్య మల్లఁగలఁడు కవి యగువానికి తనకవిత్వమందు భయసంశయము లుండుటయే మంచిది ; కాని నిర్భీతుడై గుఱికి బారెడుగా ననుగట్లు పోవుట మంచిది కాదు. ఈతఁడు తనకవిత్వమును దాను పరీక్షించుకొనుటయే కాక, పెక్కురకుం జూపి చక్కజేసికొను నభ్యాసము గలవాఁడు. నా కీమముద్వతీపరిణయము రెండు, మూడుతడవలు చదివి వినిపించి యున్నాఁడు. నే నక్కడక్కడఁ గాదు కాదు, కొంచే మించుమించుగా గ్రంథ మంతయు నీతఁడు చదువఁగా వినియున్నాఁడను.

ఇది యైదాశ్వాసముల ప్రబంధము. మొదట కృతిప్రశంస యైనపిమ్మటఁ బుర వర్ణనము, దేవలోకవర్ణనము, రాజవర్ణనము, వనవర్ణనము, నాశ్రమవర్ణనము, నాగలోక వర్ణనము, శ్రీవర్ణనము, జలకీర్తిదావర్ణనము, ఋతువర్ణనము, విరహావర్ణనము, సూర్యాస్త మయసూర్యోదయ చంద్రోదయాదివర్ణనము, చంద్రమన్మథోపాలంభనము, నదీవర్ణ నము, యుద్ధవర్ణనము, వివాహవర్ణనము లోనగు పెక్కువర్ణనములతో నలంకరింపఁబడి యున్నది. ప్రతివర్ణనమందునుఁ బూర్వకపులసంప్రదాయము పొడకట్టుచుండును. శృం

శ్రీరస్తు.

శ్రీకుముద్వతీపరిణయము

ప్రథమాశ్వాసము.



రామామణిమోము ముద్దుఁ గొని, తల్పిందూగచిత్రంబుపైఁ
దోరం బాముఖినీలకాంతి బడఁ గన్తూరీకనచ్చిత్రక
శ్రీరూపించెడి వేంకటేశ్వరుడు సుశ్రీకున్ ద్విభాష్యస్వయున్
ధీరాగ్రేసరు వేంకటేశ్వరు దయన్వీక్షించి రక్షిందుతన్. 1

మ. జలధిన్ ద్రచ్చెడిచో సురాసురులు హస్తంబందు శశ్వచ్ఛుభా
కలశం బూని సమస్త భూభువనరక్షాదక్షుఁడై పద్మినీ
దళశత్రాంతసముద్భవుం డయిన యాధన్వంతరిస్వామి ని
స్తులమోదంబున మత్కృతీశ్వరున కిచ్చున్ సంతతారోగ్యముల్. 2

మ. తనమాళిం గలబాలచంద్రకళలోఁ దాగొన్న శీతత్వముకొ
ఘనగంగాజలసంగతోర్మికలలోఁ గన్పట్టు నచ్చత్వముకొ
బెనుపం చాలుకృపారసంబు తనలోఁ బెంపొంద విశ్వేశ్వరుం
డైనయంజేయుత మత్కృతీశ్వరున కెంతేనికొ మహైశ్వర్యముల్. 3

చ. పలుకువెలది చెంగట విపంచికమై రమణీయలీల ఋ
క్కులఁ బలికించుచోఁ దదనుగుణ్యగతికొ గొని కేలిప్రాదిరా
చిలుక పదక్రమంబుల వచింపఁగఁ దానిఁ గరోపలాలనకొ
విలసితఁ జేయుధాత కృతినేతరుఁ జేయుఁ జిరాయురున్నతుల్. 4

ఉ. పాపటబొట్టుగా నుదుట భాసిలు క్రొన్నెలవంకలోని శో
భాపటలంబు మేనిపయిఁ బర్వవిసీలనునోజ్జకాంతికొ
దా పయి గాంగయామునకనజ్జలసంగమలీల గూడఁగా
నేపు వహించుగౌరి దయ నేలు ద్విభాష్యము వేంకటేశ్వరుకొ. 5

తే. గీ. నిలుచుఁ గావుత మోదఁపుమొలపు నెనసి

కరియొడలిసామిగాఁకాబుకలికి లచ్చి

కలికిబంగారుచూపులఁ దొలకరించు

వెరపు గలదంటు, మత్స్యతీశ్వరునియింటు.

6

చ. తలగిరిరాజకన్యకకుఁ గూరిమిబిడ్డ, తమరు నన్న, వే
ల్పులనతు లెల్లప్రాద్దుఁ గొనుపుణ్యచక్రండు, కొమ్మ నెమ్మజో
దలఘుతరాంతరాయవధరాశని, యేనుఁగుమోమువేల్పు, ని
మ్మలకరుణాకటాక్షములఁ జూచు మమకృత సకలార్థసిద్ధికృత్.

7

చ. కవిజనరాజకీరసహకారమహీజము, పండితద్విరే
భవికచపుష్పమంజరి, దివస్పతిముఖ్యసమస్త దేవతా
నివహవనాశ్చిత్రము, మునివ్రజచారుచకోరచంచదైం
దవఘృణి, వాణి, మా కిడఁ గనత్కవితారచనాచమత్కృతుల్.

8

చ. కలువలవిందు, పాల్కడలికందు, కళావిసరంబుకోస, వె
న్నెలగమిఁ గాయంతీవ, రజనీరమణీమణిచేరుచుక్కవైఁ
బొలిచెడిరవ్వ, వేలుపులబువ్వ, సుధాకిరణండు, సమ్మదం
బొలుకఁగ మత్స్యతీశ్వరునియుల్లముఁ బల్లవితం బొనర్చుతృత్.

9

మ. జగతీమోదకరంబుగా సకలరత్నస్సంఘసంఘేదనం
బుగఁ వారాన్నిధియందు నేతురచనంబు నేసి దర్శింపైతి
స్థగితావారితపంక్తికంఠరశిరస్సారంబు వారించి ర
మ్యగుణక్రి విలసిల్లినట్టి రఘురామస్వామి మ మ్రోముతకృత్.

10

మ. ఆఘవిద్యోషణు భక్తపోషణు నజేయామేయతేజోనిధిక్
మఘవన్నత్యగుణుక్ సమస్త జగతీమాన్యప్రభావోదయుక్
రఘురామస్తతపాదపద్మయుగళీరాజన్మిళిందంబు భ
క్తి ఘటిల్లకృ నతియింతు వాయుతనయుక్ గృత్యర్థసంసిద్ధికృత్.

11

చ. లలితరసోదయంబుగఁ గళాకలితామలసద్వనస్థలిక్
విలసితరామవృత్తము ననిందితవాక్తతిఁ బల్కి మల్కుచుక్
గలసినవామలూరుభవకీరము గీరమణీయతార్థిన్
కొలిచెద భక్తిభావపరిగోషనలాలసమానసంబునకృత్.

12

ఉ. భాసితభక్తిమై కొలుతు భారతసద్రచనావిలాసునిన్
వ్యాసునిఁ గాళిదాసుఁ గవితానుపమానకళాధివాసునిన్
భాసుని భారతీకృతవిభాసుని హర్ష రసప్రహర్ష వి
ద్యాసముదీర్ఘపాటలనిదాఘుని మాఘునపాకృతాఘునిన్.

12

మ. కమనీయస్థితిఁ బొల్పునంద్రకవితాగంగాప్రపూరంబు వ్యా
సమహర్షి శకృపాప్తి భారతముపై స్వచ్ఛందలీలాగమ
క్రమ మొప్పున్ బ్రవహింపఁ జేసినలసత్ప్రఖ్యాతికిన్ శోధితా
గమనన్నయ్యసుధీభగీరథునకున్ గైమాఘ్న సంధించెదన్.

14

కం. వివిధాంద్రసుకవిపండిత, కవిమిత్రుం డైనయుభయకవిమిత్రుఁ గళా
నివహనుపాలనశ్రీ, స్తవనీయోల్లాసు శంభుదాసుఁ డలంతున్.

15

సీ. శ్రీనాథకవివచశ్రేణీవిలాసంబు, సోమనాథుని రసస్ఫురితరచన
భాస్కరాఖ్యుని సుగ్రీవచార్యమహిమంబు, బోతనామాత్యవిఖ్యాతకళ్యుఁ
చినవీరభద్రు సద్విద్యావిశేషంబు, రామకృష్ణుని పదప్రసరణంబు
బెద్దనార్యప్రబంధోద్దామపటిమంబు, నూరనామనీయో వితీరసంబు

తే. రామభూషణు సుకవితారంభగరిమఁ, గ్రుంతుతమై చేచుకూర వేంకటకవిప్ర
శస్త్రచ్యురాలంద్రపదమతస్పాదురీతి, నరసి సరసార్ద్రమతి వాఁ నభిరుతించి.

16

మ. నయ మేపారఁ బ్రధాన మై వివిధభూనాధానియాసానులన్
ద్రుంకిం బాండితికిన్ నిధాన మయి శస్త్రం బయ్యె నెవ్వనిప్ర
జ్ఞ “యుభోలాకికవైదికా” వనఁగ మన్మాతామహున్ దత్తవశ
స్తియశుం గాకరపర్తి వేంకటమనీషిం గొల్తు మడ్డికిఁకున్.

17

మ. నతియింతున్ గవిసార్వభౌమునిఁ గళానల్పున్ నవీనాంధ్రభా
రతకర్తన్ సుగుణాంబురాశి నతిధారాశాంతరింగున్ యశ
శ్రీతలీలాధనుఁ గృష్ణమూర్తివిబుధున్ శ్రీపాదవంశ్యున్ ఋజు
వర్తునిన్ మత్సయకాలికోత్తయ మహాపాధ్యాయరమ్యాంకునిన్.

18

కా. రాజద్రాజసభాంతరంబుల రసప్రాయర్యచీవ్యద్వహో
రాజిం జూపి శతావధానకవితారంభంబునన్ మించు న
వ్యాజపజ్ఞునిఁ గింకవిప్ర కనుటాపంచానకున్ బాండితీ
భ్రాజన్ వేంకటసత్కువిన్ గొలుతు శశ్వచ్చెల్లపిల్లాస్వయున్.

19

శ్రీకృష్ణుద్వేషపరిణయము.

చ. నవనవకావ్యభవ్యరచనావచనప్రతిభావిలాసునిన్
వివిధరసప్రసారపరివేదిసుధీవిభవాధ్యు మధుర
ప్రపరుని మేనమామ నభివంద్యునిఁ గాకరపర్తికృష్ణున
తక్కువిమణి నెంచెదన్ విమలకావ్యకళావిభవాభిలాషి నై. 20

ఉ. లాలితకల్పనాచణుని తాకికభూరిరహస్యకోవిదున్
బాలితనద్గుణోత్కరు సపారకళాపరిపూర్ణ సౌమ్య ధా
రాళమనస్కునిన్ బుధవరస్తుతిపాతునిఁ బొందుఁ గాని యే
లీల జడున్ వరించు మృదులీల రసోచితసత్కవిత్వముల్. 21

వ. అని యిటు లిష్టదేవతాసుకవిసముపాసనంబును గుకవినిరాసనంబును గావించి
యాదని మత్కావ్యంబునకుఁ గృతిప్రస్తావనంబు వివరించెద. 22

తే. కాలిదాసమహాకవి కావ్యరత్న, మైసరఘపంశమునఁ గుశక్షౌధి నాథు
చరిత మేను కుముద్వేషపరిణయంబు, నా రచించితిఁ గృతి రసశ్రీ రహింప. 23

వ. ఇట్లు రచించుచు నా కతిప్రియకరుం డగు నొక్కయార్యమణిచెంగట నిష్టలాపంబు
లం బొద్దుఁ బుచ్చుచు నొక్కనాడు మత్కావ్యం బాతనికి సాంకంబుగా విని
పింప నాతండును సంతసిల్లి. 24

ఉ. భవ్యుడు వైద్యకాస్త్రపరిభాసురమండనుఁ డుత్తమాతिसం
భావ్యుడు మీ కతిప్రణయబంధుఁడు జ్ఞాతికులౌద్యపుండు సు
స్తవ్యులసద్విభావ్యులసత్తముఁ డై తగు వేంకటేశ్వరుం
డవ్యయక్షిర్తి దీనిఁ గొన నర్హుఁడు చూపె సుధీజనాగ్రణి! 25

కం. కృతి సన్నితి వధికచమ, త్కృతిమై నిద్దాని నతని కిడి కవిరాజిన్
గృతి వాచు నిజకులాలం, కృతి వాచున్ మనఁగఁ దగును గీర్తిస్ఫూర్తిన్. 26

కం. అని నన్నుఁ బొత్తెనహింపఁగఁ, బనితగుణుండు దీనిఁ గొనఁగఁ బాతుని డతఁడే
యని తలఁచి కనుఁగొనఁగ న, య్యనఘునిఁ దద్దామమునకు నరిగితి వేడ్కన్. 27

తే. ఆరుగ నవోష్టట నన్నుఁ బ్రియంబు గదుర, నాదరము నేసి యిష్టమృష్టాక్షలన
గారవము నేసి మామకాగమనహేతు, వడుగు నాతని కిటుల నెయ్యమున నంటి. 28

చ. సురసగుణుండ వంచు సువికాలయశుండ వటంచు బంధుతా
దరమతి వంచు నిస్తులవదానృండ వంచు మదిన్ దలంచి భా
గ్యరరఘురామనందనవివాహకథన్ రచించి దీని ను
క్షిరగతి నీ కొంగఁగ జనుబెంచినవాడను వేంకటేశ్వరా ! 29

౧. కలరు కృతిప్రతిగ్రహణకాతుకు లౌచు బహుకరించువా
రిలపయి నట్టు లయ్యె మది నేను మదన్వయం లై నవారికిన్
సలతితరీతి నొక్కకృతి సన్నతలీల నొసంగఁ గోరుటన్
దలఁచితి దీనిఁ కైకొనఁగ దఱుడ వీ వని భీమరాగ్రణీ ! 80

౨. సరసియు దేవళంబును లసద్వనసంతతు లివి మున్నుగా
సరసత మై ప్రతిష్ఠలను సల్పితి వీజగమందు నీయకః
కిరణము పర్వ దిక్కుల కొగిక్ మఱి యొండె కొఱంత గల్గె భా
స్వర మగుసత్కృతికొ గొనుట సంతతులం దిది తీర్పఁ జెల్లదే. 81

౩. బ్రాహ్మణుండవు వైది కాన్వయుండ వందు, నాడువంశీయుండవు కళామోది విద్వి
కైకొనఁగ నీకె చెల్లును గాక యనుచు, మదిఁ దలంచితీ నధికసమ్మదముతోడ. 82

౪. భవ్యతర మైనసత్కీర్తి వన్నె కెక్కి, యవని నాచంద్రితారార్క మలరులీల
నిర్వహముఁ గృతికర్తృభర్తృత్వరీతి, నెనసి వెలయింపఁ జెల్లదే మనకులంబు. 83

౫. అనిన నతండును మహామోదంబు నొంది యిట్లుగా వచించె. 84

౬. వివయోల్లాసిని పిన్నవాడవు కనద్విద్యాసరుగ్రుండ వ
త్యసఘనూర్తివి మత్కులౌద్యపుండ వీ వైయుంట నీచేత మా
నరీతికొ గృతి నందుకంటె నభివర్ణ్యం బౌ మహానందసం
జననం బున్నదె మాకు వేఱ నిక వత్సా ! సోమనాథాహ్వాయా ! 85

౭. వినుతవిద్యాసమోపేతుఁ డై చలమయా, హ్వయుండు మీముతాత వాసిఁ గాంచె
నభిలతాకిరహస్యజ్ఞాత మీతాత, సోమయార్యుండు వసుస్ఫురితుఁ డయ్యె
నార్యానురక్తసం బంది మీపెదతండ్రె, సోమయార్యుండు యశస్సూర్తిఁ గనియె
వైద్యసద్విద్యాసవమ్యుఁ డై మీతండ్రె, బాపనార్యుండు ప్రథకొ బ్రబలచుండె 86

౮. ఘనత గలవారు మీవారు గాన నట్టి, వంశమునఁ బుట్టి కవిభావిభాసి వీవు
వినుతగతి మాకుఁ గృతి నీకుఁ గొనుటకంటె, యాచితీరస మున్నదే యరసి చూడ. 87

౯. కావున నీ కావ్యరత్నంబు నా కొనఁగ మని కర్పూరతాంబూలాదులచే నన్నెకొ
బహుకరించి పరితుష్టుం జేసె నిక మత్కృతీశ్వరు వంశావతారవర్ణకృచుంబుఁ
జెప్పెద. 88

౧౦. పరమతపోధనాధికులు పుక జనంధవమానసోద్భవున్
పరిచితసర్వవేదు లతిభవ్యమతుల్ సకలార్థకోవిదుల్

కురనుతభాజనుల్ తరణిశోభిత తేజులు సంతతోర్జితా
చరణులు వాలభిల్యమునిచంద్రులు పొల్తురు కీర్తిసాంద్రులై.

౪౪

ఉ. ఆమునినాథచంద్రములయన్వయమందు విరాజితై ద్విభా
ష్యామలితోపనామకసమంచితుడై సుగుణానుభావశో
భామహనీయతకై యశము వర్ధిలఁ బట్టెయధీవరుండు గో
త్రామరశేఖరుం డగుచు నాత్మికులంబు వెలుంగఁజేయుచుక.

౪౫

కం. ఆమహితుండు కనియై బుధో, ద్వామహితునిఁ గృష్ణయాభిధాను నతండుక
గామితక్షీర్తిస్తుతభో, గామితుఁ డై వెలసె సదుదయాంచితుఁ డగుచుక.

40

చ. విచికిలమల్లికాకుసుమవిభ్రమముకై హరియించి చంద్రికా
రుచుల హసించి నూతనసరోరుహదీప్తుల నొంచి కైతిక
ప్రచయముఁ బెంచి మాక్తికనిభప్రభఁ గాంచి పటీరహీరరు
క్ష్మచురత మించి యాద్విజునిభవ్యయశోవిసరంబు భాసింక.

41

చ. వినుతగుణాలి యై విబుధవిశ్రుతుఁ డై తగు కృష్ణయాభిధా
నునకును సాగుశీల సుమనోజ్ఞగుణాఁకిత పాపమాంబకుకై
దనయుండు పాలై బుచ్చయ యనకై ఘనుఁ డార్యహితైకవర్తనుం
డనఁ దగి బానమాంబిక ప్రియం బలరకై దనధర్మపత్నిగక.

42

కం. ఆభూనురజనతాగ్రణి, భాభానురసద్యశోవిభాకుభవిభవ
ప్రాభాతసమయవికసిత, శోభాతరళార్యహృదయకుచిపంకజాఁ డై.

43

మ. తనవంశానుగతంబు వైద్యఘనవిద్యారాజ మవ్యాసాతికై
జననాథోత్పతమై తగకై వివిధసంస్థానంబులకై జేసి సి
ద్ధిరూఢైకచికిత్సచే నమృతహస్తత్వంపుఁబెం పొంది నూ
తనధన్వంతరి నా యశమ్ముఁ గనియెకై దక్షుల్ ప్రశంసింపఁగక.

44

తే. వైద్యసద్విద్య వీరింట వన్నె కెక్కె, బాల ననుకీర్తి దేశదేశముల వెలయ
నధికశిష్యప్రశిష్యాగృహస్థుఁ డగుచు, వఱలె ననవద్యఘనవైద్యగురుతఁ గాంచి.

45

ఉ. ఆయనఘాత్యమాళిసుతులై జనియించిరి కృష్ణయాభ్యుర
మ్యయితక్షీర్తి వెంకయమహామహితాత్ముండు సుబ్బయాహ్వయం
దాయతక్షీర్తులై ముపు రుదఁచితపావనతకై బ్రదీప్తిమా
భాయుతతేజమందు ననలత్రితయంబును బోలి లీలమై.

46

ఉ. వారల లో ద్వితీయఁ డభినంద్యుఁడు వెంకయనామఁ దంచితో
దాగుణాఘ్నం దై సుగుణతాసముదీర్ణకు నన్నపూర్ణమౌ
మా రనరీతి వొల్పు సుషమాపరిపూర్ణమ బూర్ణమౌ సతిం
గా రహిమై గ్రహించి యతిగౌరవలీల మెలంగె నెంతయౌక.

47

మ. దేవోత్పన్నము వైద్యకాస్త్ర మసురక్తికొ దద్రహస్యైకబో
ధావాసుం డగుతండ్రిచెంతనె క్రమాభ్యాసంబుఁ గావించి మే
ధావైపుల్య మతుల్య మై పరగ శస్త్రం జాయశం బందె “నా
త్వావైపుత్త్రి” యటన్న నుద్ది యను వొందకొ దండ్రి పెన్నుద్ది యై.

48

సీ. చేయి వట్టి చికిత్సఁ జేసెనా గదరాజి, యడఁగె గాని యసాధ్య మగుట లేదు
ఆస్థానముల కేగెనా యందలంబుమై, గాని కాల్పుడక నేగఁగ లేదు
ఘనబహుశక్తు లందుకొనితెచ్చెనా వేల, కును వేలెగాని తక్కువగ లేదు
అరసి బీదలకు వైద్యముఁ జేయఁ గడఁగెనా, యుచితంబై కాని వేటొందు లేదు
తే. గురుతరనిదానమున వస్తుగుణము నెఱుంగఁ, దనకుఁ దా సాటి గాని యన్యునవఁబోలఁ
డలఘుతరవంశనవరత్న హారతరళ, కల్పం డధిగతభైషజ్యకల్పం డతఁడు.

49

సీ. చెలువుమై యొకచోటఁ జేయిఁ జాపనియట్టి, తనవంశమర్యాద మనఁగఁ జేసి
వైద్యవిద్యాప్రభావంబుచే దితలెల్ల, వెలుంగంగ సత్కిర్తి వెలయఁ జేసి
తనకంటె నుత్త మోత్త ముండు లేడనుసాధు, బృందసంస్తుతులఁ బెంపొందఁ జేసి
సత్యప్రవర్తనాసరణిచే నినుమంత, యెడలేనివిఖ్యాతి నెదుగఁ జేసి

తే. బందుగులలోన గౌరవం బంది మించి, సన్నతాచారపరతచే వన్నె కెక్కి
వినుతధర్మానుగుణవృత్తి విస్తరించి, వెంకయార్యుండు తగె నద్వివేకి యగుచు.

50

కం. ఆవిప్రనియర్థాంగి న, యావహతన్ వెలసె భర్త కనుగుణలీలకొ
బావనశుభలక్షణముల, పోని వన బూర్ణమ కడుం బ్రపుణ్యాత్మక యై.

51

ఉ. ఆమహనీయదంపతుల కాత్మజులై జనియించి రంచిత
శ్రీమహిమల్ తగన్ గుణవిశిష్టుండు బుచ్చెయధీవరుండు స
ద్దామణి వేంకటేశ్వరుండు రమ్యగుణాఘ్నులు సుబ్బరాయనా
మామలవేంకటాచలసమాఖ్యులు నల్వరు నల్వమిఱుగన్.

52

తే. సోదరులు నల్వరును సమర్యాదులగుచు, సరళసౌభాగ్రగుణనివాసంబు లగుచు
నొప్పి రందుల జ్యేష్ఠసహోదరుండు, బుచ్చెయార్యుండు తగె యశస్సూర్తి మఱియు.

తే.గీ. సలలితోదారతట మంచి నెల వసంగ, నుగుణపరిపూర్ణతలఁ బెంచు చొప్పునంగ
బంధుగౌరవమున కాటప ట్టనంగ, మీఁతె నాతండ్రిసమచితాచారుఁ డగుచు. 54

చ. స్థితరక్షిర్తి యందల ద్వితీయుఁడు మత్స్యతిభర్త వేకటే
శ్వరుఁడు నయానుకూలమృదుభావమునన్ బుధలోకసత్క్రియా
పరతను, కైవకార్యపరిపాటిని, సంపద, నర్థిసంతతా
దరమున, సాటిఁ గాంచనివిధంబున మించుచు నొప్పు నొప్పుగన్. 55

చ. జనకునిఁ బోలియే యగధశాస్త్రరహస్యములెల్లఁ దఁదీచెం
తనె తమి నభ్యసించుక నిదానమునం దనమాన మాచికి
త్తున గడిఁదేటి ధీరుచిరతన్ దనపిన్నటనాఁడె కీర్తిచం
దనలతికావితానముల నాటె దిశావనవాటికాతటికె. 56

తే.గీ. లలితవస్త్రాసముద్భూతలతిక వోలెఁ, గలితసితపత్మనవచఁద్రోకశయ్య వోలెఁ
దనదుసద్వైద్యకళయు నిత్యప్రసిద్ధి, నాఁడునాఁటికి నవనవోన్నతి వహించె. 57

సీ. అనవద్యవైద్యవిద్యామహావిఖ్యాతి, యాంధ్రదేశము దాఁటి యవలఁ జిమ్మ
సరస మా నమృతహస్త ఖ్యాతివిభవంబు, పరయశోన్నతికిఁ బైమెఱుంగు నెట్లు
నూరూరిఁ దనఘనాయుర్వేదనవసుమ, స్నిగ్ధవల్లరి పాఁకి చిగురు లెత్త
నానాఁటికిని నిజోన్నతవైద్యవిభవంబు, కమలావధూటిఁ దాకట్టుఁ గొనంగ

తే.గీ. తనమహాదార్యకల్పకం బనుదినంబుఁ, గెరలి శాఖోపశాఖమై గలలు వైవ
నింతయును వైభవంబున కెడమ లేక, యెసఁగు ననయంబు క్రివేంక టేశ్వరుండు. 58

సీ. వడి నిల్వెఁ బాలతాగుడిని ధన్వంతరి, స్వామికై తనకీర్తి వన్నెకెక్కఁ
గట్టించెఁ బంకజాకరము లెల్లడ నిజో, ధృవగుణావళి యందుఁ బరిమళింప
నాటించె సహకారవాటికాచగుముఁ ద, ద్వావిజమై తనదుపుణ్యము ఫలింపఁ
ద్రవింపఁ గూపసంతతులఁ దన్నిచనిజో, దీపితదాగ్ధ్యంబు తేటపడంగ

తే. సరసగతి వాపికను ధర్మ శాల నొకటి, వెలయఁగాఁ జేసెఁ దనపేరు విస్తరిల్ల
వర్ణితామేయసుగుణభాస్వరుఁడు వేంక, టేశ్వరుం డన నొరు సాటియే తలంప. 59

ఉ. సత్యవచోనిరూఢిని విశాలమనస్కుత సాధులోకసాం
గత్యమునకొ సమంచదుపకారధురీణత శాంతిభావసా
తత్యమునకొ నిగర్వసముదారగుణంబుల నాత్మబంధుసం
తత్యభిమానశీలత ననన్యఁడు మాన్యుఁ డితం డనం దగ్గె.

తే సుకుమారాభ్యుతనభార్య నూరమాంబ

యాత్యజుడు నూర్యనారాయణాభ్యయండు

తనకు ననువర్తతై నిత్యమును మెలంగ

సిరుల సంతతిఁ గడు బ్రకటిని వహించె.

61

శ్రీ. పృథివీపట్టణమున సద్వైద్యమందిరరాజి, నిల్వరించె నయంబు వెల్వరించె
దనబాంధవులకు వేతనము లిచ్చి దయాప్రి, బ్రస్తరించె గుణాలి విస్తరించె
నతిగుప్త మైన వైద్యరహస్యములనెల్ల, వెల్లడించె ననీతిపెల్లు డించె
మంగలగాళాదిబహుదేశముల వైద్య, గరిమఁ జూపె రుహర్తిభరము జోపె

తే. తనదుసోదరులకు సదాదరముఁ జూపి, వృద్ధికిం దెచ్చె సత్యప్రసిద్ధిఁ గాంచె
వరపరిష్కానసంపాది వైదికాన్వ, వాయవాద్రిందు డగుమఁ జెల్వఁబు నిల్వ.

62

ఉ. తాతలనాఁటిపద్ధతిని దానె కుమారున కాయురారాగమం
బాతతలీల నేర్పి గురు వై నెఱిఁ గాంచుటె కాక లోకవి
ఖ్యాతి గడింపఁ జాలిన తనంతటివిశ్రుతవైద్యశిష్యునం
జాతము నేర్పించె ననిశమ్ము నిజప్రభ లుర్విఁ బర్వఁగన్.

63

వ. ఇట్టిమహనీయగుణోత్కన్నం డగు మత్స్యతీశ్వరునకు.

64

కం. విశ్వర్వభూర్వహునకున్, కాశ్యతసత్త్విరి విభవసముద్బిద్ధనకున్
విశ్వసుతసారసద్గుణ, శశ్వద్దణమణికి సత్యసంధాగ్రిణికిన్.

65

కం. మిత్రాంబుజాతభాస్వ, స్మిత్రునకున్ వాలఖిల్యనిత్యస్తుతస
ద్దోతునకు గౌరవాధిక, పాతునకు ద్విభాష్యునంశవనచైత్రునకున్.

66

కం. పోషితనిఖిలాశ్రితసం, తోషునకు సుదారభావమలభూషునకున్
బూషోపమానదీప్త్య, శ్మేషున కత్యంతమధురమృదుభాషునకున్.

67

కం. రాజసమైభవునకున్, రాజితవిఖ్యాతవైద్యరాజాగ్రిణికిన్
రాజీవగాద్యశానీ, రాజితగేహంగణాతిరమ్యస్థలికిన్.

68

కం. శాంతునకు సుప్రకాశా, శాంతునకు నితాంతసంవిదాధిక్యకృతా
శాంతునకు మణిగణాంకని, శాంతునకు లసద్దయారసస్వాంతునకున్.

69

కం. వివిధాధ్రదేశనగర, ప్రవరమహావైద్యశునసభాసముపాత్త
స్తవనీయరత్నైపదక, ద్రక్షణాలంకృతికి మహితభర్మాదృతికిన్.

70

కం. సుయవిరధీరజనాగ్రే, సయనకుఁ బ్రాయోన్నదాసంప్రీతితభూ
సుదంతతికిఁ బూర్ణమాంబా, పురంధ్రికాగ్గోళుక్తిముక్తామణికిన్.

71

కం. ప్రీతితగళమహాంత, ర్వాణికి శ్రీవేంకటేశ్వరద్విజమణికిఁ
క్షోణీసుతభాగవతపు, రాణశ్రీవణాసురాగరంజితమతికిఁ.

72

చ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా మద్విరచితం బగు కృష్ణ ద్వితీపరిణయం బను మహా
ప్రబంధంబున కుపక్రమం బెట్టి దనిన.

73



క థా ర ం భ ము.



- కా. శ్రీకళ్యాణసమాశ్రయంబు నుమనక్రేణీనివాసంబు నా
 నాకామ్యార్థచయప్రదాత్మసునసంతానంబు సౌధాతిరు
 చ్చైకశ్రీమహితం బయోధ్య యనుపూరింద్రంబు భాసిల్లు ను
 శ్రీకంఠై చతురబ్ధివేష్టితధరిత్రీమండలస్వర్ణమై. 74
- కా. వాతాంకురపరంపరాపరిచలస్వర్వ్యాపిసీపీచికా
 వ్రాతాస్ఫులిత మా తదున్నతపురివప్రంబు మాద్యమృదు
 త్యాతంగంబు తదాపగానికట కాంతారంబులందుండి యు
 ధ్వాతక్షీద్ర నొనర్ప దాఁకును చతుర్దంతప్రహారార్భటిన్. 75
- చ. సరసతచే గభీరగుణసంగతి లోకహితైకజీవన
 స్ఫురణతఁ దన్ను భోగవతి పోలు నొకో యని దాని నుద్ధతిన్
 దొరఁకొని యాహవంబున నభోగతిపా లొనరించి తత్పురా
 త్యుపపరిఖాలలామయు మహోర్మిసమున్నతిఁ గాంచి మించెడున్. 76
- మ. సుగభూజయ్యతఁగవన్నవసుమస్తోమంబు లెల్లన్ బుధాం
 తరసౌధాగ్రములన్ జరించువియసక్తప్రేమసీపాళికిన్
 స్మరబాణప్రకరంబులై సురటులై శయ్యావితానంబులై
 వరమూర్ధాభరణంబులై సరములై భాసిల్లు నానాగతిన్. 77
- కం. పురి నున్నతంబు లగు ను, పురిగలచే నూర్వరశ్మి పర్యకయున్నన్
 గర మానునిసాధంబులై, వరసితకోచిర్మృతపంబులఁ గొలుపున్. 78
- చ. పరుల కశక్య మిందుఁ జొరఁబాఱఁగ నందుఁ బవిప్రహారదు
 గ్భరతరభీతిఁ దత్పురవరంబునఁ జేరి వసించుపక్షసం
 భరితధరాధరేంద్రములభంగి వికాలతరశ్రవఃపరి
 స్ఫురితఁజేంద్రమండలము పొల్చుఁ బురిన్ సముదంచితోన్నతిన్. 79
- మ. క్రమతన్ ధావనవేళఁ దత్పురతురంగవ్రాత ముచ్చైశ్రవ
 స్వము నత్యానుగవర్తనం బతిబలత్వంబున్ మనోవృత్తను
 క్రమణోద్యద్గమనంబును గలిగి ప్రఖ్యాతిన్ వహించున్ శుభో
 త్తమసల్లకుణలక్ష్మీతామలతనర్రస్తేందుబింబాభమై. 80

- ఉ. ఆపురబాహ్యసీమలవిహారవనంబులు పొల్చు కోకిలా
లాపములన్ బ్రహ్మానవిచలనృధుపధ్వనులన్ ఫలోదర
వ్యాపృతసద్రసాధ్యతనహారికునినదంబులన్ సము
ద్దీపితకేకిలోకసముదీరితసుందరవడ్డనుశ్రుతిన్. 81
- ఉ. మానితధీసమున్నతి సమర్థగురున్ ఘనమాధ్యసంయుతుం
గా నిరసించి సత్త్వగుణగౌరవమున్ గనియుంటఁజేసి వా
ణీను రజస్వరూపునిగ నెంచి కళాతతియందు శేషభో
గీను వధాకరింతురు మహీనుతిభాగ్యజు లప్పురద్విజుల్. 82
- చ. నిరతము బాహువున్ హృదయనీరజమున్ సుగుణాంకితంబులై
వరలఁ గటాక్షభవ్యవిభవంబు శృతిద్యయి క్రివిలాసమున్
దొరయ మొగంబు నూక్తివితతుల్ సతతంబుఁ గళానిధిత్యవి
స్ఫురణముఁ దెల్పుచుండ నృపనూనులు పొల్తురు తత్పురంబునన్. 83
- మ. పురిలోఁ గల్గు కిరాటకోటిభవనంబుల్ గొప్పలై నిత్యమున్
వరపద్మంబులచే వెలుంగుచు ముక్తంద్రభ్రాజులై యొప్పఁగా
నరవందాలయ యెనలశ్రీకి నివాసామేయధామంబులై
కర మొప్పారె నటన్న వింత గలదే కళ్యాణభాగ్యోన్నతిన్. 84
- ఉ. ఉన్నతహేమశైలశిఖిరోచ్ఛయసామ్యముఁ గాంచి పెంపునన్
మిన్నులు ముట్టు కర్ణకవినిర్మితభాసురధాన్యరాసు లు
ద్యన్నిరతార్థలబ్ధి వెలయం దగఁ జేయు సమస్తసస్యసం
పన్నతఁ గాంచుప్రలోల గరిమన్ దులఁదూఁగుచు నెందుఁగాంచినన్. 85
- సీ. మిలమిలలాడుజేనలిసోయగముఁ జూపి, కామాంధకారమగ్నముగఁ జేయు
మిరుమిట్లుగొలుపుక్రోమైఘంఁగుజూపులఁ జూచి, కంతుబాణముల కల్గలము నేయు
అధరవిద్రుచదీప్తు లలవరింపఁగ నద్వి, వితతానురాగరంజితముఁ జేయు
కుచకుంభముల వింతకొమరుఁదోప గఁ జూపి, లలితశృంగారవార్దహరిఁ జేచ్చు
- తే. వచనరచనాచమత్కృతుల్యులఁ బల్కి, హృదయమానందరససుధాస్పదముఁ జేయు
చక్కఁదనమున దేవవేశ్యలను గెల్చి, సరసజనపాలి నచటి వేశ్యాజనాలి. 86
- చ. కలపులఁ జిందుచెంగలువబఁతులు సంతతరాగదీప్తులన్
గొలిపెడుమోవిలేఁజగురుగొమ్మలు తీయదనంపునింపులన్

దెలిపెడుచిన్ని పూవును నడచే నెలు సొంపుల నింపుమల్లెతీ
వలనన లాలతాంగు లనివార్యవయోయ దిరాంగసంపదన్.

8

చ. అనయము ప్రోలఁ గల్గుజవరాండ్రముఖంబుల కోడి లజ్జనుం
గొని శశియే కళశ్ తటింగి కుండఁ దవీయసతీవితానమై
యెనయనుడు ప్రకాండము లవెంతటిచక్కనిచుక్కలైన యా
వనితలకాలిగోళ్ల కెన వచ్చునొకో యింక నెన్నిభంగులన్.

88

చ. తమదరహాసకాంతిసముదాయముచే రుచి మీఱుపూవుమొ
త్తములఁ జిగుళ్ళఁ గూర్చి వినుతక్రియ నెత్తులఁ గుట్టి విల్లురం
దము లనువందఁ గా యువజనంబులకున్ గనువిందుగా విమో
హముఁ గొలిపించుమందులఁగ నాపురమందలిపుష్పలావికల్.

89

చ. కుముదదళాక్షి! నీదుపలుకుందము లెంతయు మానసాభిసం
ద్వియు లయి తోచె నీవలపువందమనమ్ము రుచించె లోభనీ
యము లగు నీమవర్ణములటందుఁ బురంబునఁ బుష్పలావికా
సముదయమున్ విలాసిజనసంతతి మేలకు లాడు వేడుకన్.

90

చ సరయసరత్నవాహవిలసద్విమలాంబుతరంగమాలికా
సురుచిరదోలి కానికరశోభితరాజమరాళ రజయై
సరయు వనన్ సరిద్విర మెసంగు హసజ్జలజాతసారభో
త్కరసురభీకృతానిలము తన్నగరీనికటస్థలంబునన్.

91

ఉ. ఆనదిలోనఁ బొల్చుశిశిరానిలుఁ డెంబుజసారసారభం
బానుచు నిత్యమన్ దనివి నందక చేయి రతి స్మేలంగి యిం
పొనిడుమేడలన్ నిదుర నందెకుజొంట్ల ముఖాబ్జవాసనల్
పూఁ జరించు నానగరిలో నతికాంతనికాంతవేళలన్.

92

కం. శ్రీరామతనయుఁ డధిక, శ్రీరామతఁ గాంచి తత్పురీవర మేలున్
రారాజు కుకుం డనంగన్, రారాజద్యకుఁ డనంగ రమ్యాకృతియై.

93

మ. తనసామ్రాజ్యగునందుఁ గల్గుజనసంతానంబు నంచత్కృపన్
దనసంతానముఁ గాంగఁ జూచుఁ గుళగోత్రానాథుఁ డర్థానిమా
తనసంతానమహీజమై సతతమున్ భర్తృక్రిమాచారచిం
త ననంతానుపచూహరముఖసా తానప్రతిష్ఠాతయై

94

- సీ. తనశత్రుభయదసత్వస్ఫాగ్రఘనభుజా, లత యశఃకుసుమసంతతుల నీనఁ
దనదానవారిసంజనితనిర్మలగురి, ద్వరము కల్పకపాదపములఁ బెనుపఁ
దనయశోమండూద్భవసితద్యుతి హిమ, ద్యుతిమండలముఁ గళంకితము నేయుఁ
దనశౌర్యతేజఃప్రతాపంబు లాత్మస, త్కులనాథు దిననాథుఁ దలఁపఁజేయ
తే. నర్యమాన్వయభవరత్న మగుచుఁ దనరు, మండితాభిలరిపురాజమండలప్ర
చండదోర్దండవిక్రమస్ఫారహరణ, విశదశౌర్యక్రియానిరంకుశుఁడు క్షకుఁడు. 95
- చ. ప్రజ కనుకూలవృత్తిపరిపాలనసేతకె యావనంబు ది
గ్విజయసహర్జితం బయినవిత్తము లర్థిజనాదరార్థమే
సుజనులఁ గాచి దుష్టపరిశోషణముం బొనరించుచుంటుకే
భుజబలవిక్రమశ్రమముఁ బూను నతం డతిభక్త్యశీలుఁడై.. 96
- మ. కసి తీఱన్ రిపురాజసంఘముల సంగ్రామంబునన్ జెండఁగా
నసిధారావ్రత మూని యావిభుఁడు బాహాభాసుర్రోగ్రాసిచే
విసరద్వైరమజేభకుంభతటముల్ భేదించి ముక్తామణీ
విసరంబుల్ తలఁబ్రాలు నేయు మహితప్రీతిన్ జయశ్రీలకున్. 97
- ఉ. అర్థిపదంబు ధారుణి నిరర్థకతన్ వహింపకుండ న
హ్నిర్థిసత్తముం డలఘుభాగ్యదమావిభవంబుపేర్పిఁ బ్ర
త్యర్థిని దా నభీప్సితఫలాత్తమనఃప్రమదాధ్యుఁ జేసి ప్ర
త్యర్థినిమాత్రమే సత్తముఁ దాఁ గనఁజేయు నిరర్థకత్వమున్. 98
- చ. అమలీనవిక్రమక్రమవిహారగతిన్ రిపురాజపట్టణా
క్రమణ మొనర్ప నేగుతఱిఁ గాంచనరత్నవిభూషితాంగియై
తమి నెను లేగుదెంచు గజతండముతో రిపురాజ్యలక్ష్మి య
ర్థమసమతేజుఁడై పరఁగు నన్నరనాథునిఁ బొందువేడుకన్. 99
- చ. అనయముఁ జూడఁ డాత్రితజనావళికై సదయాంతరంగుఁడై
యనయముఁ జూచుఁగాని శరణాగతులౌ పరిపఃథిపాళిపైఁ
బెనుపగఁబూనఁ డిద్ధగుణవిస్తృతని స్థలకీర్తివల్లరిన్
బెనుపగఁ బూనుఁగాని పృథివీరమణాన్వయరత్నభూషయై. 100
- ఉ. ప్రాపితరూపుఁడై కుసుమబాణుఁడు వచ్చినఁగాని యిర్వురన్
రూపయనంబు వేఱుగ నిరూపణముం బొనరింపలేనియ

ట్లాపృథివీశ్వరండు మహితాకృతితో రహి గాఁచు నిట్లు త
ద్రూపవిశేష నీల కనరూపము లైనగుణంబు లొందుచున్.

101

చ. అతనికటాక్షకాంతిలవ మల్పినచో నదె భా వించు స
న్నతముఖమండలద్యుతిఁ గనుఁగొన నయ్యదె రాజయోగమం
చతితనుమధ్యమస్థలము నారసినంత నదే యదృచ్ఛమం
చతులముదా ప్తిమె యతని నాత్మఁ దలంతురు రాకుమారికల్.

102

మ. ఇట్లారాజగ్రామణి విరాజితతేజోనభోమణియై నిజయశస్సాంద్రచంద్రికాధవళీకృత
నిఖిలలోతుండై యశేషవిభవవిశేషరమానిస్తంద్రుఁ డగుటండేసి భూలోకపురంద
రుండై యవక్రతరాక్రమక్రమంబునఁ ద్రివిక్రమస్వామి ననుక్రమించి మోహనకలా
కలాపకలాపకలనాసమానశౌర్యపరిప్రీణితరాజకుమారుండై యారాజకుమారుండు విల
సిల్లుచుండి.

103

మ. ఒకరాకారజనీలసత్సమయమం దుత్తుంగహర్మ్యాగ్రమం
దకలంకాయతరత్నకుటీమముపై సంభోజనేత్రల్ విపం
చికలన్ మీటుచుఁ బాడఁగా విని సుఖశ్రీఁ దేలి సంఘల్లహ
ల్లకపాళీపరికల్పితం బయిన తల్పంబందు నిద్రింపఁగన్.

104

చ. తన కుపసీతయై విమలఁధగృహథానుగమక్రియైకబో
ధనుఁ డయి సర్వవిద్యలకుఁ దాన గురుం డయి యొప్పు సద్యశో
ధను మునిరాజచంద్రము నుతస్థిరభావుని వామలూరుసం
దనుఁ గని యదృఢతం బెసఁగఁ దన్మహివాధుండు స్వప్న చుండునన్.

105

కా ప్రాతర్వేళను మేలుకాంచి సతతవ్యాఖోచసమ్మోదవ
చ్చేతస్కుం డయి కాల్యకృష్యవితతిన్ శీఘ్రంబుగాఁ దీర్చి వి
ఖ్యాతశ్రీవిభవాభిశోభితసభాభ్యంతస్థలాంచద్భుగీ
జాతద్యోతితరత్నపీఠగతుండై సభ్యవ్రజఁబుల్ విసన్.

106

మ. కెలనన్ గల్గినమాత్యమాళి నొకనిన్ గ్రేగంట నీక్షించి నే
డలవల్మీకభవాశ్రమస్థలికి ముఖ్యామాత్యసన్నిత్రనుం
డలితో మే మిపు డేగఁగావలయుఁ గానన్ దత్ప్రయాణోచితా
భిలసన్నాహముఁ జేయ నొనని వివక్షీ భూతముఖ్యార్థుండై.

107

మ. ఇటులం బలికి తత్తదమాత్యాదిజనంబులఁ దగుప్రయాణోన్ముఖులుగా నుండ నియ
మించి నాఁటిక కొడ్డోలగం బుడిప్పి తానుమ బ్రయాణోన్ముఖుండై నిజావరోధంబున
కరిగి కృతభోజనుండై వీటీనిషేవణం బాచరించి.

108

- ఉ. తెల్లనియంచుతొక్కలకుఁ దీరువుఁ జెప్పునుడుంగు లొప్పుమై
నల్లకుఁ దాల్చి యుల్లిపారయంతటిపల్చనయ్యె మెఱుంగునఁ
ధిల్లఁగఁ బాముకూసముగతిన్ దగు నన్ననియంతుకంబు భూ
వల్లభహాళి మాళముగ బాగొనరన్ రచించి మించునన్. 109
- చ. జిలజిలలాడుముత్తియవుఁజేవలచే వలఁగొన్న పట్టుక్రొం
దళుకుఁదురాయి దానిపయినజ్ గదియించి మెఱుంగురంగురం
జీలఁ జెలువారి నుమ్మబసఁ జిల్లుబెడంగుకదానిదుప్పటం
బలరఁగఁ బై ధరించి మహితాకృతితో మహిపాలుఁ డెంతయన్. 110
- మ. ఇట్లు కృతజేషుండై పంచావనంబు వంచింపఁ జేయుఁగంభీరగమనంబుల సింహత్వారంబు
కడకు సేరంజని యంతకుమున్న యచటఁ గృతాశ్వపరిష్క్రియంబులై వరుసగ నొక్క
టొక్కట నిలువంబెట్టఁబడియున్న వెండిగుండ్రనుంబోని తెల్లనివారువంబులఁ దానును
తక్కుంగలవారలును గ్రమంబుగ నధిరోహణంబుఁ జేసి పురంబు వీడి ఖలీనఁబుల
సడల్చునప్పుడు. 111
- సీ. నవరత్న చితఖలీనప్రభావళి నభః, పథముపై నింద్రచాపంబు గాఁగఁ
బటుఖురాంచలసముద్భవధూళి దివిఁ జేరి, సాంద్రనీలాంభోదసమితి గాఁగ
వియదుద్గమనకేళి విశదమాతనుపంక్తి, లలితసౌదామినీలతలు గాఁగఁ
గళలసత్కింకిణీగణమణీఘృణిరాజి, సలిలధారాసహస్రములు గాఁగ
- తే. మహితగతి దోఁప వర్షాగమంబుఁ బోలి, చూపఱుదృశావళికి వింతఁ జూపి యిటులఁ
దత్తరంగమమల్ సముద్బండలీల, నధికిరయ మూని కొంతద వ్వరిగి యరిగి. 112
- ఉ. తుంగములై సితద్యుతులతో నలరారుచుఁ గాననా స్వకీ
యాంఁము లాహరుల్ ధరణి నంటి చెలంగఁగ నల్లనల్లనన్
గ్రుంగి రయంబుతోఁ జనఁగఁ గోచగవూఁ గనుదోయి కిట్లు మిం
చుం గని నేలఁ బ్రాఁకికొనుచుం జను శేషఫణిద్రులో యనన్. 113
- మ. మఱియును గమనాతిరేకంబున నూత్మపరిదృశ్యమానతనూచయంబులై యాసిత
హయంబు లతిరయంబునఁ జనునప్పుడు. 114
- చ. అలిరి నభఃపథంబుపయి నంచలు బారుగఁ బోవునట్లుగా
నిల నవి యొక్కబారుఁ గొని యేగుచు నంతవె వెండితీగ లిం
పాలయఁగ సాగునట్టిచెలు వొంది క్రమక్రమలీల నేకమై
తెలుపుజిలుంగుదాసమును దీయురహిజ్ వహించు నెంతయన్. 115

- కం. రంగద్వితో నిటులు తు, రంగమముతో తణ్ణియఁ జనెఁ దురం బది మురుదా
రంగక్ష జలజచలత్వా, రంగరవాసంగ నురుతరంగక్ష గంగక్ష. 118
- మ. శ్చిరసత్త్వంబులు వాఙు లాత్రిపథగాతీరంబు సేరం జనక్ష
ధరణీనాథుఁడు వారునంబు డిగి యంతక్ష వెక్కికుక్ష గొందఱక్ష
బరివారంబులఁ బంచి ముఖ్యసచివప్రాతంబుతోఁ దగ్నదీ
తరణంబుక్ష బోసరించె మోదమహితోదార్యం బవార్యంబుగక్ష. 119
- వ. ఇటులు తరంగీణీతరణంబు కేసి సమున్నతశిఖరనికరవిలీఢవిహాయసంబు లైన మహీ
రుహంబుఁ మూలంబుల విహారంబుమూలంబుగా నిజనిశితదంష్ట్రాంకుప్రహారంబు
లొనర్చుచు నొండొంటివై నాహవదోహలంబునం బడు వరాహసందోహంబు
లొక్కయెడ నుక్కుమిగులుటయు, వివిధకల్మికాంతరనిచితమధురమధుకోశమధు
రససమాస్వాదనలోలంబు లగుభల్లూకకాలంబు లొక్కక్రేవలావుఁ గాంచుటయు,
సమాస్వాదితపరిణతఫలవ్రజంబు లగుజంబూవనంబులఁ దదీయతరుణావలంబితమల్లి
కామతల్లికల నూని యుయ్యాల లూఁగుప్లవంగసంఘంబు లొక్కయోర సౌరుఁగాంచు
టయు, రుషతిరేకంబున గవయంబులఁ గవియుసిందుగులయార్చుసందడలకుం బెదరి
పొదరిండ్లకున్ దుముకుకస్తూరిగమికి నాభినివ్యందంబులై యధ్వాంతరంబుల వెలయు
కస్తూరికాకర్దమంబుల న్నిజతనూసంజాతదానపంకిలంబుల హెచ్చిల్లఁజేయు గంధసింధు
రంబు లొక్కదండ నుద్గండత వహించుటయు గలిగి వివిధవికసితలతాంతనితాంత
సౌరభశోభాయమానపవమానమానితలంబును, మానితంబినీతనూభవమనోభవభైక కార
ణరాజకీరవచస్సంభారసంభాసరంబును, సురాంబురుహలోచనాసమానసౌందర్యసం
శోభితభిల్లిమఃశ్రీగల్లసములసితప్రభంగరంగద్విశేషపరీమళ వాసనావిసరంబును, విస
రదసమానలాతితమాలతీలతావితానవేష్టితతరుస్ఫురితమాలంబును, తమాలవనాంతరనిత
నిబిడతమస్సమాహంబునై విరాజిల్లి వాల్మీక్యాశ్రమస్థానసమంచితం బగు నొక్క
మహాగణ్యంబుఁ బ్రవేశించి చనునవసరంబున. 120
- చ. తరణీకులవతంస మగు తన్మహిజాని కొసంగ సత్క్రియా
పరతను పాద్యమున్ గొనుచు వచ్చె నొకొ యనుమాడ్కిఁ దోఁపఁ జె
చ్చెర నికటస్థలాంతసరసీపరిశీతలశీకరఁబులక్ష
సరసములై పయిన్ విసరెఁ జారుసమీరకుమారవారముల్. 121
- సీ. పండి రాలి కి పితృఫలము లించుకదిట్టి, కమ్మకమ్మనితావిఁ గ్రుమ్మరింపఁ
బరిపులునాత్మ చంపక పుష్పవిసరంబు, వితతసౌరభ్యముల్ వెలికిఁ జిమ్మ

బోలపారు మొగలిపూవులక్రొత్తవాగదల్, కాననం బల్లంత కలయబర్వః
గమనీయచంద్రద్రుమసౌరభము లప్ప, వారిదంతప్రభంత మరుగుచుండ

గీ. సంతకంతకు నామోద మతిశయిల్లి, సంతతామోదములు మదిన్ సంతరింప
కృపవరాగ్రణి మున్నుగా నెల్లరకును, బహుమనోహర మై తోచె గహనభూమి. 120

ఉ. క్షాలవసారహావశుల కోమలపుష్పపరాగముల్ పయిన్
రాలి దళంబుగాఁగఁ దనరన్ మరుదాహతి వానిపై విరుల్
తూలిపడన్ మనోజ్ఞగతితో వనలక్ష్మికెనై సుమంబులన్
గ్రాలెడు పట్టుపానుపు లనక సరసీతతి పొల్చె నయ్యెడక. 121

సీ. చెలువారుపల్లవంబుల మెక్కి కడుపారఁ, గోయిలపిండు కోకో యనంగఁ
గోటరంబులనుండి గువ్వపిట్టలకవల్, కువకువనాదసంకులముఁ జూప
నీకంఠము లెత్తి నెమ్మిపుల్లులగుంపు, కేకి కేకనుమఁ బల్కేక లిడఁగఁ
బరిసరస్థితసరోవరపాళిఁ గలహంస, తతులెల్లఁ గలకలధ్వనుల నీన
గీ. వివిధనవపుష్పమంజరీవితతియందు, సమదమఘపాళి యుంకృతిస్వనము లీన
వీసలకు విందొనర్ప నవ్వపిసవీధి, వివిధకలనిస్వనంబులు విస్తరిల్లె. 122

చ. అనుపమలీల నిట్లెసఁగు నాగహనాంతరమందు సాప్తఁడై
చనుమనుజేంద్రమాళి తనశైశవకాలలసద్విశేషముల్
కనులకుఁ గట్టినట్టు లెసఁగక సచివాగ్రణిఁ జారుకీలనా
ముని నొకనిం గనుంగొని శ్రమోదరసంబుఁ దేలి యాట్లుకొ. 123

చ. ఇటు మును వామలూరుజమునీంద్రునిచెంగట శేస్త్రవిద్య ను
త్కటగతి నభ్యసించుకొను కాలమునన్ మృగయాచివోదలం
పటతను కేను మాలవకుమారుఁడు నీగిరి నొంచినార మీ
స్ఫటికశిలామయంబు లగుసానువులన్ వనసత్త్వసంతతిన్. 124

చ. అరుదుగ నీగిరిన్ బ్రభవ మై తగు నీసెలయేటియొడ్డునన్
బెరిగిన యీరసాలవనవీధుల మానినుతాళితో ఫలా
హరణ మొనర్ప వచ్చి ముదమారఁ జరించితి మీయెడన్ మనో
హరపహానముల్ మలసియాడఁగ మేన నమాత్యచంద్రిమా ! 125

మ. అదె యీపర్వత మావనంబు లిచె యయ్యబ్జాకరం బంబుజా
భృందయోల్లాసి యిదే యటంచు విభుఁ డెప్పుర్యాసుభూతాటవీ
పదమధ్యస్థితముల్ విశేషములు నప్పట్టుల్ నిరూపించుచున్
మృదుహస్తాంగుళిఁ జేరఁగాఁ జనియె వాల్మీక్యాశ్రమస్థానమున్. 126

- సీ. హోమభూమచ్ఛన్న మై మహీరుహకదం, బము తమాబమహీరుహములఁ బోల
వల్కులార్థముగా నపాస్తత్వచంబులై, భుజపత్రశరవండములు చెలంగ
హరిణానసత్తుటితాగ్రభాగంబులొ, దర్భకాండముల విస్తరత వజ్ర
నాశ్రమమార్దవార్హావించితస్థలులందు, తులసీవనంబులు చెలువు మిగుల
- గీ. సన్మునిస్వాంతములఁ బోలి స్వచ్ఛమగుచుఁ, గమలకాసారతతి చెంతఁ గొమరుఁ జూప
ధరణివరహాలి యాశ్రమస్థానభూమి, మించువేడుకతోఁ బ్రవేశించె నంత. 127
- మ. తరుమూలంబుల మన్నుతిన్నియలపై దర్భావళీకల్పితా
స్తరణానీకమునన్ వటుప్రవరు లుచ్చైర్నాద మేపార ను
స్వరసంకోభితవేదపాఠపఠనవ్యాసంగమున్ జెందఁగాఁ
బొరనెన్ నెమ్మది సమ్మదాధికత లాభూభామినీభర్తృజన్. 128
- ఉ. ఈగతి నాశ్రమస్థలసమీక్ష నొనర్చుచుఁ దన్మహీమరుం
జేమతతీన్ దదాశ్రమమునీందుగ్రిలు కొందఱు తన్ను భూమరున్
గాఁగ నెఱింగి తా మెదురుఁగాఁ జనుదెంచి శుభం బెఱింగి ను
స్వాగతముం బొనర్చి రనివారితభూరితరానుమోదులై. 129
- మ. ధరణీనాయకుఁ డిట్టు లాశ్రమజనస్థానంబునన్ సన్మునీ
ద్వరసందర్శిత మైనస్వాగతము వేళ్లన్ గొంచు నవ్వార లా
దరలీలన్ దనుఁ దోడ్కొనంగఁ జని సందర్శించె విజ్ఞానసం
భరణోత్సేకి మహత్పినాకి యగు నవ్వాలీకి నత్కృంతియై. 130
- కం. చని యిటు లాధరణీందుగ్రిం, డనుపచు తేజోవిరాజితాధికలీలా
ధనుఁ డగువాల్మీకిమహా, మునియుటజోపాంతసీమమును జేరంగన్. 131
- మ. కవితాఽన్యకఁ గన్న వాని మునిరాట్కంజాతమార్తాండుఁ బా
పవనీరాజ్యకానుమూర్తని దపస్సాన్వధ్యాయనిష్ఠానిధిన్
భవబంధైకివిదూరుఁ బుణ్యదరితున్ బ్రాజేతసోహాని న
య్యవనీనాథుఁడు కాంచి మోడ్చె బసతుం డై హస్తపంకేజముల్. 132
- క. ఇ ట్లమ్మహీందుగ్రిం డమ్మనీందుగ్రినకు భక్తిం బురస్కరించి నమస్కరించుటయు.
- సీ. మునుముందు కవిత యేమునిసాధగి నుండి, ప్రవహించుగఁగాస్రవ తి యయ్యె
భువి రామచరిత మేమునిముఖాంబుజమందు, మకరందబిందుసంపద వహించె
వల్మీక మనుషేర వజ్రశుక్తి కెవండు, బలితంపుముత్యాలపంట యయ్యె
గురుచిరం బగుతపశ్శరత లేమునివసం, తునకు నూతనచూతవసము లయ్యె

- గీ. నట్టిప్రాచేతసోమాని యధిగతైః, వేదవేదాంగవిద్యావివేకివిదిత
సన్నతశ్లోకుఁ డొయ్యనఁ దన్నుఁ గాంచి, కన్నుఁగవ్వమోదబాహ్నుంబుకణము లు
- సీ. సురరాజతనయభాసురసురూపమువానిఁ, గరిరాజగంభీరగతులవాని
నవలలితాబ్జసుందరతనూరుచివాని, ధవళాబ్జపత్రసేత్రములవానిఁ
గరుడాలనత్కటాక్షుప్రకారమువాని, శరణాగతైకరక్షణమువానిఁ
బరిభాసమానకేసరిమధ్యమమువాని, దరహాసయచిరవక్త్రమువాని
- గీ. రామచంద్రుని బోలువిభ్రమమువాని, నమ్మహీశానిఁ గన్గొని యనుపమాన
హర్షలీలాతరంగప్రకర్షితాంత, రంగుండై యుబ్బె నమ్మునిరాజవరుఁడు. 135
- వ. మఱియును, 136
- ఉ. పెన్నిధిఁ గన్నయట్టినిఱుపేదతెఱంగున రామదీయ మా
పున్నమనాఁటిరేయిఁ బరిపూర్ణశకాంతునిఁ గాంచి యబ్ధిరా
జున్నతిఁ గాంచులీల మహితోదయాండై కుశభూమిపాలకుఁ
గన్నమునీంద్రుఁ డొప్పెఁ బ్రవికాసమనోమహనీయవైభరిక. 137
- వ. ఇవిప్రభంబున నవేలప్రమోదలీలాఖేలనాంతరంగుండై యమ్మునిరాజశేఖరుం డారాజ
వరేశబ్ధుం గాంచి చేరం దిగిచి కిపుంగిలించుకొని మూర్ధాఘ్రాణంబుఁ జేసి యన్నా !
నన్నుకొ మఱవక కాంచవచ్చితివే? లవకుమారుండు కుశలాన్వితుఁడే? నీకుకొ నేమమే?
నీవారలకున్ భద్రమే? యని కుశలప్రశ్నంబుఁ గావించి మున్ను తనయొద్ద జానకీ
దేవి కుశలవకుమారులతో నున్న తెఱఁ గంతరంగంబునం బొడకట్ట సంతోషవిహ్వల
స్వాంతుఁడై కొంతవడి మిన్నకుండి యుతఁ బర్ణకాలకున్ దోడ్కొని చని యుచి
తాసనంబునఁ గూర్చుండ నియమించుటయు నాతఁ డెట్లు నేను మున్ను తనబాల్యం
బునం బరిచితిఁ గలమునివర్గం బెల్లఁ దన్నుం బరివేష్టించి కూర్చుండఁ గుశుండు
వెండియు వామలూరునందనున కిట్లనియె. 138
- శా. సేమంబే కద పూజ్యపాదలకు ? నీసీమంబునన్ మీతపః
సేమంబుల్ కొనిసాగుచున్నవె? ఫలశ్రీకంబు లై యాశ్రమా
రామంబుల్ విలసిల్లుచున్నవె? ముని వ్రాతంబులున్ లెస్సలే ?
స్వామీ ! మీ రెపుడై యీమనుమనికొ వ్యతంబునం దెఱురే. 139
- శా. మీయాశీర్వచనంబై రక్షగను స్వామీ ! రాఘవున్ లెస్సగాఁ
జేయఁజాలును మీదయామతిని సుశ్రేయంబునున్ జెందుచున్
మాయల్లారుననుంగువారలకు సేమం బబ్బు మీయాదరా
దాము బున్నఁ గొఱంత యానె మునిచంద్రా! మామ బోకంబునెన్. 140

వ. అని వినయవినమితుండై పలికి తనకుశలం బెఱింగించిన నమ్మునినాథుఁ డతనికిఁ గా
మగమనంబుఁ గల్గునట్లొకవరంబుఁ బ్రసాదించ నాతఁ డది మహాప్రసాదం బని
యందికొని యుండె నట్టిసమయంబున.

141

ఉ. నాకపురంబునన్ దనుజనాథుఁ డొకండు సురేంద్రు నైన్యధా
టీకలితోగ్నుడై ప్రతిఘటింప రణాంగణమందు వానితోఁ
దాఁకఁగ లేక యానముచిదానవవైరి సహాయతార్థియై
యాకుశభూపరున్ బిలువ నంపె నొకానొకనైన్యనాయకున్.

142

ఉ. వాఁ డొకరత్న రంజితవిభాతవిభావసుభాసమానమై
వాఁడితత్తత్తల్ దొరయుభర్మవినిర్మిత మభ్రయాననున్
దోడన కొంచు సంతతమనోజవనంబున వామలూరుజా
తేడిత మావనంబున మహీస్థలి డిగ్గి కరంబు లూగ్గుచున్.

143

వ. మహేంద్రునినుపునఁ దనరాక నెఱింగించిన వాత్మీకియు రాజేంద్రా! యవశ్యంబు
రాక్షసవధార్థం బరిగి రమ్మ నీకు జయంబును దానంజేసి యొక్క శుభంబుం గల్గు నని
యాశీర్వదించి పంచిన గుశరాజును మహేంద్రప్రేతం బైనవిమానం బెక్కి యమ
రావతి కరిగె.

144

ఉ. అంతటఁ బశ్చిమాంబునిధి నంబువిహారము నల్పుతద్దిశా
కాంతకుఁ గుంతలస్థలిని గల్గినకెంపుల నింపుబంతిపూ
బంతి మనోహరైకవిభవం బలరాశిశీలఁ దత్సము
ద్రాంతరమందు జాతి పడెనా యన భానుఁడు గ్రుంకె నెఱ్ఱనై.

145

ఆశ్వాసాంతము.

కా. కమలావాసనిజాలయాంతరసరద్దాదుశ్మతోద్భవమణి
విమలాంశుస్తుతకుట్టిమాంతరచరద్విఖ్యాతవిద్యజ్ఞనా!
కమలామోదసుమేదు రామరసరిత్కల్లోలమాలాపయ
స్సముదీర్ణస్రవణోపమామలవచస్సందోహసంఘీభితా!

146

కం. తుండనవీనైందవమణి, చందనమందారకుసుమసందోహకన
తున్న దరతరక్షీర్తిఘనా, స్పృహిరమాధుర్య! సద్భిషగ్గవర్యా!

147

సృగ్విణీవృత్తము. పూర్ణతేజఃప్రభాపోషితవ్యోమణీ!
పూర్ణమాంబాకనత్పుత్రరత్నాగ్రణీ!
కర్ణకల్పదుర్నిసంకాశవిశ్రాణనా!
వర్ణనీయప్రధానైభవత్రాణనా!

148

గద్యము.

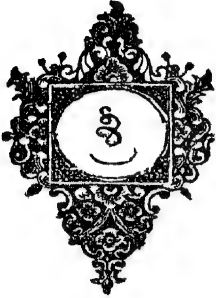
ఇది శ్రీ వాలఖిల్యపవిత్రగోత్రోద్భవ
 వేంకటరత్నఁబిఁకాబాపనార్యతనూభ వాంఛగీర్వాణ
 భాషాసనాథ ద్విభాషి సోమనాథకవిప్రణీతం
 తైనకుముద్వతీపరిణయం
 బహుమహాప్రబంధంబునఁ
 బ్రథమాశ్వాసము.



శ్రీరస్తు.

శ్రీకుముద్వతీపరిణయము

ద్వితీయాశ్వాసము.



కారుణ్యకటాక్ష
ప్రాకటరమణీయభవనవైభవయుత, సు
శ్లోకనుత, వైద్యసద్వి
ద్యైకమహాద్దామ ! శేంకటేశ్వరనామా !

1

వ. అవధరింపు మాకుశరా జింద్రసహాయుండై యరిగె నది యట్లు లుండ.

2

చ. జగములలోన నెంతయుఁ బ్రశస్తి వహించి యరివిపావళి
నిగళ మనన్ బరంగి రమణీయరమారమణీనివాసమై
యగజితభోగిపీఠనిక రావితమై యవిపన్న మాచుఁ బ
న్నగభవనం బెసంగును గనన్మహనీయశుభోపపన్నమై.

3

చ. మహిమకుఁ బుట్టినిల్లు శుభమండలికిన్ నిలయంబు సత్కళా
వహత నెసంగుతావు సుఖవైభవముల్ విలసిల్లుచోటు నై
మహితవిలాసభాసి సుమమాపరిమండిత మై తనర్చు న
య్యహిభవనంబు నెన్నఁ జతురాస్యుని కై నను జెల్లనేర్చునే !

4

ఉ. భోగివరేణ్య లాభవనమున్ దమవాసతలంబుగా మహా
భోగపరాయణైకగతిఁ బూని చరింతురు తజ్జగంబునన్
భోగవతిసరిన్నికటపున్నవనాంతలతాంతసౌరభా
భోగనిమంజుమంతరభూముల భూరివిహారశీలులై.

5

వ. అందు భోగవతి యను నొక్కపురంబు విలసిల్లుచుండు నది యెట్టి దనిన.

6

గీ. సత్కవిత్వమతల్లి కాన్ధానభూమి, భరతకాన్త్రప్రసిద్ధికిఁ బట్టుఁగొమ్మ
వినుతసంగీతకళకుఁ బెట్టినది పేరు, దీప్తిరుచిరంబు భోగవతీపురంబు.

7

గీ. ఆనగరిలోనఁ గుముచాభిధానుఁ డలరు, భూతరభవ్యసంపదభవ్యదయశాలి
పరసుమ్నతబలనిరాకరణచణవి, రాజీరణకేళి పన్నగరాజమాళి.

8

చ. సురుచిరగద్యశోభవశోభితఁ డై తనరారునట్టియ
య్యురగవరాధిసేతకు సహోదరియై భువనత్రయైకమం
దరి యగుచున్ గుముద్వతి యనంగ నొకానొకనన్య యొప్పు వి
స్ఫురితమనోజ్ఞరూపపరిభూతసురాంబురుహాయతాపీయై.

9

చ. నెల యొదయింపఁగాఁ గుముదిసీలత పొల్పు వహించులీలఁ గో
మలసహకారశాఖ మధుమాససమాగమనంబునన్ విరా
జిలుగతి సంజ రాఁగ వికసించువినూతనమల్లిఁ బోలి చె
ల్వలరును దద్వధూటి నవయావనభవ్యసముద్గచంబునన్.

10

చ. అలశశికాంతికిన్ వెఱపు నంది కడుంగడుఁ జిమ్మచీకటుల్
లలితకళావినిగ్జితకళానిధియై తగు నావరాంగిమం
జులవదనంబుఁ దా మఱువుఁ జొచ్చె నొకొ యచుమాడ్కిఁ దోపఁగా
నలరుఁ దదీయవంతలము లంచితమేచక కాఁతినతతిన్.

11

మ. కనకంబున్ నితకైతకంబుఁ గ్రమమెక్కన్ గంధసౌవర్ణముల్
గనమిక్ర చెండును తద్గుణద్వయలసత్కాంతాతమాసామ్యమున్
గన నేకం బయి స్వర్ణకేతకి యనంగన్ బర్వియున్ బోలమిక్ర
వనరెన్ నాడుచు దీనజేసి యొడవెన్ ద్వైవిధ్య మల్పాలకున్.

12

ఉ. కందును బొందకున్న నధికంబుగ రాహురదక్షతంబులన్
గండకయున్న హైన్యమును గాంచకయున్న ఘనావరోధమున్
జెండకయున్న వేగగుటచేఁ గడు వెల్వెలవోకయున్న నా
సుందరిమోముతోడ సరిజూడఁ దగున్ దరుణేందుచుండలిక్.

13

కం. కరములు పల్లవసంప, త్కరములు జితపంకరుహానికరములు మృగుతా
కరములు పరిభూతలతో, త్కరములు కలకంఠరుతికిఁ గర మాసతికిన్.

14

ఉ. బంగరుపై మెఱుంగు లిడుఁ బ్రాయఁపుమేనఁ బసిండిగిండులన్
గంగ మునుంగఁజేయు నవకం బగుచన్దవఁ గంజమున్ సమా
సంగతసౌరభంబు ముఖసంపద మోము ముడుంగఁజేయు నా
ఘంగళగాత్రి పీనకుచ మానితసౌరభశోభితాస్య తాన్.

15

ద్వితీయాశ్వాసము.

- ఉ. పంచమనాదభాసురవిపంచిక మించుగళస్వనంబుచేఁ
జంచలచంచరీక చయచంచదనూనద్భృకాంచలంబుచే
సంచల గారవించు నలసాంచితసద్దతిచే రహించు న
క్కాంచనజిత్యరాంగి కనఁ గాంచినకాంతలు గల్ల లేంచగ్గన్.
- ఉ. ఆలలనాలలామ తన యైందవరత్నవికాలసౌధను
శ్రీలలితప్రదేశమునఁ జేటికలకొ బియ్యమారఁ గూడి హే
లాలసమానభాషణములన్ నిగడింపుచు నొక్కనాడు ప్రా
ద్దోలిని గొంత వో నడపి యుత్కలికాకలితాంతరంగయై. 17
- మ. మహితామోదకరంబు, నవ్యనుమసంపన్నానితంబున్, ముహు
ర్ముహురంచట్టిక నాదభాసురము నై పొల్పొందుపూఁదోటలో
విహారింపకొ మననై నికాంతభవనోర్వికొ వీడి తచ్చేటికా
మహితారత్నము లెల్లఁ జేరి కొలువన్ మందప్రయాతంబులన్. 18
- సీ. గమనకంపితములై కంఠహారంబులు, లీల నట్టిట్లు లుయ్యల లూఁగఁ
జెలువారునుదుట్టిపై మలయానిలాంకూర, ములకు ముంగురులు సంచలన మందఁ
జెదరినజిల్లుపయ్యెడనుండి కడువంతఁ, బొడుపుగుబ్బ లొకింత పొంచి చూడఁ
గాలియందెలసడుల్ కంకణధ్వనులతో, డను గూడి గయ్యాలితనము నేఱవఁ
- గీ. దనుతరం బగుచుధ్వమస్థలము కరము, పోడిమి దలిర్ప జనజనలాడుచుండ
నవతరించినవసలక్ష్మి యనఁగఁ దనరి, యంబుజేక్షణ ప్రమదావనంబుఁ జేరె. 19
- ఉ. తిలకములన్ గనుంగొనుచుఁ దేటి, లసన్మధురానులాపముల్
బలుకుచుఁ గర్ణికారతరుపంక్తులపాంతలఁ జారుహాసముల్
దొలకఁగ జేయుచుకొ గరిమతోడ నమేరుసముత్కరంబుచెం
తల విహరించి రంత వనితల్ వసలక్ష్మి వికాస మందఁగకొ. 20
- చ. దళదరనింద నేత్రాలు ముదంబున మేలము లాడుకొంచు న
య్యలరులతోటలో మధురహాసయంతానన లై చరింప ని
మ్ముల నటఁ గ్రొత్తగా విరియఁబూచినమల్లిక లుల్లసిల్లె న
ప్పొలఁకులనవ్వులే చెదరి పువ్వులుగా రహించెనా యనకొ. 21
- చ. నుదతి యొకర్తు కేళికయి చూతలతకొ గర మాని నిల్వ నం
దొదవినపుష్పరాజిఁ గని యుగ్మలి యొర్తు మనోజ్ఞశీతరు
గ్వదనరొ! నీదుచేతిచలువకొ గదె యీచెలువారుకొమ్మ తా
నదె తనరెకొ నవప్రసవయై యని మేలము లాడె వేడుకకొ. 22

- కా. లీలకా దత్త బాహుమానమనుమానీనవ్యపుష్పద్రవా
 లోలేందిదిరసుందరస్వనము లాలోఁ గూడి రంజిల్లఁగఁ
 బాలారత్న మొకర్తు ప్రేంకణముచెంతన్ వింతగా నిల్చి రా
 గాలాపం బొనరించె నంచితకళావ్యాసంగసంగీతయై. 23
- చ. చెదరిన పెన్నెరుల్ సరదఁ జేత నొకర్తుక ఫాలభాగమం
 దది గని యోర్తు నేర్పున ముఖాబ్జమునకొ గడుఁ బత్తిరేఖ తాఁ
 జెదరినజే చెలీ! యని హసింపఁ గడుకొ స్వకపోలకల్పితం
 దిది చెదరంగలేదె రమణీ! యని రచ్చెలితోడిభామినుల్, 24
- కం. చెలీ! మందారాశోకపు, టలరుల నెటఁ గొంటి వన్న నయ్యవె తరువుతో
 తెలుపఁగవలెనా లలనా, యలరులకై మాటమాట కడుఁ గునకుకొ. 25
- మ. అని యిటులు తత్సతీవితానంబు లతాంతలతాంతసారభనితాంతం బగు నవ్వనాం
 తంబున సంతోషితాంతరంగతై విహరించుదు, 26
- ఉ. దాగుచుఁ గుంజమండలి లతాపరికల్పితదోలికావళిన్
 దూఁగుచుఁ బుష్పనిర్దమనోజ్జమరండరసంబు లిమ్మునకొ
 దాగుచుఁ బాఞ్చభాసురలతాయుతసత్ఫలముల్ తెమల్చుగా
 నేగుచుఁ గేళుల న్నైఱపి రెంతయు బాల లవేలలీలకొ. 27
- గీ. ఇటులఁ గొండొక నేపు పూర్ణేందుముఖులు, వనవిహారంబు సలిపి శుంభద్వినిర్మ
 లాంబుకేళుల నెఱప మనోంబుజముల, సంతతోత్సాహవిభవంబు జాదుకొనఁగ. 28
- సీ. నీరేజమకరఁదనిష్ఠుండబిందుసం, చయసమాలోలపుష్పంధయంబు
 బిసకాండఖండసంప్రీతితాఖిలరాజ, హంసావతంసలీలావహంబు
 లలితనీరజగంధకలితశీతలసమీ, రాంతురప్రసరజాహ్లాదకంబు
 నిర్మలనీరంభ్రనీరోద్ధితాభంగ, భంగ సంచలనవిభ్రాజితంబు
- గీ. భర్తృమణిమయసోపానభాసురంబు, శ్రితవినుతనవ్వులకశీకరణంబు
 నగుచుఁ జెలువొందునొక్కపద్మాకరంబు, బ్రమద ముదయింపఁ జేరిరప్పద్మముఖులు.
- చ. మలయసమీరసంగతికి మాటికి సంచలనంబు నొందుచుకొ
 దిలకములట్లు మోములను దిద్దినకుంకుమపంక మంటి య
 వ్వెలఁదులకుంతలంబు లరవిందములన్ మకరంద మానచుకొ
 మెలఁగెడితేఁటిప్పిల్లల గణింపఁగఁ జేసె మనోహరంబుగన్. 29
- ఉ. మీఁతినొక్కిమై నపుడు మీనవిలోకనరెల్లఁ గూడి క
 ల్పారసవీనకొరకవిలాసవిశేషవిభాసమానశృం

గౌరవరోపరాంతరవిగాహనముం బొనరించి రెంతయున్
గైరవబాణపట్టపరిణద్ధమదద్విరదంబులో యన్.

81

ఉ. అందెలసందడుల్ చెలంగి హంసములన్ బెదరింపఁ బద్మినీ
బృందము వాయు దోయ మృదువిస్ఫురదంఘ్రియగంబు లుల్లల
స్మందసమీరవారభవమంజుతరంగములన్ వళిత్రయిల్
దందడిఁ దాఁగొనంగఁ బ్రేమదాజనముల్ జలకేళిఁ జేలుచున్.

82

సీ. లీల నంబువులపైఁ దేలియాడెడువేళఁ, బద్మినీలతి కాళి ప్రికినటుల
గళదఘ్నముగ నిల్చి సలింబు లుమియుచో, శశిబింబముల సుధల్ జాఙునటుల
మునిగి నిర్మలజలంబులనుండి లేచుచో, గగనంబునను మించు లెగయునటులఁ
గొఱ్ఱముడుల్ వడి వీడఁ గుంఠ వాటించుచో, భృంగసంఘము చిమ్మి రేఁగునటుల
గీ. నగణితానందవిభవంబు మిగులుకొనఁగ, జలవిహారంబు లీరీతి సంతరించి
మందమందతరాయాసమహిమ లెసఁగఁ, జంద్రవదనంబు కాంతినిస్తంద్ర లగుచు. 83

ఉ. మట్టెలు చప్పుడుల్ గొలుప మాటికిఁ దాఁకుమఁ బట్టభంగముల్
కట్టడి నేయఁగా గతివిలాసముఁ గొంత జలార్ద్రవాసముల్
బిట్టుదొరంగి కేళజలబిందువు లంబుదముక్తముక్తలన్
దట్టఁగఁ జేయ లోన నెలనాఁగలు నేరిరి తీరభూమికిన్.

ద. ఇటులు దరి కరుదెంచి యయ్యోషలు యథోచితవేష లగుటయు, వారివిహార
సం బవనయింప నొక్కయెడ పిళ్ళిమింపం దలంచి;

చ. లలితపుమాలతీలతికలన్ రచించినకాయమానపుం
జెలువముచే నెసంగి హరినీలపురాయెడికంబుకంబముల్
గల యొకచంద్ర కాంతమణికల్పితవేదికపై సఖీతతిన్
గలిసి కుముద్వర్తీగతి వికాసము మోమునఁ జెంగలింపఁగన్.

86

మ. తనయల్లారుననుంగుఁజేడియలలోఁ దాత్పర్యలీలావచో
జనయత్కేతుక యా నా కానోకళరచ్చంద్రాననం గూడి
తనమందారసుమాంతరోదితమరందద్రవ్యమాధుర్యమున్
గను నెయ్యోపుటనుంగుఁబల్కులను వక్కాణించుకాలంబునన్.

87

మ. తనకున్ నెచ్చెలియై, ప్రియంబు గలదై, తానుణ్యసుక్రీకయై,
ఘనవిద్యాన్విత కామసంచరణ సత్కేశల్య యాపన్నగాం
గన యొక్కర్తు వసంతవల్లిరి యనంగా నభ్రీనుందుండి చెం
తనె యంతన్ డిగెఁ జంద్రరేఖ భువిపైనన్ డిగ్గుచందంబునన్.

88

గీ. దిగి యిటులు గంధబంధురదివ్యకుసుమ, విసగము కుముద్వత్తికై బిరియం లేసక మెసక
నొసంగి కూర్చుండునంత నయ్యత్పలాక్షి, వాని గొని యిట్లువల్కెఁ జెల్వంబుదొల్ల

కా. కేళీవేల్లితపంకజంబు కైలశున్ గేలన్ సలీలంబుగాఁ

బూలన్ గూర్చినసెజ్జ మెనునిచి యప్పుబోడి యచ్చేడెతో

“నాళీకాక్షి! వసంతవల్లరి ! మరున్మర్త్యాదిలోకంబులన్

బాళిం గాంచినవంత లేమికలవో వానిన్ వినం బల్కువే”.

40

గీ. అనుటయు వసంతవల్లరి యయ్యుపీంద్ర, కన్యకకుఁ బల్కె మాధురీకలితలలిత
సరసవాక్యప్రచారసంసక్తి నెనసి, మోముఁదమ్మిని జీఱునవ్వు మొలకలెత్త.

41

మ. కలికీ! నేఁడమరావతీపురిఁ గనన్ గొతూహలం బంది. యా

లలితాకాశతరంగిణీర్పురులఁ జెల్వం బా కలారావముల్

దొలకన్ బాలతరంగడోలికలలోఁ దూఁగాడురాయంచపి

లలతీవిన్ గనుఁగొంచు నేగి యలనల్లన్ వోవ్రమహార్దంబునన్.

42

సీ. కురసతున్ నీరాడఁ గరఁగుమైబూఁతలన్, జానైన యయ్యేటిచాయ గనుచుఁ

దులలేనిపూపుతావుల నీని మైఁబుల్కు, లమరించుటటవనాంతములఁ గనుచు

నమలమాణిక్యదీప్తాతపంబులఁ గాసి, కొమరొందు దివ్యసౌధములఁ గనుచుఁ

జలువతాలయరుంగు లలరారుగగరి శృం, గారంపుశృంగాటకములఁ గనుచుఁ

గీ. గలితహరినీలమణిపతాకముల దిశలఁ, దళుకులాలికించువై జయంతమును గనుచుఁ

గ్రమముగా జేవనగరచిత్రములఁ గాంచి, యంత నరిగితి నందనోద్యానవనకి.

43

కం. చని యట నొకవాపీతట, మున భండారదుర్మంబుపొంత గుబురుగాఁ

గను నల్లికొన్న కుమనో, వనమాలిక లలరుపొదలపజ్జఁ దిరుగుచున్.

44

ఉ. అయమరేంద్రునిన్ గలిసి యందుల గుండరకల్పకదుర్మ

చ్చావిహారముల్ సలుపు చక్కని యొక్కని మర్త్యధారుణీ

నాయకమాళిఁ గంటిఁ గుశనామకునిన్ గమనీయరూపరే

ఖాయంతసంపదన్ మరునికన్నను జెన్నగుపాని మానినీ!

45

సీ. అతనియాననచంద్రుని నధికానురక్తయై, వీక్షింప నేచకోరాక్షి కగునో

అతనిబాహుళాభి కావలంబన మంది, తనియంగ నేలతాతన్ని కగునో

అతనిపాదాబ్జసేవాసక్తి ననురక్తి, వెలయింప నేయలివేణి కగునో

అతనివక్షోవీధియందు హారివిహార, కలన కేకలహంసగమన కగునో

గీ. ఆమెవె యదృష్టభాగ్యంబు లనఁగవలయు, సామనోహరరూపంబు నావిలాస

మోబెడంగులు నాయొప్పు నరసిమాడఁ, గన్ను లన్నవె యవ్వనిఁ గనుఁగొనంగ.

చ. చికిలి మెఱుంగు మాపులను జిందెడియందముఁ జూడ హాసచం
ద్రీకలను జిమ్మునెమ్మొగముతిన్నదనంబుఁ గనుంగొనంగ మే
చకజలజాతజాతరుచిసంపద నింపుకనుల్ గనంగఁ జం
పకనమగంధి ! యొచ్చె మనుమాట యెసంగునె వానిరూపునన్. 47

శీ. కంటికిఁ దోచినన్ హృదయకంజము జీలునఁ బల్లవింప మ్రొ
గంటకితం బొనర్చుతమకాంతి, యొకింత కరాంబుజంబుచే
నంటినఁ గందునట్టి మృదు వౌతను వబ్బురపాటుఁ జూప వా
ల్లంటి ! తదేయరూపమును గంటిఁ బ్రమోదము వెంట నంటఁగన్. 48

గీ. కుందనంబున నీలంబుఁ గూర్చినటులు, హారవల్లిక నాయకం బతికినటులు
చిల్కచుక్కన బింబంబుఁ జేర్చినటులు, నిను నతఁడు పొంద నదె కాదె జననఫలము.

ప. అని యిటులు పల్కఁచెలి కాకల్కి యిట్లనియె. 50

మ. మును నేఁ జెప్పఁగ వింటి భోగివనితల్, భూలోక దేవేశ్వరుం
డనువిభావతి గడించి రాముతనయుండై శౌర్యరేఖాకళా
ధనుఁ డా నాకుశరాజచంద్రునిపు డోతన్వంగి ! నీ వన్నయా
మనుజేంద్రుం డతఁడో పరుండో వివరింపన్ గౌతుకం బయ్యెడిన్. 51

మ. లలనా ! యయ్యమరావతీపురికి నేలా రాఁగ నాభూవిభుం
డలదేవేంద్రుని కాహవంబునకు సాహాయ్యంబుగా వచ్చుటల్
జలజాప్రాన్వయం లౌ మహీపతుల కాచారంబు లౌఁ గాన నం
దుల కేతెంచెనొ కాక యన్యమున కానో తెల్పవే నాశ్రుడున్. 52

చ. చిఱునగ వంతురింప, ముఖసీమపయిన్ మధురానులాపచా
తురి నెఱవొందునట్లుగ, మృదుస్ఫురితంబుగ, నవ్వసంతక
్లిరి యను నెఱ్ఱెఱంగినటులన్ వచియించితివమ్మ, చెల్లరే !
తరుణి ! కుశాగ్రబుద్ధివి గదా యని పాయనివేడ్క వెండియున్. 53

గీ. రాముతనయుండు కుశరాజు రణమునందు, సమరభర్తకుఁ దో డయి యనురు నొకనిఁ
జెండె నని యాతనిన్ గూర్చి చెప్పికొనఁగ, దేవతాభామినులచేతఁ జెలిసికొంటి.

కం. సరనాథుఁ డేమి యాని, స్థరనాథున కాజియందు సాహాయ్యముగా
జరుదెంచు టేమి ! యంతటి, సుగుచిరవిక్రముఁడొ యనుచుఁ జోద్యము దోఁపన్. 54

గీ. విక్రమం బు దేవేంద్రునినుతి మనుచుఁ, జక్కదన మన స్మరసముజ్జయ మటుంచుఁ
గీర్తి యన నిర్మరీబృందగీతి యనుచు, నుత్కృతిక నెమ్మనంబున నుద్భవిల్లి. 55

గీ. వానిరూపంబు నీకుఁ జూపఁగఁ దలంచి, చిత్రఫలకంబునను వ్రాసి చిత్రగతిని
దెచ్చితిని జూడు మిదెయించుమచ్చెకంటి, యొక్క ఫలకం బొసఁగె విస్మయోదయము?
క. మొనసినటు లతనిఁ జిత్రి, మ్మనవాయుఁగ నతనిరూపమును వర్ణింపన్
మునుకొనెడుకాతుకంబున, మును కని విని యెఱుఁగ నట్టియుచ్చట దోపన్. 58
ప. తత్ఫలకంబుఁ గనుంగొని తనలోని కాతుక రాగాంతురంబులఁ జెలుల కెఱిగింపక గుప్తం
బు నేసి కొంతవడి విహరించి యనంతరంబున సాధాంతరంబున కరిగె. 59

అశ్వాసాంతము

శా. క్షీరాంభోధితరంగసంగతపయశ్శ్రీరామణీయప్రభా
హరిప్రస్ఫుటసద్గుణోచ్చయ ! నయవ్యాసంగసంగీభవ
త్కరుణ్యాశ్రయ ! లోకపావనకనద్ధన్వంతరిప్రస్తుతో
దారశ్రీకరపాదపంకజమిళిందప్రాయభావోదయా ! 60
కం. సంతతవిద్యాగోష్ఠీ, సంతానితసమ్మదప్రసార ! భవానీ
కాంతామణికాంతకన, త్కంతకృపాపూరపూరితస్థిరవిభవా ! 61
మాలినీవృత్తము. సరళస్పదయసారా ! సాధుసత్యప్రచారా !
శరణిసమగభీరా ! సద్యశశ్రీవిహారా !
ధరణిసురవరేణ్యా ! దానవిద్యాశరణ్యా !
భరితసుగుణగణ్యా ! బంధురాత్యంతపుణ్యా ! 62

గద్యము:

ఇది శ్రీవాలఖిల్యపవిత్రగోత్రోద్భవ వేంకటరత్నాంబికా
బాపనార్యతనూభ వాంఛగీర్వాణభాషిసనాథ
ద్విభాషి సోమనాథకవి ప్రణీతం బైన
కృష్ణుద్వతీపరిణయం బను
మహాప్రబంధంబున
ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీకుముద్వతీపరిణయము

తృతీయాశ్వాసము.



వేంకటేశ్వరస్థిర
సేవాహేవాకనిచితస్థితితాన్
ప్రావీణ్య! వేంకటేశ్వర!
దైవతపితకార్యకరణధర్మాచరణా!

1

వ. ఆవధరింపు మివ్విధంబునఁ దళ్ళలకనిరీతుణసంజాతమన్మథవిక్రియాసంరూపితాంత
గంగయై యున్నయప్పుడు.

2

చ. మరుఁ డనుహాళికుండు నలమానవతీమణిచారుమానసాం
తర మనుక్షేత్రసీమచునఁ దర్శిభూరూపనిరీతుణం బనన్
బరఁగినతొల్కరిన్ విరహభాగసురాగమిషంబునన్ నువి
స్తరగతిఁబొల్పుబీజములఁ జల్లె రయంబున నంతరింపఁగన్.

3

కం. మదనాగగమన యిటు ల, మృదనాగతవిశిఖిశిఖిల మానము ధృతియై
సదమద మై చనఁగ దురా, సదమదవివశాంగి యగుచు స్వాంతమునందున్.

4

చ. తనుఁ గనినట్టు లాతఁడు పదంపడి కాఁగిటుఁ జేర్చినట్టు లి
మ్మున గిలిగింత యైనటుఁ గపోలమునం దనమోవిఁ దార్చి మో
చును దమి ముద్దుఁగొన్నటు విమోహితయై మృదయాంతరంబులో
ననుకొని సంతసిల్లు విరహార్తి మెయిన్ వెతఁ జెందు సంతసే.

5

వ. ఇట్లాబిసరహలోచనామణి కుశవశంవదమానస యై యున్నయవసరంబున.

6

గీ. తోఁపునన్నియ మోదుగతోఁపులందు, నెగడె సరిక్రొత్త మొగడలు చిగురుగములు
పాంథతతి నేచ మదనసంబంధి యగుచు, గణకణ రగుల్క నెడునగ్ని కణములటుల.

ఉ. పొండురపత్రముల్ తరులపంక్తులనుండి జొఱంగి ధారుణీ
మండలిపై నెసంగ నలమాధపుజన్మదినోత్సవంబు ను
ద్దండత సల్పఁ దత్తరుచితానము లెల్ల వశ్చియాళికిఁ
రం డని పిల్వఁబంచిన కనచ్చుభపత్రసముత్కరం బనఁ.

8

చ. వనకమలావసంతులవివాహ మొనర్పఁగ మున్ను పెండ్లిమాఁ
తు నొనరఁ జేసి దైవతవధూతతి యవ్వనలక్ష్మికిఁ బ్రియం
బునఁ దలఁ జల్లినట్టిపాలుపుం గనుముత్రైపుఁబూససేసల
యనఁగఁ దగఁక రసాలవిటపాఁగములకొ నుమనఃపరంపరల్.

9

సీ. కలకంఠసంతానములకు సిద్ధాన్నంబు, చిలుకగుంపులపాలి ఫలితనియతి
లొలుకారుపంటకాఁపులపున్నెములపంట, లతకూనలకు మంచిబుతుసమయము
కళ్యాణములకుఁ జక్కనిక్రాంత తరుణంబు, విరహాలచిత్తంబు వెచ్చవాటు
వనరమాసతికి మైనునెడుపచ్చనిచేల, మవనీజశోభాంకురార్పణంబు

గీ. మలయపవనుండు మెల్మెల్ల మలయువేళే, యభిసమాహంబు బువ్వంబు లందుకాల
మఖిలగుఱుసంపదలు పొల్చునట్టికృంత, సముదితం బయ్యె నాసంతసమయ మంత.

మ. వికసత్పాటలముల్ పథాంతరము లావిర్భూతవాతాంకుర
ప్రకరంబుల్ ప్రమదావనాంతములు నిర్వృత్తున్నసౌరభ్యనూ
చకముల్ చారులతావితానములు గుంజన్మ త్తభృంగీకదం
బకముల్ భూజములై తగన్ దివసముల్ భాసిల్లె వాసంతముల్.

11

గీ. కంఠనామంత్రణము నేయుగతిదర్పఁ, గోయనిలతాగ్రములనుండికూయఁదొడఁగఁ
బంచమస్వరవిన్నూర్తిభరిత కాకు, కాకలీధ్వని వాసంతకోకిలములు.

12

చ. ఆలరె వసంతకాల మిటు లందనిమృత్కులపండ్లరీతిగా
నలర విలాసిసంతతికి సంగసముద్భవకేళివేళలన్
బాలయలుకల్ వహించుపువ్వుఁబోడులచారుకుచోపగూహముల్
లలితములై యయాచితఫలంబులుగన్ సమకూరఁ జేయుచున్.

13

వ. వసంతసమయంబు సకలజనమనోభిరామం బై మలయమారుతసంచారసంచాలిత
మానినీమనఃపల్లవంబును మంజుతరకుసుమమంజరీపుంజసంజాతపరాగపరికలుషిత మద
వతీహృదయదర్పణంబును నిఖిలమండగమండితకేళి కావాసవాసకసజ్జికానికరంబును
స్మరప్రవర్ధమానమనోహరయామినీస్సమయంబును సభిపారికామనోనుకూలంబు నై
యుదయించినంత.

14

కం. అనుదినమును గ్రమమునఁ జం, దనగంధిదళల్ మనోజదళలకుఁ బాల

య్యెను నిశల నిద్రానారయమి, ననిశము దివసములు తోచె ననిశంబులుగన్.

15

గీ. వీరక మైపూత లిడ ననంగీకరణము, లీలఁ జందన మలఁద నిర్లిప్తతయును
ముకురము న్నూడ మిగుల వైముఖ్యవృత్తిఁ, గ్రమతఁబాటించెనెడఁద నాకంబుకంఠి.

సీ. విగతనిద్రాసక్తిఁ దగుకన్దాసలకెంపు, శ్రీవణకల్పారపత్రిమలఁ బోల
సంతాపభవఘోరజలకణంబులచాలు, చలువకొమ్మతైంపుసరుల నెనయ
రమణీయపులకాంతురప్రసారంబులు, మకరికాపత్రిసంపద వహింప
విప్రయోగవ్యధావిశదగంధయుగంబు, సుమరజోలేపవిన్నూర్తిఁ గనఁగఁ

గీ. ఇంద్రిముఖి పీతజేహసంస్కార యయ్యు, విరహసంభవపరితాపవిభవవ్య
భవ్యశృంగారరసకళాభంగు లెల్ల, సాగసు వెలయించి మండనశోభ గూర్చె. 17

కం. ఈవిధమున గురుతరవిర, హావిర్భావంబు వెలయ నాత్మాంబుజమం
దావెలది యొక్కనాడు ని, కావల్లభమణివికాలసౌధమునందుక. 18

సీ. సగము వైచిర్యట్టిజడపెన్నెరులసాంపు, జఘనస్థలము దాటి సందడింప
వ్యశ్యస్తము లగుదువ్వలువకుచ్చెళులు శయ్యాతలంబును గొంత యలమి పారల
విగతబంధం బొచ్చు దగుకంచుకమునుండి, పలుకుగుబ్బలబెడంగులు చెలంగఁ
బాణ్యంగదము లూడిపడి ప్రకౌన్ఠంబుపై, చెలువారి కంకణశ్రీ వహింప

గీ. దైన్యభావంబు మోముపై దారసిల్ల, నొక్కకరమున శిర మూని యొత్తిల్లి
యమలపర్యంకభాగంబునందుఁ బండి, యంత నొయ్యన డిగ్గి శయ్యాతలంబు. 19

చ. జలరుహరాగపాత్రికల బాటెడుచారుతుమెరవారిధా
రలు గలయంత్రోపుంబరిసరంబుల శీకరముల్ పయిం బడన్
జేలు వగుకుడ్యభాగములచెంతల నొయ్యనఁ జేరి యయ్యెడన్
నిలువక వంత నంత నవనీరజబాణవివణ్ణచి త్తయె. 20

సీ. పనియన్నయటుల ముందున కేగి యొకకొంత, యాలోచనము నేసి యచట నిలుచు
నిలిచి యచ్చటనుండి మలఁగి క్రమృత వచ్చు, వచ్చి నెయ్యంపుఁజెల్వలను బిలుచుఁ
బిలిచి యక్కంతలు చెలి! యేమిపని యన్నఁ, బ్రత్యుత్తరంబుఁ జెప్పకయ యుడుగు
నుడిగి యిట్టులు కొంతరడి యాలసించి తా, మే మంటి రని వారి నెదిరి యడుగు

గీ. నడిగి యే మమ్మ! యిటు వరధ్యాన మనుచు, దను బరిహసించువారిపై గినుకఁబూను
ధరణిపతివైనఁ జిత్తంబుఁ దవిలి విరహ, భరపరితపరితాపభరిత యగుచు. 21

మ. అలరుంబోడి యిటుల్ మనోభవశరవ్యాకీర్ణచిత్తంబుతో
నలరుండీగల సాంపుఁ దీగల విచిత్రాలేఖనాకల్పనల్
చలువంపుంజెలువంపువెంపులు గహించన్ మించులన్ మించుకొ
న్నెఁతావెన్నెలరాణ గాంధు నొకతిన్నెం జేరి యాసినయె. 22

- చ. అవిరళనీలతోచిరుదయంబును జెందెడికుంతలమ్ము లా.
శ్రీవణకపోలయుగ్మముగ బాటఁగ వాల్చడ కొంత వీడి వెళ్
దవిలి నటించ బేశలకుధామధురాధరకాంతి యూరుపుం
భోవరునఁ గన్గవారఁగఁ గపోలమునన్ జెయి జేర్చి యండఁగన్. 23
- గీ. తనదుచెలు లంతలోన నత్తన్నియున్న, రత్నమందిరమునఁ బంజరమునఁ దనరు
కీరకారికలకును జక్కెరలు వెట్టి, సేగుదొంచి యటన్ గల్గునింతిఁ గాంచి. 24
- గీ. వాడియు నొకింత చెలువంబు వదలనట్టి, మోముఁదమ్మియు, బడలియుఁ గోమలతను
విడనితనులతయును వింతచెడఁగుఁ జూప, నత్తరుణిబాడ లెల్ల వా రరసి యరసి. 25
- వ. కించిదంకురితమధురస్మితభూషితానన లై యయ్యోమమణు లనోన్మనోవదనంబుల
నీక్షించుకొనుచు. 26
- ఉ. మొన్న వనంబులోనఁ బువుఁబోడి కుళక్షీతినాథువృత్తమున్
విన్నది మున్నగాఁగ నలివేటి ! నితాంతవియోగ వేదనా
భిన్నతఁ గాంచి యుండెఁ బరికించితివే ? మణిమంజరీ ! యడే
యన్నలమిన్న ! యాఁగదె పదాలస ! యంచును వారు వారిలోన్. 27
- కం. గుజగుజలు వోవువారై, గజగామిను లెల్ల సేత్రకరసంజ్ఞల నీ
రజపాణితలఁపునం గల, నిజమున్ వివరించుకొంచు నెయ్యం బలరన్. 28
- గీ. చేరి యక్కస్య కామణిచెంత నిలిచి, విలసితానూనసమ్మదాన్వీత లగుచుఁ
దన్మనోగతభావ మత్తరుణివలన, వినవలచి మందమధురోక్తు లనువు నొంద. 29
- చ. చెలి ! యిటు నీదునెమ్మొగము చిన్నదనంబు వహింపనేల మం
జుల మగునీదృశావలి విభుద్ధతఁ బాసి కలంగ నేల కో
మలి ! యణుమాత్రమైనను గ్లమంబును నైఁపదు గోగుపూపుతీ
రు లలిత మైననీమెయి సరోజముభీ ! యిటు లుండనేటికిన్. 30
- గీ. అనుచు నడిగెడుతటి సరోజాయతాక్షు, లందుఁ గొందలు నర్మగర్భాంచితముగ
సరసతను బోదిసేయుహాస్యప్రసంగ, వశత నయ్యెడ నెక్కుము ద్వ్యతిని గాంచి. 31
- ఉ. మాయమగారి కేమొ మణిమాల ! మనమ్ము మనమ్మునందు లే
దే యని యొక్కలేమ; సుదతీమణి ! యింతటిలోనఁ గాదఁజే
యాయమతీరు మాతొ నిదియేమొకొ చిత్రముగాఁగఁ దోచె నం
చాయతనేత్ర యోరు; తగునా ? యిటు లాడఁగ నం చొకర్తయున్. 32
- వ. పలుతెఱంగుల దన్నుం బరిహసించునపుడు, 33

కం. వారలఁ గని తనమానస, వారిజమున నింతశోషవర్తన మెసఁగన్
వారిజముఖి కయ్యెడ దయ, వారెడుతమిఁ గని వసంతవల్లరి యంతన్. 34

గీ. ఇంతి ! నీహృదయంబున నెద్దియైన, దాచి యెఱుఁగవు మా కొకింతయును గాన
నాత్మ నీ విట్లు భిన్నత నందియున్న, కారణం బేమి చెపుమ శంకను దోఱంగి. 35

కం సొగటా లాడఁగఁ బిలువపు, సొగసుంగీరములఁ బల్కుసొంపులు కఱపిం
పఁగఁ దె మృత వలరులఁ గో, యఁగ ర మృత వేమిచేతు వంబుజనయనా ! 36

చం. అని యిటు లావలసవతి యాయలినీలవినీలకుంతలన్
గని మృదుభాషలన్ బలుకఁగా మనమం దనువొందునట్టిసి
గ్గును ఘనసంభ్రమంబు నొకకొంతపడిన్ వెనుకాడఁ జేయఁగాఁ
దనహృదయంబునం గలవిధం బెఱిఁగింపఁగ నెట్టికేలకున్. 37

ఉ. అంతురితంబు లై హృదయమందునఁ గోరకితంబు లై మనో
జ్ఞాంకితభూతిఁ బుష్పితము లాచుఁ జిగిర్చినరాగవల్లికల్
సంకెఱు లై మనోధృతి కళకత వే ఘటియింప లజ్జకై
యంకిలి నెప్పి లానఁ దరళాయతలోచన సంభ్రమించుచున్. 38

గీ పలుకఁగాఁ జూచు నంతనే పలికినంత, నే మగునో యంచుమది సంకయించి మాను
మానఁజాలక వెతఁ జెందు మనమునందుఁ, దొడరి లజ్జయు మోహంబుఁ ద్రొక్కలాడ.

వః ఇవ్విధంబున నందంద డెందంబు వందఁ గందర్పభాణిహాతిన్ బొందు నెడినతాలి
మిన్ దూలి, మనోనురాగనూచకం బగుచందంబు బొందువడ మొగంబున రాగంబు
నెగదొంద భాలపల్లవసహకరం బగుకరంబున దంతిదంతసమకాంతికాంతంబు లగు
కపోలాంతరంబులన్ బొడమున్వేదవారిలవంబులఁ జేలాంచలంబునన్ దుడుచుచు
సుగతరంగిణీకనకకమలకల్పారహరిమకరందబిందుసందోహమాధురీఘరీణంబు లగుమృదు
భాషణంబుల నయ్యోసామణిం గాంచి. 40

శా. ఓరాజానన ! దాచ నేటి కెఱ నాయుల్లంబునన్ గల్గుభో
వారంభంబులఁ దెల్పదన్ వినుము వన్యంశస్థలిన్ మొన్న నా
భూరాజన్యూరిపేరు విన్నదియనున్ బుష్పాస్త్ర తీవ్రాంబకా
సాగవ్రాతముపాలబడ్డయది నాస్వాంతంబు సాంతంబుగన్. 41

కం. ప్రవ్వారుబోడి ! యింక నే, నెవ్వనమునైన నొకతీర్థస్థమణికే
జన్మనము నమ్ముకొంటిని, బుప్తువిలుతు నమ్ముకొంటి మోహనలీలన్. 42

ఉ. ఏగతి నామహీరమణు నేఁ బతిఁగా గ్రహియింతు నాతఁ డీ
భోగవతిం గనుంగొనఁగ ముద్దియ ! యెట్లుజనచ్చు వచ్చినకొ
నాగవరేంద్రకన్యకను నన్నుఁ బరిగ్రహణం బొనర్పఁగా
లోఁ గరుణించి యమ్ముదను లోఁగొనఁజేయు టదెట్లు నా కింకక.

చ. అనుచు వికంపితాధరయు నంచితగద్గదికానులాపయుక్
విగమితవక్త్రపంకరుహవిభ్రమరమ్యయు నై పొరింబారిక
మనమున నాపలేనియసమాననవీనమనోజవేదనా
జనితనితాంతశోకభరసంగతిఁ గన్నుల నీరు నింపుచుక.

44

వ. లజ్జావనతవదనయై మిన్నకుండునంత, నబ్బాలికక డగ్ధతి యశ్రువులక దుడిచి
యుపలాించి మెల్లన వసంతవల్లరి యిట్లనియె,

45

మ. జలజాతానన ! నీమనం బెఱుఁగ నాస్వాంతంబునం దెంచి కా
కలభూమివలయాధినాయకుని నే నస్మత్కృతానైపుణిక
నిలువందెట్లనె నీదుచెంత నపుడే నీ వింతమాత్రంబునక
దలఁకం బాడియె నెమ్మదిం బొరసి కాంతా కంతుసంతాపముక.

46

గీ. ఎవ్విధంబున నైన నయ్యివకులేందు, రాముతనయాగ్రీణిని గుశరాజుఁ దెత్తు
మానసంబున నీ వణుమాత్రమైన, మాను మనుమాన మణుమానమధ్య ! యింక.

47

వ. అదియనుం గాక.

48

ఉ. పూచినకొమ్మవంటిపాలుపుం గను నీయెలజవ్వనంపుమైఁ
జూచినయంతనే వలపుఁజొక్కున మోహము నవ్విభుం డెదన్
దాఁచగలండటమ్మ యలదర్పకుఁ డుద్ధతి వానితాలిమిన్
దోచికొనండటమ్మ మదిఁ దొట్టువడన్ జనునమ్మ కోమలీ !

49

ఉ. కావున నింతవంతఁ గనఁగావల దమ్మ మనంబునందు ల
జ్జావతి ! యందు నాశ్రుజలజంబునఁ గూరినకుంతలంబులన్
జే వెడలించి తీర్చుచు వనిన్ విహరింతము రమ్మ సమ్మదం
బై విలసిల్ల నేడు చెలు లందఱుఁ గూడ నటంచు మెల్లనన్.

50

గీ. కేలఁ గోని యక్కుముద్వతికేలి నావ, సంతవల్లరి వేళంతకాంతవిటపి
కలితభాసంతసాసంతి కామనోభి, రామ మారామవసుమతీసీమఁ జేరి.

51

- సీ. పశుశ్రద్ధాశాఖ లాంఛాకటితో నొకచోట, యెనఁగొన్నగుబురుతోఁపునకు వెన్న
మల్లెతీగలతోడ మలపినవిరజాజి, విరిపందిరికి సరాసరి నెసంగి
గలలు వైచినయట్టి లలితరంభాసంభృ, తశ్రేణికలకు మధ్యస్థలమునఁ
గిసలయాంకితకోరకితబాలసహకార, తరుశాఖికల కెక్కి పఱలు నవ్య
గీ. తునుమవల్లిచయంబుల నెసక మెఁగఁగు, మంజుతరకుంజరవ్యపీమంబునందు
నుండి యొకకొంతతడవు నం దుండ నింక, నిచ్చగింపమి నాపూవుట్టిల్లువెడలి. 52
- గీ. వాసితామోదసుమలతాభాసమాన, కాయమా నాంతర్రుతఃప్రళీయమాన
సరసపవనావనతరుచ్ఛాయమందు, సంచరించుచుఁ గుముదాన్ముజాత యంత. 53
- కం. నిలు పోవక నొకదెస ను, జ్వలదార్తిని దద్వనాంతసంగతసరసీ
నళినీచలదళినీకుల, కలనాదావళికి నులికి కలికి కరంబున్. 54
- సీ. ఒకచూతతరుజాతవికచాతినవమంబు, తరమంజరిన్ గోయ నరిగి వెఱచి
ఒకపూఁజవిక చేరి వికచేడితగుమాంచి, తపరాగపరభాగతకుఁ గలంగి
ఒకప్రాంతకునకుఁ బ్రాంత నొకయాకుపెలచీని, యకుఁ జేరి మది నంత యడలి మగిడి
ఒకసల్లలితపల్లవకదంబనికురుంబ, కలితాంబురుహవాటిఁ గని తలంకి
- ఆ.వె. ఒకవిలినీలశకలావళీకేళి, భూధరాగ్రాకటకభూధరాజ
వనవిభాసమానవలమానపవమాన, పటలి నులుకుఁ జెంది పద్మనయన. 55
- గీ. ఆవనంబున నిల్య నత్యంత మైన ఘనవిషాదంబు వొడమ నక్కాంత చెంతఁ
గలుగునాళీజనంబులఁ గాంచి వేడి, యూరుపుల మోవిచిగురుటా తుమ్మగిల్ల. 56
- ఉ. ఈవని కేలవచ్చితమొ యిందునిభాసన యాపరాగజా
తావిల మైనమార్గములయందుఁ జరించుటకంటె సౌధమం
జే వసియింపఁ గొంత సుఖియింపఁగ నోపుదుఁగాక యాయెడల్
కేవల మార్తిమాత్రమునకే యగుఁగాక సుఖంబుఁ గూడునే? 57
- కం. ఆని యిటుఁ బల్కుటయును న, వ్వనితామణు లావిలాసవతి నోయ్యనఁ దో
డ్కొని మందమందగతులన్, జని సౌధముఁ జేరి రట్టిసమయమునందున్. 58
- సీ. శక్తై మదిఁ శక్తిరకలకోరిక తెల్లఁ, గమలినీనివహంబు కన్నుమూసె
జక్రివాకద్వంద్వసంతాపములు హెచ్చె, బారకొంతలతాల్మి జాఱఁదోడఁగఁ
బువుఁబోండ్ల కనురక్తి మొనసి మొగ్గదోడంగె, శీతాంశురత్నముల్ చెమటఁ దోఁగ
గ్రంకారముల భగశ్రేణి మిటఁ జరించె, నోపధీనివహ మభ్యుదయ మండె
- గీ. బంధుజీవకరుచిఁ బద్మబాంధవుండు, భువనఘట కొక్కమాటు దోబూచిఁ జేసె
పిప్పిదేవుండు దీప్తిమత్వము వహించె, సంజ యాదయించి భువనాళి జాదుకొనఁగ,

- సీ. విరహిణీజనమనోవిరహాంధకారంబు, పెడలి యెల్లడ వెల్లివిరిసె ననంగ
గగనాంగణంబుపై గలయంగ నలికిన, కలితకస్తూరిపంకం బనంగ
రవిలింబ మనునగ్ని రాశి యాఱగఁ దోనఁ, బొడమి కృమిన్మయట్టిపొగ యనంగ
నాకాశనదిని నీరాడి రాత్రివధూటి, విదిరించుఘనకేశవితతి యనంగ
- గీ. నురుతరాజాండ మన నొప్పుబరణియందు, నినిచి యుంచినయభినవాంజన మనంగ
నీలనీలద్యుతిప్రభోహళి వెలయ, సంధకారంబు లెల్లడ నావరించె. 60
- గీ. అభ్రహరినీలమణికాణమందు సాన, దీరురతనం బనంగను జేజరిల్లి
చంద్రుఁ డలర వికర్షణజనితరేణు, సంతతి యనంగ నక్షత్రసమితి దనరె. 61
- సీ. క్షీరపాథోరాశీకీర్త్యమాణతరంగ, నివహంబుపై గల్లునిగ్గుఁ జెఱచి
యనమానవైశద్యలనమానమై పొల్పు, శేషాహిమైచాయచెలుపుఁ దెగడి
కమనీయఘనరారఖండమండితవిభా, విసరంబుపై గల్లుపన హరించి
విమలహీరవటీరవిస్ఫురన్నవకాంతి, పూరంబునన్ గల్లుపొల్పుఁ దెల్పి
- గీ. అమృతభాండంబు తొణుకఁ జిం దాడినట్టి, రామణీయకవరసుధారస మనంగఁ
చిండి యాఱగఁ బోసినవిధము దోవఁ, బొలిచెఁ జంద్రాతపము పుచ్చపువ్వువోరె.
- న. ఇవ్వీధంబునన్ బొల్పుచంద్రాతపంబున నాతపనీయగాత్రి యొకవికాలచంద్రాకా
లాంతరంబునఁ గాంతకలమయపరిమండితం బైనయొక్కవేదికపైఁ జెల్వందుచెంగల్వ
విరుల విరచించినమృదులపర్యంకభాగంబున నధిఁతవిప్రయోగయై యధివసించి. 63
- మ. మనుజాధీశ్వరు లోఁ దలంచుఁ గడుఁజేయ న్నించి మన్నించు నా
తని వర్ణించుచు నెవ్వ రేమి యనినన్, దా నెద్దియో చింతలో
మునుఁగంబోవునటుల్ నటించు మది నేమో యున్నయ ల్లెంచుఁ బూఁ
దోనల న్నించి మరుండు పొంచి శరముల్ తోడ్తోఁ బచారంపఁగన్. 64
- కం. ఈకరణి మనుమబాణశి, ఖాకిరణవిషణ్ణ యగు మఁ గళవళపడుచో
నాకన్నియఁ గని చెల్వలు, వీరక న్నియతానురాగనిస్తృతి వెలయన్. 65
- సీ. అపుడె విచ్చినతూల నలరుపుప్పొడిఁ దెచ్చి, సుకొత్తముతైంపునకులఁ దెచ్చి
నవనలహడుపల్లవవితానముఁ దెచ్చి, యసలూర గప్రంపునకులఁ దెచ్చి
పస మించి యెరుంచుచచ్చికస్తురిఁ దెచ్చి, స్వచ్ఛ మోనీహారవారిఁ దెచ్చి
వడలిపోవనియట్టివనజాతములఁ దెచ్చి, పస నొనిశీరంపుఁబటలి దెచ్చి
- గీ. చంద్రికాకాలవైశద్యకాంద్రా మ్రె, చందనపుమేలియసటిరసంబుఁ దెచ్చి
కలువపూవులలోనకేకులను దెచ్చి, చంద్రవదనలు వైత్యోపచారవిధిగ. 66

మ పరికల్పించిరి నాగరాజతనయావక్షోయచాద్య ద్వయం
దరవిందాస్యలు కొందఱుండు నవనీహారాంబుసంభావితే
ద్ధురనమ్లాననవీనమానపటభీమాభీమిభచ్చదనా
గరుకర్పూరమృగీమదస్వరసపంకన్మూర్తి వర్తింపఁగన్. 67

మ. సరసోశీరరసంబు మై నలఁదవే సోదామినీ ! తమ్మిపూ
లిర వొందింతము వీవనల్లఁ గొని తేవే మాలతీ ! కంజగు
శ్లోఱుపుంబుప్పొడిఁ గప్పి కొల్లవ్విరులచే నొప్పారఁగా నెజ్జగాఁ
బరికల్పింపవె రాజహంసి ! యనుచున్ బంకేజపత్రేక్షణల్. 68

కం. పరిచారము లిడుతఱిఁ దదు, పరి చాలన్ బొడముతాపభరమునఁ గడునా
తరభాబ్జపత్రసేత్రముఁ, దఱులంగా నంతకంత తాలిమి మదికిన్. 69

ఉ. సారపుఁజల్వలం జలుకుచంద్రకళాకమనీయకాంతిచే
నోరమొంగుంబు వెట్టఁగఁ బయోజముభిన్ గని కాంత లెల్లఁ బ
న్నీరము మున్నుఁగాఁ నివి నెమ్మదికిన్ బరితాప మార్పఁగా
నేరక మానినీమణికి నిమ్మకు వోసిననీళ్లు లయ్యెడున్. 70

కం. అలరాజు వినినమాత్రసె, నెలరా నెలతావిధంబు నెఱుపుచు గరఁగెన్
దలిరాకుఁబోఁడెన్నెమ్మది, వలరాజుబలం బదెంత వలమో తలఁపన్. 71

ఉ. ఎంతటిలోన మాత్రం దరశేక్షణచి త్రవికాసవైఖరుల్
వింతగదమ్మ నెమ్మదికిఁ క్లేశ మనంగ నెఱుంగనట్టియి
క్కాంతకు నెంతిఁజేసెఁ గొఱగానిమరుండు శిరీషపేళల
స్వాంత నెలంత యెక్కడ యవారిత మామరుతాప మెక్కడో. 72

గీ. ఇనకులాన్వయమణియమ్మహీధవుండు, కడఁకఁ గనుఁగొని విరహాబ్ధిఁ గడపుదనుక
తైళిరక్రియలకు నింకఁ జక్కఁబడదు, మనసరోజితపత్రలోచనమనంబు. 73

గీ. హరిసుమదామ మనియెడుపే రదేల, సరసచందన మనియెడుచర్చ యేల
వలపుఁగపురంబు లనియెడుపలుకు లేల, అరయ విరిబోడి కీసారభాంగి కింక. 74

వ. అని యాహేలావతు లాలీలావతిన్ బలుకుచు సోపాలంభవచనంబుల రతీంద్రీయం
దుల నుపలక్షించి. 75

చ. సిరికి జనించి తీపు సరసీరుచానాభునియంకసీమపైఁ
గర మరుదారి యావిశదకంజరుహాసనుతమ్ముట్టువై
వరసుతి కెక్కి యీపగిది వంశమునన్ గహిజెంది యెట్లుగాఁ
దరుణుల నేచు నల్పమగుధర్మము బట్టితి వయ్య మన్మథా ! 76

- మ. తలిరుఁబోడుల నేచునట్టియసురే తాఁకంగఁ జంద్రా! నినున్
 సెలకున్ నాశముఁ జెందుచున్ గ్రహితమై నీరక భాగుంటుచే
 బొలుపొందన్ జనియించుచున్ మగుడ నాపూఁబోడులన్ గిన్నతోఁ
 గలఁచ న్నాన విఠన్ గ్రహంబ వగుచున్ గాఢింతుఁగా కమ్మెయిన్. 77
- కం. కలకాంబుధిగర్భమునన్, గలకాతౌర్యంబె నీచుగాఁ బుట్టి యిటున్
 సెల వైతివి కూరతకున్, సెల వైతివి, తివిరి మానినీతతి సేచన్. 78
- గీ. కుముదహిత! తామసీశ్వరత్వమును గనియు, మతి కుశేళయవిద్యేనకరుడ వయ్యుఁ
 గువలయానందకరకీర్తి గొంటి వార, యిదియె నీసౌమ్యవర్తనం బెంచి చూడ. 79
- గీ. అని వచించుచు నాచిగురాకుఁబోడు, లెల్ల నుపలాలనము సేసి యిందుముఖిని
 యూఱడించుచు నచ్చోట నుండునంత, నుదితఘనలీల మఱు నాఁటియుదయవేళ. 80
- ప. అవ్యసంతవల్లరి వివాదాతులితచిత్తయై యున్ననక్కముద్వైతిం గాంచి నీమనఃప్రి
 యం బీడేర్తు నమృహీవరు నిటకున్ దోడ్డెత్తుఁ జిత్తంబునఁ దత్తల్లిలకు మని యామె
 నొడంబఱచి కుశసమాహరణసన్నద్ధయై యయోధ్య నరయ నరిగె నట్టిసమయంబున.
- ఉ. ఆయమరావతీపురమునందు విశేషము లెల్లఁ గాంచి ర
 మ్రాఁదితకీర్తి యాకుశనరాధిపుఁ డాత్మపురంబు నేరు దం
 చాయమరేంద్రుఁ బల్కుటయు నాతఁ డమందతరానుమోదనం
 ధానుకసౌహృదం బెసఁగఁదన్యహి నాఘమనఃప్రియంబుగన్, 82
- చ. అనిమిషవాహినిన్ బొడమినట్టియనర్ఘ్యమణీగణంబు నం
 దగవనవీధి నూత్నముగ దైవతవృక్షచయం బొసంగఁ దె
 చ్చినసుమనోమనోహరవిచిత్రతరాంబరరాజి నిచ్చి “లో
 మన దగుచెల్మి నేమఱకుమా మనుజాధిప!” యంచుఁ బల్కుచున్. 83
- కా నిర్యన్నాతనరత్నకందళరుచిన్ వెల్గొంది సుశీకతా
 భుర్యం బానోకయభియానమును నూతున్ వేగ రావించి రా
 డ్వర్యుక్ దోడ్కొని యెక్కి దానిపయి, వేడ్కల్ మీఱి మందాకినీ
 పర్యంతంబును పీఠకొల్పి సుమనః పాలుం డటన్ గ్రహ్యుటన్. 84
- చ. అదియు ననన్యవేగవిజితానిల మై నెఱిమించుమించులన్
 విదిపి నభోంతరాళపదపీఠల మెల్ల వెలుంగఁ జేయుచున్
 గడిసి యయోధ్య దత్పురజనంబులు కంధరపంక్తి నెత్తి స
 మృదఘనసంభ్రమాకలితమానసులై వెఱుగఁదా చూడఁగన్. 85
- ఆ. వె. తోఁకచుక్క సరవఁ దోచి క్రిందికి దెగి, పడెడురీతి నభిప్రథమునను రు
 చిప్రజంబు వైకిఁ జిమ్ముచు నొయ్యన, నవని కవతరించు నవసరమున, 86

- మ. కలయానర్థై మై మణిప్రభలచే భాస్వత్సరోజాప్రభం
దతి కల్లక్ గుడిఁ గట్టుచున్ దిరిగె మింటన్ దద్విమానం బన
ర్లలసత్కాంచనపద్మరాగకలి కారజ్యదుద్యత్కరా
వళిచే హేళిని గుండలింఁచియఁ దద్వ్యర్థక్రియా కాంక్షియై. 87
- కం. తిరిగి శట్రులున నయ్యం, బరయానము డిగియె రాజభవనముపొంతన్
బురజనులు చుట్టుముట్టుచు, విరివిడి యగు దానిచెల్వ పీఠింపంగన్. 88
- ప. ఇ ట్టవ్విమానం బవతరించినంత నరపాలుండును విమానావతరణంబు నేసి నిజసన్ని
హితబంధుమండను లగునిర్వరురాజకుమారప్రభరులు దండనుండి కైదండ నొసంగ
బెదండంబుఁ బెండువడం జేయుగంభీరసింహాగమనంబుల సంతిపురంబు సాత్రెంచి
యొక్కయెడ నుచితాసనంబున నున్నయపుడు. 89
- కం. తనయాప్రజనులు కొందఱు, తనజయమున్ గోరి యడుగు తత్ప్రీత్యచయం
బున కుచితభంగిఁ దనతోఁ, జనుదెంచినయనుచరండు సమ్మదలీలన్. 90
- చ. మనమనుజేంద్రమాళి కసమానగతిన్ జయలక్ష్మి ముందుగాఁ
గను జనుదెంచి పొందుటయె కాని పరాజయ మెన్నఁ డుండునే
యనుచుఁ దదీయ మైనవిజయం బెఱిఁగించుచు వారి వారి నె
మ్మనముల సమ్మదోరుగరిమన్ వెలయింపఁగఁ జేసె సంతోసన్. 91
- కం. నరనాథాగ్రణి యంతః, పురి నిప్తపుగోష్ఠిఁ బ్రోద్దుఁ బుచ్చి యినుండున్
జరమాది కేగ సంద్యా, చరణీయార్హ్యాదివిధుల సల్పి యతనికిన్. 92
- గీ. తాను కృతభోజనుఁ డయి యధ్యశ్రమంబు, నపనయింపఁగ నొకవిచిత్రాసమాన
రామణీయకనిజమందెరప్రదేశ, మందు నొంటిగ పసియించె నట్టివేళ. 93
- కం. అంతన్ గుమద్యతీఫణి, కాంతామణిచేటి శీఘ్రగతి నృపనగరా
క్రాంతం బగుభూభాగం, బంతయుఁ గని యయ్యయోధ్య నరయుచు నరవిన్. 94
- ప. ఎట్టకేలకు నవ్వసంతపల్లరి యయోధ్య కరుదెంచె నప్పటి కయ్యది నిశాసమయం
బగుటయుఁ బురద్వారంబు సమీపించి యెదురఁ గనుంగొనునపుడు. 95
- ఉ. గోపురతఃకిరత్కనకగోపుర మై కమనీయలక్ష్మికిన్
గాపురమై వినిందదలకాపుర మై ఘనసౌఖ్యలీలకున్
దాపర మై విచిత్రతరుఁ దాఁ బరమైకనిధాన మై మహీ
నూపుర మై వెలుంగఁగఁ గనుంగొని యాపుర మాపురంధ్ర తాన్. 96
- కం. మనమున నివ్వెఱపడి రహి, బెనఁగొన నీనగరికిన్ గుబేరపురం బ
య్యనిమిష నాథపురంబున్, జనునే సరిపోల్ప సకలసంపదగమన్. 97

ఉ. చూచితఁ గాని రమ్యగుణశోభితతా నగరీమతల్లులన్
జూచి యెఱుంగ నట్టినుమనోజ్ఞతఁ గన్నపురీవరంబు నా
హా ! చతురాస్యచిత్రరచనాభినిరూఢత యంచు మెచ్చి లో
నాచపలేక్షణామణియు నందులఁ జూచి తిరోహితాత్మయై. 98

చ. నగరికాశ్చఃగారశ్చంగాటకంబులబెడంగు నంగీకరించుచు రమణీరమణీయసంగీతశ్రవ
స్వతీరంగంబు లగునత్తుంగహర్యంబుల దృష్టిని నంగీకరించుచు నగణ్యమణ్యంచిత
పణ్యవీధీ చయంబులకు హరించుచు గమనవేగంబుఁ బ్రకర్షించుచుఁ గ్రమంబుగా
రాజమందిరంబు సమీపించి యతీతకల్యాంతర యై నిరస్తపరిచారికాజనం బగుటం
జేసి శుద్ధాంతరంగంబునం బోనిశుద్ధాంతగృహంబుఁ బ్రవేశించి. 99

సీ. మించుటద్దముల బింబించువిద్యద్దీప, వితతికై యొకకొంత విస్మయంబు
నరుజవోచ్ఛలితవిద్యత్రాలవృంతాని, లములకై కొంతయాహ్లాదగరిమ
చలభీనిబద్ధమంజులరత్నపుత్రికా, వ్రాతంబునకుఁ గొంతకాటుకంబు
లీలాభిలిఖితకుడాన్యలేఖ్యసత్కలా, కలనకై కొంతయుత్పలకభావ

గీ. మెనసి చని చని ముందట ననుపమాన, మానితానూననవచంద్రమశ్శిలావి
కాలకాలాఽలీలానులాలనీయ, మందిరాళిందపాండుభూమములఁ గడచి. 100

ఉ. ఆచ్ఛపుఁబాలతాపలక లాని రచించినచప్పరంబులన్
బచ్చలఁ గెంపులన్ రుచులు పర్వి కనుల్ మిఱుమిట్లుఁ గొల్పఁ దా
నెచ్చటినుండి యెయ్యెడకు నేగుటయో యెఱుంగఁగలేక లో
నచ్చెరు వందుచు న్నిలిచి యల్లన నవ్వలి కేగి ముంగిటున్. 101

సీ. యమునాస్రవంతి చయ్యన నెత్తివచ్చెనా, హరినీలరుచినముత్కరము బర్వ
హరినీలరుదులతో నలమి చల్లఁగ మేన, గృహమహీరుహగంధవమూలు పేవ
గంధవాహములతోఁ గలిసి కేశాకూళి, తుహినాంబుకణసంతతులు చలింపఁ
దుహినాంబుకణములందులఁ బుష్పరజ మంటి, సముదీర్ణనవసౌరభముల నీన

గీ. నిన్నియుం గూడ మేనిపై నెనయఁజేసి, శాద్వలాంతర్యహీవీప్తసరణి కవలి
కలన వనమాలి కాలతాక్షిర మైన, నరవరేశ్వరుకేళిమందిరము దరిసి. 102

చ. తదంతరంబునం గలమహీనాథపర్యంకభాగంబు పీఠీరిచి సమీపంబున కరిగె
ననంతరంబున. 103

ఆశ్వాసాంతము.

కా. పాటీరయ్యమసౌరభాయితగుణవ్రాతదీప్యద్వికా !
వాటీసం చయభోగభాగ్యమహిమప్రాచుర్య ! మేధాసమ

గొట్టోపస్తనీయ ! కాంతియుతధైర్యైర్మృతజ్యోతిల్లస

తేజోఘాతహృదంతరాళ ! ఘనసంవేదకృమానర్దశా !

104

కం. సారస్వతరమ్యవచ, సానిరస్యసుధారసప్రిసార ! లసద్ధీ

సారసమంచితబుధహృ, త్సారసహంసాయమానసత్కార్యనిధీ !

105

భుజంగప్రియాతమ. అనేకార్చనాప్రీతి తాబ్జాక్షదేవా !

పునీతాస్వయోద్భూతభూరిప్రిభావా !

వినీతిప్రిరంగద్వివేకప్రిధానా !

మనీషాప్రికర్ణాసమంచన్నిధానా !

106

౫ద్యమ.

ఇది శ్రీవాలఖిల్యపవిత్రగోత్రోద్భవ వేంకటరత్నాంబికా

బాపనార్యతనూభ వాంఛగీర్వాణభాషాసనాథ

ద్విభాషి సోమనాథకవిప్రణీతం బైన

మమద్వితీపరిణయం బను

మహాప్రబంధంబునఁ

దృతీయాశ్వాసము.

- ఉ. చూచితఁ గాని రమ్యగుణశోభితలౌ నగరీమతలులన్
జూచి యెఱుంగ నట్టికుమనోజ్ఞతఁ గన్న పురీవరంబు నా
హా ! చతురాస్యచిత్రరచనాభినిరూఢత యంచు మెచ్చి లా
నాచపలేక్షణామణియు నందులఁ జూచి తిరోహితాత్మయై. 98
- చ. నగరికాశ్యూగారశృంగాటకంబులబెడంగు నంగీకరించుచు రమణీరమణీయసంగీతశర
స్వతీరంగంబు లగునత్తుంగహర్యంబుల దృష్టిని నంగీకరించుచు నగణ్యమణ్యంచిత
పణ్యవీధీ చయంబులకు హరించుచు గమనవేగంబుఁ బ్రకర్షించుచుఁ గ్రీమంబుగా
రాజమందిరంబు సమీపించి యతీతకక్ష్యాంతర యై నిరస్తపరిచారికాదనం బగుటం
జేసి శుద్ధాంతరంగంబునం బోనిశుద్ధాంతగృహంబుఁ బ్రవేశించి. 99
- సీ. మించుటద్దముల బింబించువిద్యదీప, వితతికై యొకకొంత విస్మయంబు
నరుజన్వోచ్చలితవిద్యుత్తాలవృంతాని, లములకై కొంతయాహ్లాదగరిమ
వలభినిబద్ధమంజులరత్నపుత్రికా, వ్రాతంబునకుఁ గొంతకాతుకంబు
లీలాభిలిఖితకుడ్యాశ్లేషసత్కళా, కలనకై కొంతయుత్పలకభావ
- గీ. మెనసి చని చని ముందట ననుపమాన, మానితానూనవచంద్రమశ్శిలావి
కాలకాలాఽలీలానులాలనీయ, మందిరాళిందపాండుభూమములఁ గడచి. 100
- ఉ. అచ్చపురబాలతాపలక లాని రచించినచప్పరంబులన్
బచ్చలఁ గంపులన్ రుచులు పర్వి కనుల్ మిఱుమిట్లుఁ గొల్పఁ దా
నెచ్చటినుండి యెయ్యెడకు నేగుటయో యెఱుంగఁగలేక లా
నచ్చెరువందుచు న్నిలిచి యల్లన నవ్వలి కేగి ముంగిటన్. 101
- సీ. యమునాసృగంతి చయ్యన నెత్తివచ్చెనా, హరినీలరుచినముత్కరము బర్వ
హరినీలరుచులతో నలవి చల్లఁగ మేన, గృహమహీరుహగంధవహులు పీవ
గంధవాహములతోఁ గలిసి కేళాకూళి, తుహినాంబుకణసంతతులు చలింపఁ
దుహినాంబుకణములందులఁ బుష్పరజ మంటి, సముదీర్ణనవసౌరభముల నీన
- గీ. నిన్నియుం గూడ మేనిపై నెనయఁజేసి, శాద్వలాంతర్యహీనీ ప్రసరణి కవలి
కలన వనమాలి కాలతాక్షిర మైన, నరవరేశ్వరుకేళిమందిరము దరిసి. 102
- చ. తదంతరంబునం గలమహీనాభపర్యంకభాగంబు వీక్షించి సమీపంబున కరిగె
ననంతరంబున. 103

అశ్వాసాంతము.

- కా. పాటీరద్రుమసౌరభాయితగుణవ్రాతదీప్తద్వికా !
నాటిసంచయభోగభాగ్యమహిమప్రాచుర్య ! మేధాసమ

గోటోపస్తనీయ ! శాంతియుతఛైర్యశ్చైర్యవక్షోల్లస

తేఽతీభూతహృదంతరాళ ! ఘనసంవేదకృమానర్దరా !

104

కం. సారస్వతగమ్యవచ, సారస్వసుధారసప్రసార ! లసద్ధీ

సారసమంచితబుధవృ, త్సారసహంసాయమానసత్కార్యసిధీ !

105

భుజంగప్రయాతము. అనేకార్చనాప్రీతి తాబ్జాక్షదేవా !

పునీతాన్వయోద్భూతభూరిప్రభావా !

వినీతిప్రరంగద్వివేకప్రధానా !

మనీషాప్రకన్వాసమంచన్నిధానా !

106

గద్యము.

ఇది శ్రీవాలభిల్యపవిత్రగోత్రోద్భవ వేంకటరత్నాంబికా

బాపసార్యతనూభ వాంఛగీర్వాణభాషాసనాథ

ద్విభాషి సోమనాథకవిప్రణీతం బైన

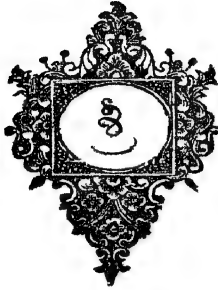
మహద్వీరపరిణయం బను

మహాప్రబంధంబునఁ

దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు. శ్రీకుముద్వతీవరిణయము

చతుర్థాశ్వాసము.



వర్ణిణవిద్యాసం
భావనపరిపావ. శైకభావన ! నిజసం
సేవకజనచాతకలా
కావనఘన ! వేంకటేశ్వరాభ్యాకఘనా !

- వ. ఆకర్ణింపు మిన్విధంబునఁ దల్పంబు దరిసి.
- గీ. పాలమున్నీటిపై లీలఁ బవ్వళించు, పద్మనాభుని చెలువంపువరుస నెనసి
రాణ మిఱఁగ నదురించురాజవరుని, గాంచి రయమున భుజగేంద్రకన్యదూతి. 3
- మ. వరమాయాపటిమంబుఁ జేసి కొనిపోవన్ జూచి, రాజేంద్రుఁడ
త్కరరమ్యాంగులి నొక్కచుదిక్ మహాత్వప్రాంచితం బై రఘూ
ద్వరసంప్రాపిత మై వెలుంగుటను దత్కార్యంబై యక్కంతకున్
దరమున్ గానిది యయ్యె మాయలు మహాత్మశ్రేణులన్ దాయనే. 4
- కం. ఏయనువు నందనేరక, చేయునదియు లేక ఫణికుశేశయముఖి య
త్రాయతదైన్యముఁ గని విభ, లాయితనిజమానసావిలత్వము వెలయన్. 5
- చ. మగిడి యనంతరంబు స్పృహమందిరసుందరసీమ వీడి త
న్నగరి నతిక్రమించి జవనంబున భూభవనంబు వీడి ప
న్నజగతీతలంబునఁ గనత్కమనీయమణిఁగణాంక మై
యగణితలీల వొల్చుకుముదానుజహత్త్వముఁ జేరి యయ్యెడన్. 6
- మ. తనసాశేతపురీవిన్దమృతృత్రాంతంబు సాంతలంబు గా
వినఁగన్ బల్కి కుముద్వతీసతికి నుర్వీపాలమాదామణిన్
వనచాతాప్తకులప్రదీపకుఁ గుళున్ నాగయమామండలం
బునకున్ దేఁ దగియున్నయట్టిసమయంబున్ జూచుచున్నంతకున్. 7
- కం. తేదనంతరంబు యచ్చో, నుదితశ్వశ్రేణుసమియోదారరమా
స్పృహఁ దై కుశభూజానియు, నదమలసుఖలీల నుండె సాశేతమనన్. 8

వ. ఆసమయంబున.

మ. వెలసెన్ గ్రీష్మసమాగమంబు సకలార్ద్రమండలవ్యాప్తుతో
జ్వలనూర్యాతపతాపతాపితదివోభాగంబు నజ్జేక్షణా
వశిసంచాలితతాళవృంతరచితస్వప్రాణనాధోపచా
రలసన్మంజురతిప్రసంగసమయప్రసార్ధరాత్రంబు నై. 10

కం. పడమటిగాడ్పులు వినరన్, దొడఁగెన్ దరుపర్ణసంతతులు చూరములై
పడదొడఁగె ధారుణీస్థలి, వెడవెడ వైశ్వానరుండు వేడిమి హెచ్చెన్. 11

వ. ఇటులు సకలజనసంతానసంతాపకరం బై గ్రీష్మకాలం బరుదెంచుటయు జననిశ్వాస
పవనంబుఁ దక్కు పవనసంచారంబు లేక యాహ లల్లాడక భూభాగం బగ్నిప్రతప్తం
బగుమంగలంబు తెఱంగున నతిమాత్రీధుస్సహం బై యున్నయవసరంబున. 12

చ. అవనిపు డొక్కనాఁటియూదయంబున మంత్రిజనాళితో సుహృ
న్నివహముతోడ బాంధవమణిగణసంవృతుఁ డాచు నేగి య
త్యవీరభృంఙసంగ పవనావళు లాసరయూసుశీతలాం
బువుల విహారముల్ సలుప మోదముఁ జెంది నిజాంతరంబునన్. 13

మ. తనభృత్యప్రకరంబులన్ వడిగ ముక్తారత్న సుదీప్తనూ
తనశృంగారములన్ రథంబులకు రథ్యశ్రేణికిన్ జేసి యుం
చ నియోగింపఁగ వార లట్లు సలుపన్ దానున్ నిజాపుత్ర సుహృ
జ్జనముల్ మఁతులు వేఱ వేఱ రథరాజశ్రేణి నాసీనులై. 14

కం. సరయూనది కఖిముఖులై, సరయోద్ధతి నరిగి రధికసత్త్వసమంచ
త్క్రితురగభటసముత్కర, చరివృతు లై రాజు నతనిపరివారంబున్. 15

చ. ఆరుదుఁగ దత్ప్రియాణసమయంబున భేరులమోఁత మించఁగాఁ
దరలి వివాహదీక్షకయి తాఁ జను పెండ్లివూరునట్లుగా
నరిగెడుచో నృపాలకున కగ్గిమునన్ గుడినుండి యడ్డుగాఁ
గెరలుచు నొక్కపాల యరిగెన్ బవనంబులు వీచె హాయిగన్ 16

ఉ. వానిని గాంచి యాధరణిపాలునియాప్తజనుం డొకం డనున్
మానవనాథ ! మంచితనం బిటు చూచు మె యేగుడెంచినన్
దీనికి నెద్దియో శుభవిధిన్ వచియింతు రటన్న మందహా
సాననుఁ డాచు నేగె మనుజాధిపుఁ డాసరయూసృవంతికిన్ 17

చ. చని వడి నాసృవంతికి రసాతలనాథుండు తన్నికుంజవా
టిని విపులంబు లొపటకుటిరములన్ విగచింపఁ జేసి యుం

దనుపమవాక్కళాచతుర మాహితసంతతితో విహార మిం

పానర నొనర్చుచుండె సరయూసరదూర్మిరట త్తటంబులక.

18

కం. విహార విహార సంతసే పటు, మహిపాలుండు నతనిమిత్రమండలి చెంతక

విహితాబుజాతసారభ, మహితం బగు నానదిక గ్రమంబున జేరక.

19

సీ. పద్మసారభనుచే వాసించువిమలాంబు, తతులచే బాదపద్మముల గడిగి

అంబుపూరమునుండి యావిర్భవించిన, మేలితెమ్మెరల నెమ్మైన విసరి

కల్పారమాలి కాగణసృతంబు లా, నకరుంబుప్పాడుల గానుకల బంచి

స్ఫుటితంబులైమించు పుండరీకంబుల బొలుపొంద నెమ్మైన బూజుజేసి

గీ. తానమాడంగ వచ్చిన ధరణినాథు, విలసితార్హస్థాదిసత్కారవిధులచేత

సమృదాంతరభావంబు సంతరించి, మించి యానది పూజ గావించుకొనియె.

20

ప. ఇవ్విధంబున నన్నదిం బ్రవేశించి జలక్రీడాభిగతుం డై యారాజశేఖరుండు తాన

మాచరించుచు.

21

కా. ఉల్లాసం డయి కొంతసేపు నవిపై నుక్షిప్తసర్వాంగభా

గోతీర్ణం డయి కొంతసేపు నిజబాహుద్వంద్వవిక్షేపణో

దాత్తుం డై యొకకొంతసేపు సలిలాంతర్గామియై నిష్క్రమా

య తత్త్వంబున గొంతసేపు పరిభేలాలోలచి త్తంబునన్.

22

కం. విహరించుమనోనరగు, మహితశ్రీరామద త్తమంజులరత్న

స్పృహణీయ మంగుళీయక, మహానజవమునకు నీరమందున జాతెన్.

23

చ. అది గనకే మహారమణుం డుండుల గొండొకసేపు కేలి స

మ్మద మొదవంగ సల్పంగ గ్రమంబున సంతతఖేలనశ్రమం

బుదితము గాంగ నిర్మలజలోద్ధతుం డై తటభూమిదేశమున్

మృదులపదకృమం బెసంగ మెల్లన జేరి నిజాంగుళిసలిన్.

24

మ. తనముద్రాభరణంబు గన్ఱానక రత్నవ్యస్తమార్ధంబుతో

గనసా భోగి యనన్ స్వహస్తము వినిష్కృంతప్రభావాల మై

కనుపట్టన్ మది నుద్భవిల్లిన సమగ్రం జానిపాదంబుతో

జననాథుండు ప్రధానులన్ బిలిచి యాజ్ఞాబంధనోత్సేకియై.

25

ఉ. నీరములోనియుంగరము నేర్పన దీయంగ జాలసత్కళా

పారగు లైనజాలరుల వైభవ రాం బిలిపింపుం డన్న న

వ్యాయు సుంభ్రమాధిక జవంబుల భృత్యుల బంచి తన్నదీ

తీరనివాసు లై పనెడుధీవరులన్ బిలిపింప వారలున్.

26

సీ. నెటి మీఱ నాదల నీలిపాగలఁ జాటి, జానుపుల్ దిగ్గ గచ్చడలఁ బెట్టి
వలనూలు తాళితో వలకేల నమరించి, దాకేల గడపులేడ్డను ధరించి
వలతోకచాలు మాపుల మొత్తముగఁ జేచ్చి, కటి మీలబుట్టలఁ గదియఁగూర్చి
గాలముల్ పగ్గంపుగమిఁ గుజేణుల నించి గూడల వెనువెంటఁ గూర్చి యుంచి.

గీ. మత్స్యగర్భచ్యుతంబు తామంచిముత్యములను బగదాల సంకుపూసలను మునుగఁ
గానుకల నుంచి రాజశేఖరునియెదుట, దండములఁ బెట్టి నిలిచి రాదాసజనులు.

చ. నిలిచిన వారిఁ గాంచి ధరణీవరనందనుఁ దాత్మముదిక్రికన్
జలములనుండి తీయఁగను సత్వర మానతి నీయ వారలున్
వలలను గొంచు పోతములవై జని యాసరయూతరంగిణీ
కలితరసప్రపూర మవగాహ మొనర్పఁగఁ జూచునంతలోన్.

28

చ. మును నృపుఁ డేఁగడంగినకుముద్వతిచేటి వసంతవల్లరీ
ఘుఘునవేణి యత్తటిని గన్గొని తత్తటినీజలంబులన్
దనరెడునుంగరంబుఁ గొని దా నహివల్లభరాజధానికిన్
జని వడి నక్కుముద్వతి కొసంగెఁ గుశాగమనాభికాంక్షచేన్.

29

ప. ఇవ్విధంబున నెబ్బంగి నైన దానిని విడువనోపక భూపాలుం డిటుకు వచ్చు ననుతలం
పున నట్లానర్చుటయు నిక్కడ జాలరులు జాలముల వైచియు గాలముల దింపియు
నీరంబున మునింగియు జలాంతర్భాగ మంతయుం గలగుండు గావించి వెదకి వెదకి
వేసారి యెందును గాననివారై వెలి కరుదెంచి నరపాలుం గాంచి.

30

ఉ. సామి ! జోహరు మీ రిపు డొసంగినయానతిఁ జేసి యేటిలో
భూమికి నెల్లవారలము మున్ది వలల్ పడవైచి యెందు నెం
దేమియెసంగువాని నొకయింతయు వీడక దేవి చూచి క
న్గో మెటనైన దేవరయనుంగులయుంగర మెన్నిభంగులన్.

31

ఉ. దేవర చిత్తగింపవలె దీనికిఁ గారణ మొండు గల్గు మా
రేవులలో మడుంగులకు రేవును మాపును వచ్చి నీట నీ
తోవల సంచరించుఁ గుముదుం డనువాఁ డొకనాగరా జతం
డే వడి నుంగరంబుఁ గొని యేఁగఁగ నోవును నాగభూమికిన్.

32

ప అని జాలరులు పలికిన.

33

గీ. విని వదన ముదయ్యునివిధముఁ దోపఁ, గన్ను లరుణాబ్జములకు సంగడముఁజూప
రోషరేఖాతిరేకసంధూషితాంత, రంగుఁ డై యుప్పెఁ బన్నగరాజువైన.

34

చ. అజరతయన్ యశ్చ మృగం న ట్టిదియై తనతండి రామభూ
భూఁడు ప్రియంబు పెంపెనగ మద్దుగ నిచ్చిన దొట దాని న
కృజ మగు క్రీమచే విడువగా మది నోడి నరేంద్రహాళి యా
భుజగ వరేంద్రునిన్ పెడుకఁబూని రసాతలసీమ కేగఁగన్.

35

వ. తనమనంబున నిశ్చయించి పరివారజనంబులను సచివరాజవర్ధంబులను సాకేతనగరంబు
నకున్ బంచి తొల్లి వాల్మీకి యొసంగిన కామగమనవిద్యాప్రభావంబున నహీనజనం
బున సహిలోకంబున కరిగి.

36

కా. కాంచెన్ భోగవతీపురంబు నవశృంగారాంకశృంగాటకొ
దంచదైవభవమున్ సుధాధవళ సాధాలంబకేతుచ్చటా
చాంచల్యక్షిపదంబరాంతజలముగ్ధాల్లసభండమున్
జంచత్సర్వమనోనురంజనక శాసాదంబు మోదంబునన్.

37

సీ. సితచంద్రసాధభాసితకాంతు లొకచోట, నొకచోట ధూపధూమోద్ధమములు
బాలికానుగీతఫణితి యొక్కొకచోట, నొకచోట వనవాటికోచ్చయంబు
పంకేరుహాటపీఠవనంబు లొకచోట, నొకచోట పణ్యవీధికలసాబగు
కామిప్రసంగసంగతలీల లొకచోట, నొకచోట వీణారవోదయములు

గీ. నొక్కకేసము కుకభాష లొక్కలేవ, శారికాపాతకాపాతకారవములు
వరసి హర్షించె భూజాని యభిలవిభవ, భూషణాభోగవతిని నాభోగవతిని.

38

సీ. ఏరామయును బదాతేండకుఁ బైదాట, దేకొమ్మయఁ జిగుళ్ళజోక గలది
-పూవు నిసుమత నేవు వీడనియట్టి, దేవళలును మనోక్షేడితములు
ఎవ్వఁడు నసలాగుజన్మనం బెనయువాఁ, దేభూమియును సస్యకోభితంబు
ఏగృహంబును రమాహేలావతీపదం, బేపల్లలును సుధాదీపితములు

గీ. ఏపదంబును గన్న స్వర్గోపమాన, మెట్టివస్తువు నతిచిత్ర మెవరు నభిల
విశ్వమోహనసౌందర్యవేషయతులు, తజ్జగంబున నసమానధర్మనియతి.

39

కం. ఈవిధమున సంతోష, శ్రీవిభవము మదికి నొదవఁజేయఁ బురాంతః
ప్రార్థన మగుమహి నెందె, దేవేవి యెసంగు వాని నెల్లన్ గనుచున్.

40

కం. యాదృచ్ఛికముగ నాభూ, మీదారం డల్లనన్ గ్రమించుచు బహుశా
మోదానుమోదకవ్యా, పాదకమున్ గనియె నొక్కప్రమదావనమున్.

41

ఉ. కాంచి వనాంత మద్భుతముగాఁ గనుపింపఁగ దానిలోఁ బ్రవే

శించి తదంతరాంచితవిశేషములకై దిలకించి యేగ నా

సంచుఁ దలంచి మంజులనుమాగమపీఘులఁ జొచ్చి యందులకై
సంచరణంబు సల్పుచుఁ గుశక్షితిపాలకుఁ డుండె నంతలోకై.

42

ఉ. అననమే కుముద్వృత్తివిహారవనం బయియుండఁ దానిఁగా
భావముఁజ దెలుంగకయె భానుకులం దొకచోఁ జరింప నా
శీవనితాబసంబులు సలీలముగాఁ జనుదేర నాకుల
ద్యానముతోఁ గుముద్వృత్తియు వచ్చి మఱొక్కెడఁ దద్వసంబునన్.

43

కం. ఒకపూవుటింటిముంగిటఁ, బికభాషిణు లోలగింప విరహార్తికృశాం
గకళోభ నెనసి తననా, యకుచిత్రీఫలకము శయనమం దిడి కనుచున్.

44

కా. రాకాచంద్రునికై చకోరికగతిన్ రాజీవబంధూదయ
శ్రీకై కోకిలెఱంగునన్ నవనభోజీమూలమున్ గాంచఁగా
జోక స్వేచుచుయూరభామగతి రాజున్ జూచుచిత్తంబుతో
నాకంజాతదళాయతాక్షి విరహాన్యగ్రాత్మయై యుండఁగన్.

45

కం. కొందఱు కుముదానుజచెలు, లందున్వనిఁ దిరుగుచుండి యాకడ దవులన్
గొందలిరువిల్లు మించిన, సుందరు నారాజచంద్రుఁ జూచి రయమునన్.

46

గీ. చిత్రీఫలకంబునందు రచింపఁబడిన, యాకృతీయు నానిపోల్కి యొం డగుచునుండ
నతఁడె కుశరాజుఁగా హృదయముల నెంచి, మఱి చనుదెంచి సత్సోమమగ్న లగుచు.

గీ. చిలునగవు మోముఁదమ్ములఁ జెంగలింప, నిందుముఖి కాకుముద్వృత్తి కెఱుంగనీక
కన్నునెగనె యచ్చటఁ గలుగుచెలుల, కెల్లరకుఁ దెల్ప వారలు నుల్లసీల్లి.

48

వ. దరహాసాంకురపూరితాస్యంబులతో వీక్షితాన్యోన్యవదన లై హాస్యహేలావినోదం
బులగువచనంబుల నక్కుముద్వృత్తిం గాంచి.

49

ఉ. కన్నియ యింతదాఁకఁ గడు గాసిలి యొరుచుకొంటి వెంతయో
యెన్నిదినంబు లింక గమియింతువులే యిటు, లాతఁ డి తకే
మున్నగ వచ్చి యుండుఁ దనముదిక కిరువరమాట యేక మ
య్యెన్నిజ హాసు నానుడి మహీపతి తప్పక వచ్చు నిత్రటిన్.

50

గీ. ఆనుచుఁ దను మేలమాడఁగా నకట! యిట్లు, లక్షాదల నామ మే నన్నటంచుఁ బల్కి
వినమితానన యాచు ముందునకు నేగి, మెల్లపాద నొక్కపూ మెగ్గ ముట్టఁ బోవ.

మ. ధరణీనాథుఁడు తద్వనస్థలిని సందర్శించి యగదగులన్
బరికిలించి మనోజ్ఞవస్తువుల నప్పద్మాక్షి యన్నట్టికొ

స్వామీపుంబాదఁ జేరి ముందునకుఁ దా వేవేగ నేతెంచుచో
నరుదారంగను దారస్థితై నవలా నాకస్థికం బొప్పంగన్.

52

గీ. ఇట్లు చనుదెంచి యాశ్చర్య మెనసి యీవ, ధూటి యెవ్వలె నా కిటఁ దోచు టేమి
భాసితానూనసాంద్యరాశి యార, రవ్యరుచి యార బాలికారత్న మనుచు.

53

న. విస్మితాంతఃకరణం దై యున్నయపుడు.

54

ఉ. మవ్యపుఁదీఁగఁ బోలు నలమానినియన్ విభుఁ డొందొకశ్శలే
నవ్వ మొగంబులన్ బ్రియమునన్ గనఁబోవఁగఁ దత్తు నింబ యా
నవ్వలు పువ్వలై మఱి యనంగునికాతశరంబులై కడున్
నొవ్వఁగ నాటె నాన్మపతనూభవమాళికి నవ్వధూటికిన్.

55

చ. అతనిని జూపి యాయువతి నాయువతీమణిఁ జూపి యాతనిన్
శతము సహస్రమున్ తుది నసంఖ్యములౌ శతలక్షకోటులన్
చతురధనుష్కరాపఠీమ జాదుకానన్ గడుఁగుప్పతిప్పలౌ
శతశరముల్ మరుండు గురిసెన్ వరుసన్ దనచిత్తవృత్తిన్.

56

ఉ. పొలఁగ నెంచి యెంచి నరపుంగపురూపముఁ దన్నిరీక్షణా
లోలతఁ జూచి మో మటు దళుక్కునఁ బైసలరారరమ్యమా
చేలములొని వక్షమునఁ జేరి బయల్పడవయ్యె బాలకున్
లోలవిలోకనాళి వలలోఁ బడి చిక్కినమీలకైవడిన్.

57

చ. ఎదురుగఁ జూచి చూచి తనయివ్వ మెయిం దనియంగలేక య
మృదగజరాజయాన పొదమాటున వెక్కుకుఁ దారి ప్రక్కగా
నొదిగి కనుంగొనెన్ బ్రియుని యొప్పగురూపము సన్నపైఁటలోఁ
బొదలెడుగుబ్బ లుబ్బి యొఱపుందన మూని దొబూచులాడఁగన్.

58

ఉ. చూచినఁ జూడకుండుఁ, దనుఁ జూడక యుండినఁ, జూచు నిల్వఁగాఁ
జూచిన యొగఁజూచుఁ, జనఁజూచిన నచ్చటె నిల్చుఁ, జెప్పనా
నే చెలిచెయ్యుముల్ మగఁ డొకించుక నూదికి సం దొసంగఁ జేరీ
రేచి గజమ్ముఁ ద్రోయ వివరింతురు కాంతలు జాణ లెంతకున్.

59

చ. కని కని శ్రీమభావ మధికంబుగ, సంత జనించునట్టి సి
గ్గున మఱియొక్కమా తొదిగి కోపగుజూపున నోరఁ జూచి ది
గ్గునఁ బ్రియకాంత లున్నయెడకున్ జనియెన్ నరనాథుడైర్యముల్
తునియలుగా మరుం డొఱకు దూసినబాతులెఱంగుఁ జూపుచున్.

60

గీ. ఇటులు చనుదేరఁ జెలులెల్ల రిందువదనఁ, గాంచి యపవారణం బొసరించి కించి
దంతురితహాసమధురాస్య లగుచు హాస్య, గరిమ దైవాఱ సారస్యభరము మీఱ.

ఉ. ఎక్కడి కేగఁ దింకఁ దరశేఖణ ! యంతటివాఁక నస్వహం
బక్కజ మాతమిఁక వలపులాడి యిటుల్ వగఁ లెన్నో చూపె ద
మృక్క ! యెఱుంగఁ మొక్కొ హృదయంబును గాఢవిమోహితాత్మ వై
చొక్కుచు నింతసిగ్గు మనఁజుం బడనేల ? ఫలోన్ముఖంబునక. 62

ఉ. వేడి విరించి తీవు రఘువీరకుమారుని వానిఁ దోడి వేఁ
జూడ వనస్థలంబునకుఁ జోద్యముఁగాఁ జనుదెంచె నాతఁడే
యీడిత మైనభాగ్య మన నిల్లెసఁగక దగుఁగాక మేలు మే
లాడఁగఁ బోవఁ దీర్థ మెదు రయ్యెను నీకు సరోజిలోచనా ! 63

కం. భరణీధవుఁడఁట సమ్మద, కరుఁ డఁట తలవనితలంపుగా వచ్చినచోఁ
బరిచర్య లిడవె వినవే, యరయఁగ “నభ్యాగత స్స్వయం విష్ణు” యనక. 64

కం. అని నగుచుఁ గుముద్వతిచేఁ, గొని యెచటికి నేగ దోచఱోరనయన ! నీ
వని పెనఁగ విదిర్చుక య, వ్వనితామణి యేగఁ బొదలపజ్జకు లజ్జక. 65

ఉ. ఏగుటె కాని యాయువతి కించుక నిల్కడ దోఁప దమ్మహా
భాగుని వీడి వచ్చుటకు భావమునందు మఱొక్కమాటు సా
భోగరతిక గనంగఁ దలపోయఁచునే చనె; నాత్మకాంతసం
యోగమువేళ నెచ్చెలులె యున్న మఱింతకు భేద మున్నదే. 66

శా. ఆలీలావతి యేగ మోహభర మిం తం తం చనక రాక ని
ర్యేలకీర్తి వహింప నివ్వనము నారీసంవృతం చేటి కీ
లీల న్వచ్చితి నంచు సంశయగతుల్ నిర్యేలమోహంబు నాం
దోళనూర్తి ఘటంపఁగా నృపతికిక దోలాయమానాత్ముడై. 67

చ. వెనుకకు నేగఁ బోవఁ బృథివీవరనఁదనుఁ గాంచి, స్వర్ణమా
లిని ! యిటు వచ్చి వేగఁ గదలీపరివేష్టితమంటపంబునై
నను నిజవుఁడు మేల్జిలుఁగునాడెఁపుఁగొత్తతివాసి యంచుఁ దా
ననుచు వసంతవల్లరి తదబ్జవిలోకన లట్లు సేయఁగన్. 68

గీ. ఎదురుగా నేగి దయచేయుఁ డిచటఁ గొంత, విశ్రమింతురు గాక యభ్యశ్రమంబు
వోనడప నన్న నమృతంపుసోన చెవిని, గురిసినట్లుగఁ దోచె నాధరణిపతికి. 69

- కం. ఆరామామణిచే నిటు, లారాజకుమారుఁ డధిగతాహ్వనంఁడై
యారామసేమఁ దనచున, మార న్యసియించెఁ గదలికావృతవేదిన్. 70
- వ. ఇ ట్లారాజశ్రేష్ఠం డుపవిష్టం ఁడై యమ్మానినీమణి కి ట్లనియె. 71
- ఉ. సారసశేఖరి ! దివ్యసుమనంయత మై యలరారునివ్వనం
బేరిది యీవహూజనము లెవ్వ రటంచుఁ గుముద్వతిన్ గరం
బోరఁగఁ జూచి పల్కఁగఁ దలొదరి యి ట్లని పల్కె నవ్వచున్
సారకుకీసఖో క్తికలనాకలనాదవినోద మేర్పడన్. 72
- ఉ. విం దయి వచ్చినారు పృథివీవరనందన ! కొంత విశ్రమం
బొంది యనంతరంబున మదుచ్చరితార్థము సావధానులై
విందురు గాక, సర్వజనవిశ్రుతకీర్తులు మీరు మీకు మే
మిందులఁ గొత్త యైన వినుఁ డీరలు కొత్తలు గారు మా కింకన్. 73
- ఉ. మీకమనీయకీర్తియు నమేయగుణాఘృతయున్ బ్రతాపసు
శ్రీకృత విక్రమైరితంశేషములన్ దిలకించి యెన్నఁ డీ
లోకముఁ జూడ వత్తు రని లోఁ దలపోయుచు నుండుమాకు మీ
రాక తగ్గన్ వికావళికి రమ్యనసంతసమాగమంబటుల్. 74
- కం. ఈవనము నాదుచెలి యగు, నీవనజాతాయతాక్షి దిక్కున్యకయున్
భావితసద్యకుండు భుజం, గావనిపతి యైనకుముదు ననుజాత యగున్ 75
- కం. ఆతులితరూపవిలాసాం, చిత యగు నీనాదుననుఁగుజెలిపేరు కుము
ద్వతి యనఁగఁ బరఁగు భుజగ, క్షీతిపతి కుముదునకుఁ బ్రియము నేయుటకలడై.
- చ. గొనములచేవ సత్కృతలకోప నయమ్ములదొంతి బాలికా
జనముల కోజబంతి నృపచంద్రిమ ! యీభుజగేంద్రకన్య పా
వనకమనీయతాకరభవచ్చరితంబుల నిచ్చలున్ ప్రియం
బొనరఁగ వించు నున్విశుల నూరును మీప్రియదర్శసార్థమై. 76
- ఉ. మానవనాథ ! మీ కిచట మా టొనరింపఁగ నేల యింక ని
మ్మానవతీలలామ పరిమండిత మైసభవద్విలాసితా
నూనవిశేషము ల్విని మనోజవళంబున మీపదాబ్జసం
దానితచిత్త యయ్యె విరిదమ్మికినై యళికాంతపోలికన్. 77
- గీ. ఆ ర్తరక్షణపరత మీయన్వయంపు, రాచవారలమర్యాద లై చెలఁగుటఁ
గృవ దలిర్పఁగఁ గాచి యక్కిరవాణి, నధిక ! గాంధర్వమునఁ బెండ్లి యాడ కలఁతు.

- చ. అని యనుసంశ్లోన హృదయాంతరమం దుదయించి మించి బ
గ్గున మదనానలంబు దరికొన్న నతండును గొంత కొంత కాం
తని బొదివింపఁజేసి సుదతీమణి! నే నితగార్థ కాంక్షీనై
పనివడి వచ్చి యిప్పనికి బాల్పడు తెట్టిసమంజసం బగున్. 80
- కం. ఏ నొకముద్రాభరణము, గానఁగఁ జనుదెంచి యీజగంబునకున్ మీ
నూనవని గాంచి మార్దవ, కానీతుండ నైతి నిచటి కంబుజనేత్రా! 81
- గీ. అనుచుఁ దనలో విమోహవిహ్వలతఁ గొంత, మాటు వడఁజేసి యారీతి మాటలాడు
ధరణీనాథుని గాంచి యత్తరుణి పల్కె, గొనబుఁ జిఱునవ్వు కమ్మోచిఁ గునిసియాడ.
- చ. అరుణకులేంద్ర! మే మెఱిగినట్టిదె మీసరయూస్రవంతికాం
తరసలిలాభిషేచనవిధంబుల నందులనుండి మీరు మా
పరిస్థరభూమి కీపగిది వచ్చుటకై భవదీయముద్రికా
భరణము నేనె తెచ్చితిఁ గృపం గొని, మీ రిది నైపఁగాఁ దగున్. 82
- గీ. కన్యకాముద్రికాపరిగ్రహణ మెనసి, యరసి “యేకక్రియా ద్వ్యర్థకరి” యటన్న
కరణి మీరాక సఫలతఁ గాంచ నీమెఁ, గైకొనుం డన్న నమ్మహి కాంతుఁ డనియె.
- ఉ. ఇంతటిహత్రచేఁ బరిచయేతరతన్ గని యున్న నాకు మీ
కాంత కటుల్ వివాహాయుతకాతుకముల్ దగు నింతె కాక య
త్యంతనయప్రవృత్తిపరు లానరపాలురకున్ వధూమణి
చింతన మేప్రధానమొకొ చిత్తమునం దలపోసి చూచినన్. 83
- వ. అనిన నమ్మహివరున కన్యహిమహిళామణి యిట్లనియె. 84
- చ. పరిచితి లే దటంచు నిటు బల్కుఁగ నేటికి మీయనుంగుటుం
గర మిది మున్నె మార్పఁబడె గా దొకొ మాసరసీరుహాక్షి కి
త్రైఱఁగె వివాహమూల మయి; దీపితలీల “శుభస్య క్షిప్రు” మం
చరమర లేక నూకువలయాక్షిని వేగఁ బరిగ్రహింపుఁడీ. 85
- గీ. తెలియరె నయమ్ము లిటుఁ బల్కుఁదలఁచికాక, నాకొనుట “రత్న హరీతుపార్థివ”యను
న్యాయమునఁ గన్యకారత్న మెననీ మెఁ, గైకొన్నఁగ ధర్మభంగంబుఁ గలదె తలఁప. 86
- సీ. కసుగంది నిట్టూర్పు గాడ్పుచేఁ బైనిగ్గు, పాలివోవుచిగురు కమ్మోవిదాని
భవనీయసౌందర్యవశ యాచు నొంటిమై, నొదిగి విహ్వలవృత్తి నున్నదాని
విప్రయోగక్షిన్నవిధురాంతరంగయై, యాపాండురకఫాల యైనదాని
లులితచూర్ణాల కాక లితలక్ష్యం బైన, కమనీయఫాలభాగంబుదాని

- గీ. నీవభూమణి దయమీఱ నేలినంత, నార్తరక్షణసుకృతంబై యగును గాని
కలుగ దింతయు మీకు నఘప్రవృత్తి, విశదలసమానగుణసాంద్ర ! కృతమహీంద్ర ! 89
- కా. రాజగ్రామణి ! మీ రెఱుంగనిది ధర్మం బేడి మాచేత నీ
యోజల్ గాఁ బలికింతుగ్రాక మను నాయ్యల్ దాము వాక్యవ్యరే
“రాజానో బహువల్లభా” యనుచు సారస్వార్థి నారీతి మా
రాజీవాక్షిఁ బరిగ్రహింప నయమార్గం బబ్బడే మీ కిటన్. 90
- మ. అని త న్నిష్ఠపడంగఁ బల్కుచెలికిన్ హాసస్ఫుగచ్ఛద్రుతిల్
మునుకొ నాననచంద్రమండలముపై భూమికళత్కరిం డనున్
వనితా ! మీఘణివల్లభుం డెఱుంగకుండన్ నాదుముద్రామణిన్
గోనఁగాఁ బొరువలోప మా నరయ మాకున్ రాజలోకంబునన్. 91
- ఆ. ఎదిరి మీభుజంగపృథివీఁదుర్ నడిగి కై, కొందుఁ గాక యియ్యకొనకయున్న
సకలజీవవినుతసమరాంగణంబునఁ, గొందుఁ గాక కరుణనందబోక ! 92
- కం. ఏకరణి నైన ముద్రికఁ, గైకొని తదనంతరంబ కాంతామణి ! నే
మీకుముదనయనఁ జేకొని, మీకు ముదము సేయుదున్ సమీహితవృత్తిన్. 93
- వ. అని వారలనొడంఁఁబడిన వారను మహాప్రసాదం బని యియ్యకొన నతం డప్ర
దేశంబు విడిచిచనుడెంచునవసరంబున. 94
- నీ. మిమ పెట్టి యేదేని మేదినిపతి యేగు, వంకకే దృష్టులఁ బఱపి చూచు
మరలఁ దన్నొకమాటు మఱివి వెక్కిరుఁజూచు, నోయంచు లోలోన నూహనేయుం
దన్ను మా న్నాతండు తారశిల్పినియట్టి, సమయంబుఁ దలపొసి సంచలించుఁ
బొదలఁ దోఁపులలోనఁ బొదలుచిల్కలపిండు, వెననించు రొదలకై వినువుఁ జెందు 95
- తే. నిట్టిచేష్టులఁ గని చెలు లేమి తన్ను, నపహాసించుకొ యని సంశయమ్ముఁ జెందుఁ
గంతుమార్గణసంతతశ్రాంత యగుచు, వంత నంది కుముద్వస్తీ కాంత యంత. 96
- వ. మహీవల్లభుండును మనోజమార్గణవేధితాంతరంగుండై యక్కాంతామణిం దలం
చుచు వనమధ్యంబున కేగి యం దొక్కటనుమలతానికుంజంబున నాసీనుం డై తన
మనంబున ని ట్లని తలపోయఁదొడంగె. 96
- ఉ. పున్నమచందమామ సరిపోలేడుముద్దుమొగంబు హాస మన్
వెన్నెలఁ గాయాచుండ సుమవిస్తృతగుచ్ఛ మనంటిదూటలన్
వన్నెలు దిద్దునాస్తమనఁ జెట్టి రసాలముపొంత నున్న య
క్కన్నియసోయగంబు గనఁగావలెఁగా వెలుఁగారువేడుకన్. 97

- చ. నడలబెడంగు, పెందొడలనాడెము, కావిమెఱుంగుమోవిఁ జొ
 ప్పడుసిరి, యాచనమ్ముచెలువమ్ము, జగాజిగి నీనుమేనినై
 నొడికము, గల్పిగుబ్బకవయొప్పిదమున్ గనుఁగొన్న నార! య
 ప్పడఁతుకఁ గాంగిటన్ జొనుపుభాగ్యమె భాగ్యము కాక యన్యమే. 98
- చ. అలసరసీతటంబున మదాళికులంబులు మ్రోత కట్టులూ
 పులపొదపొంతఁ బూవుఁ గొనఁ బోవుచు నన్నటఁ గాంచి వెన్నగా
 మలఁగి క్రమించువేళ నొకమా టిటు చూచినయట్టిచూపునన్
 గల వెల యింత యంత యునఁగా జనునే ఘననీలవేణికిఁ. 99
- కం. అనుచున్ దరుణీమణివై, ననుచున్ దనచిత్తవృత్తి నంచితకదరీ
 వనమాలికాలతాంకిత, వనమానిశపవనములకు భావముఁ గలఁచున్. 100
- వ. ఇవ్విధంబునఁ గొంతఫడి యవ్వనప్రదేశంబున నుండి యెట్టకేలకు ముద్రికోపాహరణ
 దీక్షితుం డై యవ్వనప్రదేశంబు వీడి రాజమార్గంబు సాత్రెంచె.

అశ్వాసాంతము.

- కా. కల్యాణాంచితనిత్యవైభవసమగ్రీశ్రీసమున్నేవ! సా
 కల్యప్రస్తుతిపాత్రతాచతురతాకాంతస్ఫురదూర్భవ! సా
 ఫల్యానూసజనుర్విశేష! రసగుంధద్వాక్కుళాశేష! ని
 స్తుల్యోత్తుంగపవిత్రతానిహితజేతోదోష! సత్సోమణా! 102
- కం. కవితాపరిపాకమధూ, ద్భవసారరసజ్జ! మధురభావస్ఫురణా!
 భువనప్రథితారామ, ద్రవిడాన్వయపూర్ణిమాసుధామణిరణా! 103
- పిరియంపదాన్వృతము. పరిచితీకృతవిపశ్చదుచ్చయా!
 విరచితార్థపదవీసమాశ్రియా!
 ఉరుతరోపకృతియుక్తిలసా!
 పరవధూవిముఖభవ్యమానసా! 104

గద్యము.

ఇది శ్రీవాలఖిల్యపవిత్రగోతోద్భవ వేంకటరత్నాంబికా
 బాపనార్యతనూభ వాంధ్రగీర్వాణభాషాసనాథ
 ద్విభాషి సోమనాథకవిప్రణీతం బైన
 తుముద్వతీపరిణయం బను
 మహాప్రబంధంబునఁ
 జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

శ్రీకుముద్వతీపరిణయము

పంచమాశ్వాసము.



కలితజలజవరచ

కాకృతిరేఖావిభాసిహస్తాంబుజ ! లో

కైకశుభలక్షణప్రక

రాకర ! శ్రీవేంకటేశ్వరార్చప్రవరా !

ప. అవధరింపుము తదనంతరంబునఁ గ్రమంబుగాఁ గుముదు నగరువాంకిట జేరి ద్వార
పాలరచేఁ దనరాక నతని కెరింగించుటయు నాతండును దనచెలియలియొద్దఁ దదీయ
ముద్రాభరణం బున్న యట్లు వసంతవల్లరిచే నెఱింగినవాఁ డయ్యును దత్ప్రభావపరి
లుబ్ధుడై దాని నియ్య నొల్లక నిరాకరించినంత. 2

మ. గుణనిక్యాణము మీటి దిక్కుటములన్ ఘూర్ణిల్లఁ గోదండభీ
షణనమౌికరణంబు మండలముగాఁ జంచన్నికాతోరుమా
ర్దణసంధానము నీనె భూరమణుఁ డుగ్రకోభిరేఖాకిర
ద్రణసంరంభవిజృంభితోజ్జ్వలపరాకాంతిక్రమాదాత్తుడై. 3

కం. గుణనిస్సన మికరణిన్, రణనూచన సేయ నాగరాజును సేనా
గణకలితుఁ డగుచు సమరాం, గణమున కేతెంచె నాజికాతూహలియై. 4

సుగంధివృత్తము. రంగదత్యకోత్సరత్తురంగమప్లిమ త్రమా
తంగసంఘసంకులద్రీధప్రధావనోద్ధతా
భంగఘోషమై యుదా త్రభంగసంగతాభినా
సంగరం బెసంగి పొంగె సద్భటానుచంగమై. 5

వ. ఇన్విధఁబున మహోదగ్రసంరంభంబై యారణసమారంభం బుండునంత. 6

ఉ. పన్నగవీరు లొక్కట నభస్థులి బాణపరంపరన్ బరి
చ్చన్నము గాఁగఁ గుప్పి రభసగబున నాకుశరాజచంద్రుడ

రోష్ణతిః జుట్టుచుట్టుచుఁ గరోద్ధతశంఖమున్ నివాదముల్
విన్నలు ముట్ట నొత్తి రతివేలరణప్రవణత్వ మేర్పడన్.

7

కం. శరణమితిఁ బరపి చుట్టిన, యురగులఁ దచ్చరచయముల నుర్విపతియున్
సులుమాడి తుముదఘటిభూ, నరునరదముఁ దాఁకె శౌర్యవత్త్వము మెఱయన్.

8

ఉ. కదిసినభూమిపాలు నురగక్షీతిపాలుఁడు రోషభీషణో
నృదుఁ డయి క్రోడిసేసి శిథిహర్షణముల్ గురిపింప నన్నియున్
జెదరఁగ నేసి వెండి బఱచెన్ నిఃతాశుఁగముల్ తుకుఁ; డిటల్
పొదివిరి కాంక్ష గైకొని యపూర్వపరాక్రమ మాకృమింపఁగన్.

9

ఉ. కొండొకసేపు వా రిటు లకుఁతితలీలఁ బెన గివంత ను
ద్దండతరాస్త్రరాజిపరిదర్శితుఁడై తుశరాజు గారుడా
ఖండమహాస్త్రరాజ మురగక్షీతిఘండల మెల్లఁ బెల్లుగా
బెండు వడఁగఁ జేయఁ గొలిపెన్ భుజగక్షీతిపాలమాల్చె.

10

కా. హాహారావముతో భుజంగభువనం బల్లాడై దిగంతిసం
దోహంబుకై జలియించె శేషుఁడు శిరస్త్రిమంబు వంచెన్ నిరు
తాసకం బయ్యెను జీవలోకము తదస్త్రస్థిగ్ధసందీప్తిమ
న్మాహాత్యైంబు విజృంభమాణ మగుచుకై వర్తిలఁగా నత్తటికై.

1

ప. ఇట్లు భుజగలోకప్రళయకరంబై యమృహాస్త్రంబు వెలుంగ దాని నేమియుం
జేయనేరక తునుదుండు వెఱచి ముకుళికరకమలుండై తుశరాజుకడ కేతెంచి.

1

చ. జననుతలీల లక్ష్మి యగుజానకికై రఘు నాథశౌరికై
దనయుండ వుగ్రలేఖండ వుదగ్రత ని న్నెదిరింపఁ జెల్లునే
యని ననుఁ గావు నావుడు తదస్త్రముఁ దా నుపసంహరించి చే
కొనెఁ గుఱుడుకై; మహామహులకోపము దీర్చు ముగా నెసంగునే.

1

కం. భూరమణుఁ డస్త్రముపసం, హారముఁ గావించినంత నతనికిఁ ద్రియ మే
పారఁగఁ దన్మృద్రక నిడి, గౌరవమునఁ గుముదుఁ డిట్లుగా వధియించెకై.

1

ఉ. రాజకుమార ! నీదుసకురస్తుతనైపుణికై బహుకృతి
వ్యాజము గాఁగ మాచెలియ తా నుమనోహరశోభితాంగి నం
భోజదళాయతేషణఁ గుముద్వృత్తివాఁ జహకన్యకామణికై
రాజితలీలఁ గైకొని త్వరన్ నను ధన్యుని జేయఁ గ్లోరెదకై.

ప. అని యిట్లు ప్రార్థించినంతఁ గుళమహామహారమణుండును ధనుస్సమాకర్ణణసంలః
మాన యగునక్కన్యకై సాక్షాద్విజయలక్ష్మింగాఁ దలంచి పరిగ్రహింప నంగీకరి

నంతః గుముదుండును దనరాచనగరున నొకయుద్వానవనప్రజేశంబునఁ జంద్ర
శిలావినిర్మితం బైన యొక్కహర్ష్యంబు విడిదిగా నొసంగి తగుపరిచర్యలకు నేవకుల
నియోగించి. 16

కం. పుర మెల్ల నలంకార, స్ఫురితముగాఁ జేయునట్లు భోగినగరి నం
దటి కెఱుంగఁజేసెనంతటఁ, బరమామోదంబు నొంది పౌరజనంబుల్. 17

ఉ. పురిఁ గల రాజవీధుల కపూర్వముగాఁ జెలువంపు జల్వపం
దిరుల రచించువారు జిగి దీటిన మేల్జలతారుజాలయల్
వరుస నమర్చువారు హిమవారిని బెల్లుగఁ జల్లువారు బం
ధురముగ నాణిముత్తయఁపుదోరణలకై గయినేయువారునై. 18

గీ. పురుషు లిటు సేయ నంగనల్ ముంగిళులకు, రంగు మీఱంగ ముత్యాలుగంగవల్లు
లవలించియు రమణీయహర్ష్యసంచయములఁ గ్రసేసి యగరుధూపముల నిడియు.

వ. తమతమమండిరంబుల మనోహరరత్నమాలికాలంకృతద్వారంబులుగాఁ జిత్రవర్ణపరి
శోభితంబులుగా నగరి నంతయు శృంగారింపి రంతఁ గుముదుండును భూసురోదితం
బగు నొక్కసుముహూర్తంబు నిశ్చయించె నప్పుడు వివిధవారాంగనాన్వృతసంగత
సంగీతరవంబులతోడను, మంగళతూర్యనాదంబులతోడను, గాయకవైణికవైణ
వికమార్దంగికమృదుమధురస్వనంబులతోడను భోగవతీయంతయుఁ గలకలాయమానం
బై వివిధదేశాగతజనస్మర్తృల బైయుండి నంత సంతోషపురంబునఁ గాంతాజనంబు
లత్యంతసంతోషితాంతఃకరిణ లగుచు నొక్కవికాలసౌధోపరిభాసమానవైదికవైఁ
గుముద్వతి నాసీనఁ జేసి పరివేషించియుండి రపుడు. 20

ం. భాసిల్లి శుభము లెసఁగ, గా సరగ్గఁ బెండ్లికూతుఁ గమ్మని యాశీ
ర్వాస్యం గలగుచు సేసలఁ, బోసిరి ముత్తైదువలు కుముద్వతి కంతన్. 21

కం. కుందనమునందుఁ గలతళ్ళు, కుందనముకై దొరయునట్టి శోమలి మెయికికై
జుందనము పసపు నలు గిడి, చుందనసమగంధులెల్ల జలకము లార్పకై. 22

వ. కుముద్వతియును గమనీయగఁధోదకస్నానమనోహరిణి యయ్యె నంతరంబున. 23

చ. తల తడి యార్చి నూత్న పరిధానము లూనఁగ నిచ్చి కప్రీమున్
దిలకముఁ బెట్టి మాక్తికమణిమయహారచయంబు దీప్తిమం
గళగళసీమఁ దార్చి విరికచ్చుల వాల్చడవై నమర్చి య
చెలవలు పెండ్లికూతురుగఁ జేసిరి పన్నగరాజకన్యకకై. 24

కం. అసదృశగతిఁ గుళుని సము, ల్లసితహిమాంబువుల మంగళస్నాతునిఁగా
వెసఁ జేసి చెలులు బంగరు, టాసపరిజలతారువలువ లూసఁగిరి మఱియుకై. 25

జ. అనేకరత్న భూమణభూషితుండై యతండు కర్పూరతిలకంబుఁ దీర్చియుండె ననంత
రంబున సుముహూర్తంబు సమాపింప.

ఉ. చంద్రసమ జ్వలంగుండఁ బుకషీతిపాలకమాలి చంద్రికా
సాంద్రమనోహరం బగునిశ్శబ్ద బరిమండితవజ్రదీప్తి ని
స్తంద్రవివాహవేదికకుఁ దాఁ జనుచెంచె బురోహితాదివి
ప్రేంద్రులు బందుగుల్ కుముదుఁ డెల్లరు నందు వసించియుండఁగన్. 27

కం. చెలువఁ గుముద్వతి మిగులన్, జెలువుగఁ గైసేసి యనుఁగుఁ జెలు లెల్లరు మం
జులవైవాహికవేది, స్థలికిన్ గొనితెచ్చి రధిక్సమ్మదయ్యులై. 28

చ. వెలఁదుక లవ్యధూవరుల వేడుకఁ బెండిలిపీఠ నిల్ప ని
ర్మలపరిపూతవేదయుతమంత్రచయంబుఁ బురోధసుండు పో
జ్వలతఁ డతింప మేల్పసిఁడిపశ్యేమునన్ గుశరాజుపాదమల్
దొలఁచి ప్రియంబు మీఱఁ గుముదుండును గన్యక ధాగవోసినన్. 29

ఉ. పెల్లుగ మంగళభస్మలు విన్నలు ముట్టఁగఁ గాంచనప్రభా
వల్లసమానరత్ననుతిపాత్రము మంగళనూత్రమున్ మహి
వల్లభుఁ డావధూటిగళభాగమున్ ఘటియించె బాలికా
వేలితచామరాంచలనివృత్తమరుత్ప్రసరంబు పైకొనన్.

వ. తదనంతరంబున.

చ. లలితము లైసహ క్తికములన్ దలఁచొలుగఁ బైడిపల్లెరం
బుల వడి నించి కొందలిరుఁబోడులు తెచ్చి యొసంగ వాని నా
కలికి నిజేశునాదలను గాంతుండు తత్ప్రియకాంతయాదలన్
విలసితలీల బోసి రతివేలనవప్రమదోదయంబుగన్.

క. ప్రవిమలగతిఁ గంతధ్వని, సవరిచి యాశీర్వచస్సు సత్ప్రి మిగులన్
వివరముగా “శతమానం, భవతి శతాయా” వని విప్రీకర్యులు వేడ్కన్. 33

గీ. మంత్రశ్రుతితోఁ బురోధసోమండనుండు, వెలయఁ జేసిననగ్ని సుర్వీవిభుండు
నాజ్యముఖ మైనహవ్యంబు నందు వేల్చె, వేదపరిమండితాచారవిధు లెసంగ. 34

గీ. హస్తభావంబు మదిలోఁ బ్రకర్షితముగ, నెడనెడ మనోహరునిరూప మెంచి కనుచు
సప్తపాదక్రమంబును సంతరించె, గాంతగతితోఁ గుముద్వతీ కాంత యంత. 35

వ. ఇవిధంబున వరుంధతీదర్శనంబును లాజహోమంబును మున్నుగాఁ గల వైవాహిక
విధులతో నుద్వాహంబు యథోచితక్రమంబుగా జరిగె నంతఁ గుముదుండును
బహువిధరత్నగంధసింధురసైంధవాద్యపథానంబులఁ గుశరాజున కొసంగి విప్రవర్యుల

బహువిధబహుకృతిహస్త ప్రకర్షితాంతరంగులుగా వడ్రోసో వేతభూజనులుగాఁజన
నిఖిలబాంధవభోజనక్రియాసన్నాహసమారంభంబునకుఁ దనవారల నియోగించె
నప్పుడు. 86

మ. ఒక సౌధాంతరమందు రత్నమయమై యొప్పారవ్యస్థలం
బకలంకంబుగఁ జేసి నూత్ని మణీయం బైనరత్నాసన
ప్రకరంబున్ గ్రహిరీతిగాఁ సరది దీప్యద్రత్నపాత్రంబులన్
సకలామోదకరంబులై వెలయుభోజ్యంబుల్ వడిన్ నించుచున్. 87

చ. పాలు పగునవ్యలే యచటఁ బోవులు పడ్డవో యన్నరీతిగా
మిలమిల లాడునన్నమును మేనులపై నవకాంతిరూపమే
యలరెనో యట్లుగా నవఁగ నచ్చుములై తగుపాయసాన్నముల్
తొలకరిమించుదీఁగలటుఁ దోచుచు వడ్డనఁ జేసి రంగనల్. 88

వ. మఱియును.

కా. నూపంబున్ ఘృతమున్ వడల్ వడెములున్ శుంభత్సహయ్యంగపి
నాపూపంబులు బూరె లప్పడము లిం పా పాలకోవాలు మా
ధ్వీపూరంబులు మున్నుగా రుచిరతన్ దీపించుభోజ్యాదికం
బాపూర్ణేందునిభాస్య రెల్లరకు నెయ్యం బొప్ప వడ్డింపఁగన్. 40

మ. దరహాసంబులతోడ మేలములతోఁ దాత్ప్రభావంబుతోఁ
బరమాన్నాదికభోజ్యముల్ కనకసత్పాత్రంబులన్ బందుగుల్
బొత్తుప్పిన్ భుజించి రంబుజముభవత్తోజనీమాళితో
నరుదారన్ దమసత్కటాక్షములసయ్యాటల్ వీసాళింపఁగన్

కం. మధుసంయుతభక్ష్యంబుల, మధురాధరపంక్తి కివియె మా అనురీతిన్
మధురోష్ఠులు మా తిడి మన్మధురోపము నేసి రచటిమగవారలకున్. 42

గీ. పూవుఁబోఁడులు వడ్డింప భోజనములఁ, దనిసి యారీతి సకలబాంధవజనంబు
శీతలం బైనపన్నీటిచేఁ దదాస్య, పాణిపాదంబుఁ దొలఁచి రప్పట్టునందు. 43

ఉ. కొందఱుమందగామిను లకుంతితనవ్యపరీమళంబులన్
జిందుమ్మగీమదాదికవిశేషమనోహరవస్తురాజితో
నందము నందఁ గ్రొత్తకవటాకులఁ బల్లెములం దమర్చి చే
నంది యొసంగఁ గైకొనిరి హరరసోదయ మంది బందుగుల్. 44

వ కుశరాజును గృతభోజనండ్లె పీటినిషేవణంబు నేసి యనంతరంబున నయోధ్యాపుర
గమనోన్ముఖుండై యుండఁ గుముదుండును నొక్కయనుచరుం బంచి త్తశాగమనం

బయోధ్యలోనివారల కెఱుంగం జేసె నిక్కడఁ గుముద్వతియును నాత్మబాంధవ
విశ్లేషంబునకు సముదితం బైన కించిద్దైత్యంబున నుండునవసరంబున. 45

గీ. కుముదుసహధర్మచారిణి విమలరత్న, చిత్రమాల్యాంబరాదిసుకీల నోసఁగి
యక్కుముద్వతి కింపార నామెమాన, సావిలత్వంబు నుడువ నిట్లని వచించె. 46

ఉ. వేడి వరించి తీవు రఘువీరకుమారునియంతవాని, లో
కేడితఱానకీత్రిభువనేశ్వరితోడలి వన్న ఖేటిపే
ర్యాది గడించికొంటి వినవంశమహీధవరాజ్యలక్ష్మి నై
దోడనిపించుకొంటి వికఁక దొయ్యలి ! నీకు విచారమేటికిన్. 47

గీ. మగఁడు లోకైకవీరుండు మహితకీర్తి, మెట్టినది రాచకొలములో మేలుబంతి
భాగ్యమన్ననో మాహేంద్రపదసమంబు, లోప మేరుమ్మ ! నీకు విలోలనయన ! 48

కం. అనుచుఁ దనముద్దుమఱఁదలి, మనమున భిన్నత్వమెల్ల మానిపి తమిఁ జే
కొని బుజ్జగించి కుముదుని, యనుఁగుంజెలి సంతతప్రియంబునఁ జేల్చెన్. 49

వ. కుముద్వతి నెచ్చెలియలు నామెం గాంచి సంతసించి. 50

గీ. మనకుముద్వతి పూర్వజన్మమున నెంచి, మంచితనాలఁ బూజ గావించుకొనియెఁ
దనకుఁ దగినట్టిభువనసుందరుని వరుని, బడసెఁ దలపోయఁగ నద్వైతవతి గదమ్మ. 51

కం. అనుకొనుచు నావధూమణి, ననువుగఁ గైసేసి పతిగృహంబున కనుపన్
మునుమున్ను దోడ్కొని కుళా, వనినాథునికడకు విసయభావముతోడన్. 52

వ. బాలామణికరం బతనికరంబున నునిచి

కా. యాపంబున్ గయికొన్నతాలిమి కళారూఢైకధామంబు లో
భాపూర్ణత్వము పట్టుఁగొమ్మ నుగుణవ్రాతంపుఁబా తోటఁ బూ
వో పూవో యని చూచుకొంటి మిట నీపూజోడి నీమీఁద నీ
ప్రాపున్ జూపితి మెట్లుగా మనిపెదో పద్మాప్రసంకాగ్రణీ ! 53

కం. అని చెలియ నప్పగించిన, జనపతియు నయోధ్య కేగుసన్నాహంబుం
బొసరించుచుండఁ గుముదుఁడు, తనచెలియలి కొసఁగె నధికదాసీజనమున్. 54

వ. తగుపరివారంబుతో భోగవతీనదీపర్యంతంబు సాగంబనిచి మగిడి తననివాసంబున
కరిగె నిక్కడఁ గుళుండును దారదాసికాపరివారజనమేతుండై సరయూనదీతీరంబు
నేరి యయోధ్య కరుగం బోవుసమయంబున. 55

మ. తనరాకన్ విని బాంధవుల్ హితు లమాత్యవ్రాతమున్ దత్పురీ
జనమున్ దా మెరు రౌచు వచ్చి యతిహన్సం బొంది యమ్మానవేం

శ్రీగుమద్వతీపరిణయము.

దుగ్రిని శుద్ధాంతనిలంబినీజనములన్ దోడ్కొంచు హేమాలన
ద్విసుతస్యందనరాజిపైనఁ బురవీధిన్ వచ్చునప్పట్టునక.

57

చ. పరమసురూపభాసి మనపట్టపురా జొకనాగకన్యకక

బరిణయమాడి యీ తెరువునక జనుదెంచుచు నుండెఁ జూత మో
సురుచిరగాత్రులార! యనుచుక బురసుందరులెల్లఁ జంద్ర కాం
తరుచిరసౌధరాజపయినన్ నిలువంబడి చూచి రవిభుక.

58

సీ. కడఁ గల్లు నొకహేమకీలిత స్తంభంబు, నాని కన్య నొక్కహాటకాంగి
జడమల్లెవిరికచ్చు సవరించుచును వచ్చి, ముదమాఱఁ గనె నొక్కపుష్పగంధి
వదనగంధామృతమదభృంగనిచయంబు, పిసరుచు న్ననె నొక్కబిసరుహాస్య
జాలకంబులఁ గటాక్షమనోజ్ఞకిరణాలి, సారించి కనె నొక్కచంద్రవదన

గీ. చిగువుచన్ద్రట్టు సగము గన్పించునటులఁ, జేయి ద్వారోపరిసలిఁ జేర నెత్తి
కొమరుగాఁ గనె నొకకుల్లగుబ్బలాడి, యవనిఁతి హేలఁ బురవీధి నరుగువేళ. 59

ఉ. రాజమహేంద్రుఁడైనకుశరాజుఁ గనుంగొన మింటనుండి య

వ్యాజమనోహరాంగు లగునచ్చరలే భుష కేగుదొచ్చి రి
యోజ నటంచుఁ దోపఁ గరభోరులు కాంచిరి నిర్నిమేషసో
త్రేజనదృష్టి నవిభుని దేహలకల్ గలుఘారచుండఁక.

60

గీ. పురపురంధ్రులు లాజలఁ బోహళింప, వందిజనమాలు దండఁ గై వార మిడఁగ

మరుసగా రాజభవనాభ్రభాగభూమి, దరిసి యెఱుంగఁగఁ బ్రాంఘ్ముఖద్వారసీమ. 61

ఉ. బంగరుపల్లెరంబులను బట్టి వడిక గొనితెచ్చి మున్న వా

రాంగనలెల్లఁ గప్పురపుటారతు లీయఁ గెలంకులందు రా
ట్టుంగవు లిర్వు రుండి కరముల్ కయిదండ లొసంగ మత్తమా
తంగసమానయానముల ధారుణినాథుండు చేరె సౌధచుక.

62

వ. మఱియొను శుద్ధాంతదాసి కాజనంబులు కుముద్వతిక దోడ్కొని యంతిపురంబున
కరిగినయ నంతరంబాన.

63

చ. తిర మగుభక్తితోడఁ గులదేవతలన్ గొలిపించి వృద్ధు లౌ
గురులకు నెల్లబాంధవులకక నతియింపఁగఁ బంపి గౌరికిక
బరమసమాహితం బయినభక్తిని బూజ లొనర్పఁ జేసి యా
దరమున వృద్ధభామినులు దన్నిరి దీవనలక గుముద్వతిక.

64

చ. ఆతులితకాతుకంబునఁ గుశావనిజానియు రమ్యమా శరా
వతి యనుప్రోల నేలెడు లవప్రభునిక దనసోదరుక హిత

చౌతతులఁ బిల్వఁగాఁ బనుప వచ్చె నతండు కరింద్రినైంధవా
యతపరివారుఁ డాచుఁ దనయన్నఁ గనుంగొనఁగన్ బ్రమాదియై.

66

వ. మఱియును భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నకుమారులం బిలువనంప వారును సమ్మదంబునఁ
దమతమనగరంబులనుండి బాంధవవర్గంబుతోఁ జను దెంచి రప్పుడు భ్రాతృసప్తకా
రాధితుఁడై యమృతహిండుగ్రుండు దిగీశసప్తకంబుచే నారాధింపంబడు మహేంద్రునిం
బోలి విలసిల్లుదు సకలబాంధవసహారాధనం బొనరించి విప్రవర్యులఁ బూజించి
సత్కరించె నప్పుడు నూర్పుం డస్తాది కేగుటయు.

66

ఉ. అంతిపురంబులోని ధవళాంబుజనేత్రులు చంద్రమశ్శిలా
శ్శ్యంతమతంబు కేళినిలయంబు నలంకృతి నేసి యయ్యెడన్
విత జనించుదంతపుఁబనిన్ దగుమంచముపై హారంగుఁబూ
బంతులదొంతులన్ జిలుంగుఁబానుపునై రచియించి మించుగన్.

67

క. నిద్దంపుఁదళుకు లీనెడు, నద్దంబులతోడ సలియంత్రంబులతో
నుద్దిపిత బులగువి, ద్యుద్దిప్తవజ్రముతోడ నొప్పఁగ నందున్.

68

క. పలుతెఱుగు లైచిత్తరు, వుల రతనపుమేలికీలుబామ్మల యంత్రో
జ్వలతాళవృంతచయముల, నలరించిరి కేళిమందిరాంతరభూమిన్.

69

వ. మఱియును

70

సీ. మృగనాభిపంకంబు బుగబుగల్ గలవీణతాపతోఁ బన్నీటికోరితోడ
సలలితోశీరస, మ్మిలితచందనరసాజకలతో హేమమాలికలతోడ
నభినవస్ఫుటితంబు లైమించువిరజాజి, విరులతోఁ గ్రొత్తయత్తరులతోడ
నమలకర్పూరాదికామోదవస్తుజా, తములతో నాకుమొత్తములతోడ
గీ. చలపుఁ గురిపించు మేలిజవాడితోడ, నభినవము లగుమధురభక్ష్యములతోడ
చెలుపు మీఱఁగఁ దాంబాళములను సరది, తెచ్చి యొందిరి చెలులు తద్దేవామునను

వ ఇక్ష్వాధంబునఁ కేళిమందిరం బలంకరించినంత

72

ఉ. రాజితకీతకాంతిరుచిరం బగువెన్నెలబైటఁ బూర్ణిమా
రాజనిభాసనాని మధురంపురసాన్నముఁ దెచ్చిపెట్టఁగా
భోజన మాచరించి నరపుంగవహాళి మనోజ్ఞకేళికో
త్రైజితమందిరంబు సముద్గీర్ణతఁ జేరి వసించియుండఁగన్.

73

గీ. సరసభావలతోడ హాస్యములతోడ, సారరుచి మీఱు మధురహాసములతోడ
నధికవార్షంబుతోడఁ జంద్రాస్యలెల్ల, సురగవరపుత్రిఁ గైసేసి యొంచి రంత.

74

వ. వివిధ కాంచనరత్న భూషణభూషితాంగియు సుగంధబంధురద్రవ్యద్విగుణీకృతనిజ
శరీరసౌరభ్యసంశోభితయుఁ బుష్పమాలికాబాలలాలితవేణికాభిరామయు నై లజ్జా
భయంబులు గడుర విసమృషదన యై యొక్కయెడ నిలువంబడియున్న కుముద్వతిని
సఖీజనంబులు కేళిగృహంబునకున్ దోడ్కొని చని దంపతులకుఁ గప్పరంపుటారతు
లిచ్చి కర్పూరతాంబూలంబు లిప్పించి, 75

కం. సడిసన్న నొక్కరొక్కరు, పడఁతుక లెల్లరును పని నెపం బిడికొనుచున్
వృషాదులతటిఁ గుముద్వతియును, గడఁగి వడిన్ వెనుక రా నొకర్తుక గేలిక. 76

కం. తగుఁదగును జాగు సేయక, మగువా! యిటు నిలువు మనుచు మానితరత్ను
స్థగిత మగు తగ్గుచాంబున, దిగవిడిచి కవాటమున్ గదించి చనంగన్. 77

ఉ. ద్వారముచెంత నాననము వంచి భయద్రుితపంభ్రమం బెనక
గూరుకొనంగ నట్కుసుమకోమలి యచ్చటె నిల్చియుండఁగా
భూరమణుండు కొంతవడిఁ బో నిడి మన్మథసద్రస్వలైకదీ
క్షారతిఁ జేసి యట్కుసుమకల్పితల్పము దీగి మెల్లనక. 78

కం. బాలామణికేలిం గొని, లాలితతల్పమలస్థలమునకుఁ దిగిచెక
గీలింపె మరుఁడు వింటక, వాలాయము గాఁగ సత్ప్రవాలాశుఁముల్. 79

ఉ. కరము గ్రహించువేళ మయికంబు జనింపఁగ నంతకంత కే
మెఱుంగని దయ్యెఁ జిత్తమున నేగతి నెందు వసించియున్నదో
యరయఁగ నేర దయ్యెఁ గుశుమాయుధబాణపరంపరాహతిక
బరవశ యాచు ముగ్ధలమనఃపటుతాగుతు లిట్టివే కదా. 80

ఉ. పానుపుఁ జేర రాఁ దిగిచి భావరసజ్ఞుఁడు మానవేంద్రిఁ డ
మ్మానినిఁ గాఁగిటన్ తొనిపి మత్తమధువృతభాసురాలకా
లీనిహితానవాబ్జముఁ జలింపక ము ద్దొనరించె బాలయున్
దా నటుఁ గన్నులన్ మొగిచి నాథునురస్థుని వ్రాలె సిగ్గునన్. 81

వ. ఇబ్బిధంబునఁ గొంతవడి విహ్వలాంతఃకరణం బైయుండి యనంతరంబున. 82

ఉ. చక్కిలిగింత నెమ్మదికి జాదుకొనంగను మోవి మోవిఁ బే
రక్కున నట్కు దారిచి ప్రియంబున నొండొరుబాహులలులన్
జిక్కఁగఁబట్టి కేళిగతిఁ జెంది రవేలనుఖోన్నతస్థితిన్
జొవ్వుచు నుద్ధతిన్ బెనఁగుచున్ మనుజక్కవజంటపొలికన్. 83

మ. అనభిక్షాతనియాతయామసమయం బత్యంతిదంతకుతం
బసతిప్రాప్త మసంగతార్థవచనం బక్తిన్నగండస్థి

మంచుమోళాస్వరము:

వినిపాతిపూయ ముంబనం బతులిత ప్రేమైక ధామోపగూ
జానకేళీయచిరంబు నయ్యెను దదీయం జావతం బయ్యెదన్.

84

1. పరసనమీరమున్ గొలుప జంత్రీప్రవీదన లోలిం బట్టుజా
లరునను వేల్పునైందపశిలాతతిం జాలనివిష్టచంద్రికన్
గరంగి పయిన్ స్రవింపగ సుఖపుతిఁ జెంది రతిశ్రీమలు వోఁ
దరుణియు ధారుణీంద్రుడను దల్పమునన్ నిదురించి రంతటన్.

85

5. ఇవ్విధంబునఁ గొంతవడి నిదురించినంత నిశాంతసమయం బగుటయు.

86

6 కొలఁకులనుండి వారిలవగుంఢితశీతలవాతప్రోతముల్
మెలమెల వీచె నీడముల మేల్కొని లేచి శత్రుంతసంతతుల్
కొలకొలఁ గూసె ఒక్కవలకున్ మదిఁ గల్కలు వానె దారకల్
వెలవెలఁ బాతె సుంత కనువెల్లనఁ దూరుపు చేక లారఁగన్.

87

6. అట్టిసమయంబున.

88

7. నాథునికన్న మున్ను లలనామణి మేల్కొని తన్మృఖోల్లస
ద్విధితిసంతతిక దనివి దీఱఁ జొకాటము గాఁగఁ జూచి దీ
ప్రాధికలీలఁ గాఁగిభులయందలి కే ల్విడిపించి క్లాంతమా
లాధరవేణి వ్రేల మృదులం బగుతల్పము డిగ్గి మెల్లనన్.

89

గీ. చెంతఁ గల నిల్వటద్దంబుఁ జేరి చూచి, చెక్కులం దంటికొన్న కెం జిగిమెఱుంగ
దమ్ములపుముద్రఁక విశదముగఁ గడిచి, చిక్కవడియున్న హారముల్ చక్కఁజేసి

చ. చెదరినపయ్యదక సరది చెక్కులఁ గూరినకుంతలంబులక
బదిలముగాఁగఁ దిద్ది పువుఁబాన్పునఁ బండినయాత్మవల్లభుక
మృదులకటాక్షవీక్షణసమృద్ధము లౌ సరమోహుగన్నులక
ఈశముఁ దిగిప్పి కన్ఱానుచు భామిని యవ్వలి కేగ వేగునన్.

91

8. ఆసమయంబున మహానాథు డును లేచి కాల్యకరణీయసంధ్యాదికృత్యంబుల నిర్వ
ర్తింప సరిగె ననంతరంబున.

92

9. తూరుపుదిక్కునాఁ బరఁగు తొయ్యలి మేన నలంకరించి యిం
పార ధరించుచీరతోగరంచుల మించు లనంగఁ బొచ్చిపై
యూరేఖ లొప్పగఁ దదంగన నెన్నొసటన్ దలిర్పు సిం
దూరపుఞ్జుక్క నాఁ బొడిచెఁ దోయజబాంధపుఁ డిద్దతేజుడై.

93

గీ. అంతటఁ గుసుండు నిజబొంధవాదిజనుల, సోదరావళి సుబహుమానాదరములఁ
గలది, కణియగునికనుల కనియె వారి. వారిదేశంబులకు ముదాపహులఁ జేసి,

94

శ్రీ కుముద్వతీ పరిణయము.

ఇవిధంబున వారాజన్యండు ప్రాజ్యసామ్రాజ్యవైభవుడై కుముద్వతీసే
యసమానమానితధర్మక్రియంబున రాజ్యంబు సేయుచు నుఖంబుండె.

5. అనుపమమోదలీల లుదయంబును జెంద వినిర్మలైకభా
వనఁ దనముద్దుచెల్లెలి వివాహకథానక మాట దీని వా
సిన గ్రహియించినక వినినఁ జెల్వ మెయిక గుముదుండు సర్వసం
జనితభయంబు వాపి వసుసౌఖ్యయశస్సునమాళిఁ గూరుచుక.
౧. ఆతులిత నిజతనయపతి, త్రితరచరిత్రం బటంచు రామప్రభుఁడక
గృతికర్తను గృతిభర్తను, వితతసుఖాయుర్యశోభివృద్ధిఁ దనుపుక.

ఆశ్వాసాంతము.

కామకోధవివర్జనక్షమకళాకాశల్య ! నైర్మల్యసు
శ్రీయాన్యాత్మ ! శమాదిసద్గుణగణాక్షీణైకభోధోల్లస
త్సామగ్రిసముదగ్ర ! నిర్దలితవాంఛాసంచితాడంబరా !
భూమిభ్రాతచరిత్ర ! పావనజనుఃపూర్ణప్రళంసావహ !
అసమానపౌరుషధిక, లసమానగభీరతావిలాసస్ఫురణా !
అసమానన సేవనమా, నసమానవగుప్తదాననయసంభరణా !

దకవృత్తము. వీతభవాత్రి ! పరిత్రితమూర్తి !
పూతసుశక్తి ! యమోఘతరోక్తి !
ఆతతసత్త్వ ! సమాత్తమహత్త్వా !
ద్యోతితశీల ! మృదుత్వవిశాలా !

గద్యము:

శ్రీవాలభిల్యపవిత్రగోతోద్భవ వేంకటరత్నాంబికా
బాపనార్యతనూభ వాంఛగీర్వాణభాషాసనాథ
ద్విభాషి సోమనాథః విప్రణీతం వైస
కుముద్వతీపరిణయం బను
మహాప్రబంధంబునఁ
బంచమాశ్వాసము
సర్వమును
సంపూర్ణము.
శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ

త ప్ప ప్ప ల ప ట్టి క.

| పంక్తి. | తపస్సు. | ఓపస్సు. |
|---------|--------------------|-----------------|
| 11 | కళయువోతె | కళయువోతె |
| 8 | వంగుబంగాళాది | వంగకాశ్మీరాది |
| 10 | శ్రుతి | శ్రుతి |
| 9 | మోహనకలాకలాపకలనా | మోహనకలాకలాపకలనా |
| 27 | యంతటి | యెంతటి |
| 29 | మించు | మించి |
| 14 | నందవిశేషము | నందలిచిత్రము |
| 16 | యనుచేంద్రబిల్బుటయు | యనుచేంద్రతోబలుక |
| 26 | ఘనసౌఖ్యలీలకున్ | ఘనసౌఖ్యలాలపుం |
| 1 | గచ్చడల | గచ్చలను |
